

Is this copy right?

Internet, muziek en auteursrecht

Scriptienummer: 3546

Student: Kamil van Buuren (9956069)

E-mail: kamil@van-buuren.net

Begeleider: Jo Bardoel

E-mail: J.L.H.Bardoel@uva.nl

Specialisatie: Communicatiebeleid & Mediamanagement

Communicatiewetenschap

Media & Communicatie Instituut

Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen

Universiteit van Amsterdam

Voorwoord

Na 3 jaar studie zonder enige vertraging besloot ik: “Zo, en nu ga ik er ook dingen naast doen.” Dat werden veel dingen: werk, veel muziek, tournee hier, orkestbestuur daar. En voor ik het wist, deed ik ruim twee jaar over mijn scriptie... Het is verwonderlijk hoe snel de tijd kan gaan, maar hier zijn we dan, aan het einde van de rit. Hieronder wil ik graag een aantal mensen bedanken die mij gedurende die periode op allerlei manieren hebben geholpen.

Ten eerste gaat er veel dank uit naar mijn scriptiebegeleider, Jo Bardoel. Ondanks de lange looptijd van het hele project, is hij mij blijven begeleiden en heeft hij me altijd voorzien van kritisch commentaar uit onverwachte hoek. Zonder hem als klankbord had ik dit onderzoek niet kunnen voltooien.

En dan gaat er uiteraard veel dank uit naar mijn ouders, Anne Fallou en Jelle van Buuren, die er soms meer in geloofden dan ikzelf. Zonder hun onvoorwaardelijke (financiële) steun, de meelezende ogen en de spontane tips en trucs van Jelle was het een stuk moeilijker geweest.

Dan zijn er nog drie vrienden die ik graag wil bedanken. Mattijs Muller en Ferdinand Lijnkamp voor de steun en afleidende entertainment. En Tjalling Hylkema voor de mediarechtelijke discussies die met hem zo goed te voeren zijn, omdat hij zich als jurist ook in deze materie heeft gespecialiseerd. Bedankt!

En dan zijn er nog al die mensen (vrienden, kennissen, orkest-/ bestuursgenoten en nog vele anderen) die al die tijd met engelengeduld hebben gevraagd: “Hoe gaat het met je scriptie?” Om vervolgens ook nog aandachtig naar het antwoord te luisteren, terwijl ik me toch kan voorstellen dat het na al die tijd gaat vervelen. Hoewel ik het op die specifieke momenten niet altijd heb doorgehad (en de vraag ook echt heb gehaat), is het toch fijn als mensen zich zo om je bekommeren. Bedankt voor de steun!

Amsterdam, maandag 17 juli 2006.

Samenvatting

In dit onderzoek staat de vraag centraal hoe de toekomst van het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet eruit ziet, gezien de turbulente omgeving waarin het zich nu bevindt. Daaraan wordt de vraag gekoppeld in hoeverre het gekozen beleid van de EU, dat vooral zijn weerslag vindt in *Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij*, het juiste is. Om deze vragen te kunnen beantwoorden, is gekeken naar drie contexten waarin het auteursrecht een rol speelt: een juridische context, een economische context en een sociaal-maatschappelijke context.

In de juridische context blijkt dat het handhaven van het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet, geen makkelijke opgave is. In de rechtspraak blijkt dat er problemen zijn met het opsporen van gebruikers in verband met hun recht op privacy, maar ook in verband met het grenzeloze karakter van het medium internet. Het gebruik van Digital Rights Management dat vaak wordt aangewezen als dé oplossing voor het handhavingsprobleem, lijkt voorsnog geen soelaas te bieden. Tot nu toe zijn de technische maatregelen niet erg succesvol gebleken en hebben ze de consument vaak een hoop ‘gedoe’ bij normaal gebruik van media als CD’s en DVD’s opgeleverd. Dit staat nog los van de vraag of DRM überhaupt de gewenste oplossing zou zijn.

Uit de analyse van de economische context blijkt dat, in tegenstelling tot wat vaak door de muziekindustrie wordt beweerd, de daling in de offline muziekverkoop niet direct toe te wijzen valt aan de toename van het gebruik van bijvoorbeeld p2p-netwerken. Uiteraard zal dit wel enige invloed hebben, maar andere factoren, zoals economische fluctuaties en toenemende concurrentie, spelen een grotere rol te spelen. Dit staat nog los van de vraag óf de CD-verkoop wel dalen, want er zijn aanwijzingen dat het meetpunt van deze verkoop bij de muziekindustrie op een onrealistische plek ligt, waardoor er een vertekend beeld ontstaat.

In de sociaal-maatschappelijke context ontstaat het beeld dat consumenten de makkelijkste en snelste weg naar muziek kiezen, waarbij het auteursrechtelijke vraagstuk bij de meesten niet echt een rol speelt. Daarbij staat ‘makkelijk en snel’ niet per definitie gelijk aan ‘gratis en illegaal’, want – zo blijkt uit recente cijfers – als legaal downloaden ‘makkelijk en snel’ is, dan is de consument best bereid te betalen. Er kan hoogstens gesteld worden dat

mensen makkelijker het auteursrecht (onbewust) zullen negeren, omdat ze door de mogelijkheden op internet vaker in een situatie verkeren waarin dat mogelijk is, dan voor de komst van het internet.

De problemen rondom het auteursrecht, muziek en internet zullen in eerste instantie niet opgelost zullen worden door middel van handhaving door de wetgever. Dit is een onbegonnen zaak, gezien het aantal gebruikers van p2p-netwerken (en het groeiend aantal gebruikers dat het gebruik van dit soort netwerken niet per definitie als een illegale bezigheid ziet), de privacy-wetgeving en de technische ontwikkelingen om anoniem informatie via netwerken te delen. Ook het gebruik van DRM-technieken lijkt geen toereikende oplossing: de techniek faalt nog te vaak (en experts geven aan dat het altijd zal blijven falen) en er zijn vervelende bij-effecten die de consument hinderen in het normale gebruik van de aangeschafte media. Dit staat overigens nog los van de vraag of de noodzaak tot handhaving wel zo hoog is als de muziekindustrie wil doen geloven: het lijkt erop dat de financiële schade die de muziekindustrie zegt te lijden, niet zo groot als door haar wordt aangegeven. Er zijn sterke aanwijzingen dat de muziekindustrie zich niet zozeer zou moeten vastbijten in het handhaven en beperken van het gebruik, maar dat men op zoek zou moeten gaan naar alternatieve businessmodellen. De kansen liggen bij het bieden van goede, legale alternatieven voor het verkrijgen van muziek via internet. Hierbij zou de focus moeten liggen op snelheid, veiligheid en gemak tegenover het ‘gedoe’ en de onveiligheid (virussen) van de illegale netwerken. De consument is namelijk best bereid te betalen, als die prijs maar niet te hoog is en als daar gemak en betrouwbaarheid tegenover staan.

Het bovenstaande is echter nog steeds gebaseerd op het ‘traditionele’ businessmodel, waarbij de platenmaatschappij een centrale rol speelt. Het is echter ook voor te stellen dat er nieuwe businessmodellen ontstaan waarbij bijvoorbeeld auteurs in de toekomst zelfstandig, dat wil zeggen zonder platenmaatschappij, werken (over het algemeen is de verhouding auteur-platenmaatschappij al niet zo best). Zij zouden, als zelfstandige kleine ondernemers, kunnen investeren in goede opnames die ze vervolgens zelf distribueren. Daarbij zouden p2p-netwerken zelfs als publiciteitsmedium ingezet kunnen worden. Her en der zijn er al muzikanten die zich op deze manier onder ‘het juk’ van de platenmaatschappij uit hebben gewerkt, maar een echte vlucht heeft het nog niet genomen. De toekomst zal ons leren welke, misschien nu nog onvoorstelbare, exploitatiemodellen er zullen ontstaan.

Wat heeft dit voor consequenties voor het te voeren beleid? Het is jammer om te zien dat de EU met haar *Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij* inzet op verdere strengere, handhaving van het auteursrecht door middel van het stimuleren en wettelijk beschermen van DRM-technieken. De EU lijkt hiermee op het verkeerde paard te wedden en het te zoeken in de hoek waar het juist niet vandaan gaat komen. Ik zou zelfs willen stellen dat het gebruik van DRM leidt tot irritatie en wantrouwen bij de consument, omdat het gebruik van DRM, bij normaal gebruik van de media, in veel gevallen tot problemen leidt en de consument in zijn gebruik beperkt.

Met deze zaken in het achterhoofd, kan er worden geconcludeerd dat de door de EU ingeslagen weg niet de juiste is. Misschien is de formulering van het beleid, hoe gek het ook klinkt, te vroeg tot stand gekomen. De situatie op de muziekmarkt was (en is) nog niet goed genoeg uitgekristaliseerd om te beoordelen wat het beste beleidsmatige antwoord is. Helaas heeft de EU toch besloten het beleid langs de weg van handhaving via DRM tot stand te laten komen, terwijl mijn advies zou zijn: doe even niets. Laat de situatie stabiliseren en laat iedereen aan de nieuwe situatie wennen. De markt vindt uiteindelijk zijn eigen oplossing wel.

Inhoud

1. Inleiding.....	10
1.1 Aanleiding	10
1.2 Onderzoeksvraag	11
1.3 Relevantie.....	11
1.4 Definities	12
1.5 Theorie & Hypothesen	14
1.5.1 Juridische context.....	14
1.5.2 Economische context.....	15
1.5.3 Sociaal-maatschappelijke context	18
1.6 Opmerking van de auteur	19
1.7 Deelvragen	20
1.8 Methoden en gegevens & begrenzing	20
2. Huidige situatie.....	21
2.1 Geschiedenis – Van het begin tot nu.....	21
2.2 ‘Sollen’ – Europese Richtlijn betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij	24
2.3 ‘Sein’	26
2.4 Conclusie.....	31
3. Juridische context.....	34
3.1 Twee scenario’s.....	34
3.2 Aansprakelijkheid.....	35
3.3 Opsporing	39
3.4 Territorialiteit	42
3.5 DRM: de oplossing?.....	44
3.6 Conclusie.....	45

4. Economische context	47
4.1 De economische impact van het auteursrecht	47
4.2 De invloed van de economie	49
4.3 De invloed van de concurrentie.....	53
4.4 De invloed van p2p	56
4.5 Dalende CD-verkopen?	57
4.6 Alternatieve businessmodellen.....	58
4.7 Conclusie	59
5. Sociaal-maatschappelijke context.....	61
5.1 Het Pew Internet & American Life Project.....	61
5.2 Intomart GfK	65
5.3 Eigen onderzoek.....	66
5.4 Conclusie	71
6. Conclusie en discussie	73
6.1 Conclusie	73
6.2 Discussie.....	77
Literatuurlijst	79
Bijlage 1 – Tabellen en figuren.....	93
Bijlage 2 – Vragenlijst online onderzoek.....	99

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Een aantal maanden geleden was ik in een CD-winkel op zoek naar een CD die net was uitgekomen. Na een tijdje te hebben rondgekeken, kon ik de desbetreffende CD niet vinden, dus vroeg ik één van de medewerkers om hulp. Hij keek in zijn database en vertelde mij dat ze die CD nog niet hadden, maar dat hij wel besteld kon worden. Ik vertelde hem dat dat ook weer niet de bedoeling was, omdat ik eigenlijk alleen uit nieuwsgierigheid wilde luisteren; ik was niet van plan de CD meteen te kopen. Toen zei de verkoper: “Waarom haal je hem niet even van KaZaA? Dan kan je alvast even luisteren.” Deze opmerking maakte het voor mij ondubbelzinnig duidelijk dat er iets fundamenteel veranderd is (en nog steeds verandert) in muziek- en CD-land. Zélf s CD-verkopers raden mensen aan muziek van internet te downloaden. Uiteraard met de bedoeling dat men vervolgens terugkomt om de CD te kopen, maar toch. Sindsdien heeft dit onderwerp door mijn hoofd gespookt en leekt het me bijster interessant om er mijn scriptie over te schrijven; en dan vooral over de juridische, economische en sociaal-maatschappelijke veranderingen die deze verschuiving met zich meebrengt.

Bijvoorbeeld: kijken we naar het gebruik van file-share applicaties zoals KaZaA – 6,5 miljoen unieke gebruikers op 29 juni 2003 (Kim & Heineman, 2003) – dan kan er geen twijfel over bestaan dat er een probleem is met betrekking tot muziek en auteursrecht. Moeten al die mensen – die muziekbestanden aanbieden en downloaden zonder dat daarvoor betaald is – vervolgd worden?

Sommigen vinden van wel en zijn daar ook al mee begonnen: de RIAA¹ heeft in Amerika al 261 rechtszaken aangespannen tegen ‘file-swappers’ (Borland, 2003b). Ook in Europa is aangekondigd dat men 459 Europeanen wil gaan aanklagen (Nu.nl, 2004b). En in Nederland is het equivalent van de RIAA, stichting BREIN² actief (Feldmann, 2004; Reijnders, 2004b). Is dit reëel? Als we deze kant op gaan, waar houdt het dan op? Klagen we alle 6,5 miljoen

¹ Recording Industry Association of America.

² Bescherming Rechten Entertainment Industrie Nederland.

mensen aan? En ondermijnt dit niet het unieke (en het mooie/ handige) karakter van het internet: het delen van informatie?

Naast de mensen en organisaties die vinden dat er juridische stappen genomen moet worden, zijn er ook nog een aantal mensen die vinden dat delen van muziek via Kazaa moet mogen, zoals Tweede-Kamerlid Martijn van Dam. Hij beargumenteert dat door technologische ontwikkelingen, de economische waarde van informatie is veranderd en dat we op een andere, nieuwe manier met de situatie zullen moeten omgaan (Van Dam, 2003b). Maar zeker niet door ons ‘oude’ auteursrechten systeem geforceerd proberen te handhaven in de nieuwe situatie; zoals proberen een te kleine deksel op een te grote pot te draaien. Is deze opvatting reëel? Moeten we erover denken het auteursrechten systeem aan te passen? Is dit wenselijk?

Het is duidelijk dat er nog veel vragen zijn die leiden tot veel debat. Ook onder de musici is er geen overeenstemming over wat er zou moeten gebeuren. Sommigen ontdekken de nieuwe mogelijkheden van het internet en bieden hun muziek online aan (Nu.nl, 2004a). Enkelen doen dat zelfs gratis (Soundgenerator.com, 2003). Anderen – zoals Madonna – verzetten zich juist tegen de nieuwe ontwikkelingen (BBC NEWS, 2003).

1.2 Onderzoeksvraag

Deze scriptie zal ingaan op de vragen die hierboven worden opgeworpen en de vraagstelling van dit onderzoek luidt dan ook:

Heeft het Nederlandse auteursrecht, met betrekking tot muziek en het internet, in zijn huidige vorm en gegeven de turbulente omgeving waarin het op het moment verkeert, toekomst?

1.3 Relevantie

Hij die de ontwikkelingen op het gebied van internet volgt, zal meteen beamen dat dit onderwerp op het ogenblik een ‘hot item’ is. De (veelal online) kranten staan er bol van. Zowel op het juridische/ wetenschappelijk als op het maatschappelijke vlak, leidt de huidige situatie tot veel verhitte debatten. Steeds vaker begint ook de politiek zich ermee te bemoeien, waarbij er – zoals al eerder genoemd – stemmen opgaan die vinden dat de veranderingen op juridisch en economisch/ commercieel vlak moeten plaatsvinden (Van Dam, 2003b), terwijl

anderen vinden dat er op maatschappelijk gebied juist iets moet veranderen en dat de gebruiker (de ‘burger’) in het gareel van het huidige auteursrecht moet blijven lopen (Reijnders, 2004c).

Daarnaast zijn er veel belangen in het spel. Aan de ene kant de commerciële belangen van de platenmaatschappijen en de muzikanten, die beweren veel geld te verliezen (Reijnders, 2004a; Verhagen, 2002). En aan de andere kant de belangen van de gebruikers, die er een soort nieuwe vorm van entertainment bij hebben en die niet snel van zich af zullen laten nemen (Verhagen, 2003a). Kortom: op het gebied van het internet is dit misschien wel het grootste discussiepunt tot nu toe.

Vanuit wetenschappelijk oogpunt is deze vraag interessant, omdat dit gebied grotendeels nog ‘onontgonnen’ is. Het beleid/ recht loopt niet synchroon met de technische en maatschappelijke ontwikkelingen. Op zich is dat niets nieuws – het is een patroon dat bij de introductie van vele media te zien is – echter, deze keer heeft de techniek wel een erg riante voorsprong die voorlopig zeker niet kleiner zal worden. Hoe vindt de wetenschap dat er met dit soort problemen omgegaan moet worden? Moet er misschien op een andere manier over het maken van beleid gedacht worden? Misschien sneller en flexibeler? Hoe moet de kloof gedicht gaan worden?

Al deze vragen zullen in de volgende hoofdstukken aan de orde komen:

- Hoofdstuk 2: Huidige situatie;
- Hoofdstuk 3: De juridische context;
- Hoofdstuk 4: De economische context;
- Hoofdstuk 5: De sociaal-maatschappelijke context; en
- Hoofdstuk 6: Conclusie & discussie.

1.4 Definities

Het belangrijkste begrip dat in dit onderzoek van belang is, is: ‘het auteursrecht met betrekking tot muziek en het internet’. Wat wordt hieronder verstaan? Om dit begrip goed te definiëren, zal eerst de term ‘auteursrecht’ beschreven moeten worden. De definitie van ‘auteursrecht’ die hier gehanteerd zal worden, is de definitie zoals die in artikel 1 van de Nederlandse auteurswet van 23 september 1912 is vastgelegd: “Het auteursrecht is het

uitsluitend recht van den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld.” (IVIR, 2003a).

Vervolgens dient de term ‘internet’ gedefinieerd te worden. Hiervoor zal in dit onderzoek gebruik worden gemaakt van de volgende definitie: “Een wereldwijd netwerk van netwerken dat computers over de hele wereld met elkaar verbindt.” (Gauntlett, 2000, p. 222). Het is belangrijk zich te realiseren dat de term ‘internet’ slaat op de infrastructurele verbinding van de verschillende netwerken en computers. Zaken als ‘het WWW’, ‘e-mail’ en ‘file-sharing’ zijn toepassingen die gebruik maken van deze infrastructuur. Wanneer men het dan heeft over ‘muziek en internet’, dan gaat het over de verspreiding van muziek via alle verschillende toepassingen die worden gebruikt op het internet. Dat kan zijn via bijvoorbeeld nieuwsgroepen, file-sharingprogramma’s (zoals KaZaA of Morpheus), FTP³, etc. Op het ogenblik is ‘file-sharing’ echter de toepassing die het meest wordt gebruikt. Dit onderzoek richt zich daarom alleen op deze zogenaamde ‘file-sharing applicaties’ (ook wel ‘peer-to-peer netwerken’⁴) en laat de andere applicaties (‘kanalen’) buiten beschouwing.

Plakken we al het voorgaande aan elkaar, dan krijgen we de volgende definitie van het begrip ‘het auteursrecht met betrekking tot muziek en het internet’:

Het uitsluitend recht van den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld, met betrekking tot de verspreiding van muziek via file-sharing applicaties die gebruik maken van het wereldwijde netwerk van netwerken dat computers over de hele wereld met elkaar verbindt.

³ File Transfer Protocol: (...) a method of transferring one or more files from one computer to another on a network or phone line (...) (Gauntlett, 2000, p. 221).

⁴ “Generally, a peer-to-peer (or P2P) computer network is any network that does not have fixed clients and servers, but a number of peer nodes that function as both clients and servers to the other nodes on the network. This model of network arrangement is contrasted with the client-server model. Any node is able to initiate or complete any supported transaction. Peer nodes may differ in local configuration, processing speed, network bandwidth, and storage quantity.” (WordIQ, <http://www.wordiq.com/definition/Peer-to-peer>).

1.5 Theorie & Hypothesen

Met de implementatie van de Europese richtlijn over het auteursrecht en naburige rechten (2001/29/EG) in de Nederlandse wetgeving en de aanname van de *EU Intellectual Property Rights Enforcement Directive* (Schaap, 2004), wordt ervoor gekozen het huidige auteursrecht strenger te handhaven, zoals de RIAA in Amerika en stichting BREIN in Nederland dat willen. Met dit beleid wordt ervoor gekozen op de oude weg verder te gaan en de problemen die ontstaan door de discrepantie tussen de wetgeving en de werkelijkheid op te lossen door middel van strengere handhaving (Netkwesties, 2002; Europese Unie, 2001, p. 5). Is dit slim? Of is het vooral een vorm van symptoombestrijding, dat het uiteindelijke probleem niet zal oplossen? Beleid (met daaruit voortvloeiend wetgeving) zal namelijk – op de manier zoals het nu gaat – altijd trager tot stand komen dan de techniek zich ontwikkelt, zoals bij de bovengenoemde richtlijn al het geval is (Knops, 2003, p. 57). Op deze manier zal de discrepantie tussen de regelgeving en de werkelijkheid altijd blijven bestaan.

Naast deze belangrijke vraag, is er in mijn ogen nog een belangrijkere vraag: heeft het auteursrecht, zoals het nu geformuleerd is, nog toekomst? Beantwoordt men deze vraag met ‘Ja’, dan is er met de keuze van Brussel en van Nederland niets aan de hand. Is het antwoord echter ‘Nee’, dan is het beleid van de EU gebaseerd op een idee dat in zijn huidige vorm niet meer van toepassing is. Dat lijkt mij niet verstandig.

Bakker (2003, p. 14), die heeft het over drie soorten maatregelen die de muziekindustrie kan hanteren om illegale verspreiding tegen te gaan: juridische (de wet), technische (versleuteling om ‘kunstmatige’ schaarste teweeg te brengen) en voorlichting (beïnvloeding van de publieke opinie). Hieruit kan worden afgeleid dat het bestaansrecht van het auteursrecht grotendeels bepaald wordt door drie krachten: (1) een juridische; (2) een economische; en (3) een sociaal-maatschappelijke. Hieronder zal ik deze drie invalshoeken toelichten en daarmee de hypothesen van dit onderzoek formuleren.

1.5.1 Juridische context

Wanneer we het hebben over, wat ik noem, de juridische context voor het auteursrecht, dan gaat het om de vraag of deze wet redelijkerwijs te handhaven is. Anders gezegd: het opstellen van het auteursrecht is één ding, het in de praktijk handhaven ervan is iets anders. Bij sommige wetten kan men zich afvragen of ze in de vorm waarin ze geformuleerd zijn wel uitgevoerd kunnen worden. En wat heeft men aan een wet die niet te handhaven is? Of zoals op de website van justitie wordt gezegd: “(...) ontegenzeggelijk zal het voortbestaan van het

auteursrecht afhangen van de mate waarin het kan worden gehandhaafd en uitgeoefend.” (Justitie.nl, 2000).

Dit probleem speelt bij de auteurswet met betrekking tot muziek en internet een grote rol; de wet blijkt in de praktijk niet goed te handhaven. En dat ligt niet alleen aan het feit dat de techniek zich veel sneller ontwikkelt dan het juridische systeem (een veel voorkomend probleem bij nieuwe media), maar ook het juridische systeem zelf belemmert de handhaving. Zo heeft de rechter aan de ene kant gesteld dat (in dit voorbeeld) KaZaA niet illegaal is, omdat het systeem is ontwikkeld om bestanden uit te wisselen. Als gebruikers het netwerk gebruiken om illegale bestanden uit te wisselen (bijvoorbeeld muziekbestanden waar auteursrecht op berust), dan ligt de verantwoordelijkheid bij de desbetreffende gebruiker en niet bij KaZaA (Nu.nl, 2002; Verhagen, 2003c). Zou men dus weten wie de gebruikers zijn, dan zou het probleem opgelost zijn. Dit is echter niet makkelijk te achterhalen. Het is wel relatief simpel om het unieke IP-adres⁵ van de computer van de gebruikers te achterhalen. Maar daarmee heeft men nog niet de zogenaamde NAW⁶-gegevens die nodig zijn om de gebruiker aan te klagen. Die zou men moeten opvragen bij de provider die het IP-adres in beheer heeft. Echter: de privacywetgeving steekt hier, vooralsnog, een stokje voor, waardoor men uiteindelijk niemand heeft om aan te klagen (Nu.nl, 2003).

Kortom, aan de ene kant zegt men: niet het systeem maar de gebruiker is in overtreding. Wil men vervolgens de gebruiker aanklagen, dan blijkt deze niet te kunnen worden achterhaald wegens de bescherming van zijn privacy. Dit komt de handhaving van de wet niet ten goede. En dan laten we de technische ontwikkelingen die het onmogelijk maken het IP-adres van de gebruiker te achterhalen zelfs nog even buiten beschouwing (Kerstholt, 2004).

Hieruit volgt meteen mijn *eerste hypothese*: het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet is niet goed te handhaven.

1.5.2 Economische context

Kijken we naar de verhouding tussen economie en het auteursrecht dan blijkt dat “Het moderne auteursrecht (...) ontegenzeggelijk een veel sterkere economische impact heeft gekregen dan een jaar of tien, vijftien geleden (...) Auteursrecht betekent zeggenschap over informatie en de exploitatie daarvan. Informatie staat centraal in de informatiemaatschappij.”

⁵ Een IP-nummer of -adres is het adres van een computer die verbinding heeft met internet. Door dit adres weet een andere computer waar hij zijn informatie naartoe moet sturen (Nedstat, 2004).

⁶ Naam, Adres en Woonplaats.

(Justitie.nl, 2000, *cursief* zelf toegevoegd). Hieruit blijkt dat we bij de bespreking van het bestaansrecht van het auteursrecht, de economische grondslag voor het auteursrecht niet buiten beschouwing kunnen laten. Bij deze economische basis, draait het om de vraag of de mensen waarvoor het recht in het leven is geroepen – ‘den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden’ – financiële schade lijden door de verspreiding van muziek via p2p-netwerken op internet. Of, zoals Oberholzer & Strumpf het zeggen: “A longstanding question is whether strong protection for intellectual property is necessary to ensure innovation.” (2004, p. 4).

De muziekindustrie schreeuwt moord en brand over dalende CD-verkopen die te wijden zouden zijn aan het downloaden (Reijnders, 2004d; Verhagen, 2003b; Verhagen, 2002) en claimt dat, als het zo door gaat, ze ten onder zal gaan. Dit valt te betwijfelen. Ten eerste omdat recent boven water is gekomen dat het weleens zou kunnen dat door RIAA (de organisatie die zich in Amerika met deze kwestie bezig houdt en in deze het meest op de voorgrond treedt) de verkeerde cijfers gebruikt worden. Het blijkt dat men bij de RIAA niet uitgaat van de daadwerkelijk verkochte CD’s, maar van de afzet bij de platenmaatschappijen bij de detailhandelaren; en waarschijnlijk bestellen de laatsten minder, omdat ze hun voorraden zo klein mogelijk willen houden. Een ander systeem – Soundscan, een tak van het bedrijf Nielsen/ Netratings – stelt daarentegen de cijfers samen op basis van het aantal CD’s waarvan de barcode (op de toonbank) gescand wordt. En dit systeem rapporteert juist een toename van het aantal verkopen (De Boer, 2004). Het is wellicht een beetje flauw om te stellen dat de cijfers niet kloppen, maar het is toch iets dat niet over het hoofd gezien moet worden.

Oberholzer & Strumpf zelf concluderen op basis van hun studie – waarin zij de downloadcijfers koppelen aan de verkoopcijfers van ‘recorded music’ – dat “(...) file sharing has no statistically significant effect on purchases of the average album in our sample (...) At most, file sharing can explain a tiny fraction of this decline.” (2004, p. 24). Wanneer het delen (en dus downloaden) van muziek via internet geen invloed heeft op de verkoopcijfers, dan is er geen reden op aan te nemen dat de muziekindustrie minder geld heeft om innovatie te stimuleren (afgezien van andere – externe – factoren zoals een slechter draaiende economie of sterkere concurrentie van bijvoorbeeld de DVD- of de computerspellenmarkt). Men kan zich dan afvragen of strengere handhaving van het auteursrecht, zoals de RIAA en stichting BREIN (in navolging van het EU-beleid) dat willen (Borland, 2003b; Feldmann, 2004; Reijnders, 2004b), noodzakelijk is.

Uit ander onderzoek blijkt weer dat een groot gedeelte van de mensen dat muziek downloadt, gewoon muziek blijft kopen. Opvallend is dat het onderzoek waar deze gegevens uit komen concludeert dat “10.1% of 12-17s are actively downloading/not purchasing music.” (Edison Media Research, 2002). Dit klinkt vrij negatief, maar, zoals Menta terecht opmerkt: “Doesn’t this also mean 90% of file trading teens are both downloading and buying?” (2002). Ik vind dit helemaal geen slechte score. Onderzoeksbureau Jupiter ontdekte zelfs dat het downloaden van muziek zorgt voor meer verkopen: “(...) 34 procent van de mensen die regelmatig muziek downloaden *geeft* aan juist meer cd’s te kopen dan voordat men de mogelijkheid had om muziek van het internet af te halen.” (Van Eeden, 2002, *cursief* zelf toegevoegd).

Er is nog een andere invalshoek die doet twifelen aan de opstelling van de RIAA en stichting BREIN. Namelijk de visie van Shapiro en Varian: “(...) content owners tend to be too conservative with respect to the management of their intellectual property.” (Shapiro & Varian, 1999, pp. 4-5). Dit illustreren zijn met het voorbeeld van de video industrie: in het begin was de film-industrie (lees: Hollywood) als de dood voor de opmars van de videorecorder. Rechtszaak na rechtszaak werd aangespannen om het thuis kopiëren van video’s tegen te gaan. Ook werd er geprobeerd onderscheid te maken tussen het huren en verkopen van video’s door middel van een licentiesysteem. Al deze pogingen faalden. En nu – ironisch genoeg – verdient Hollywood over het algemeen meer aan de verkoop van video’s/ DVD’s dan aan de theatervoorstellingen. Zij stellen dan ook dat: “When managing intellectual property, your goal should be to choose the terms and conditions that maximize the *value* of your intellectual property, not the terms and conditions that maximize the protection.” (Shapiro & Varian, 1999, p. 5).

“Technology changes. Economic laws don’t.” (Shapiro & Varian, 1999, pp. 1-2). Passen we deze constatering toe op het product ‘informatie’ (dat door de auteurs breed wordt gedefinieerd⁷), dan komen we tot de conclusie dat de prijs van informatie in de afgelopen jaren moet zijn gedaald. Dit kan worden verklaard door de wet van vraag en aanbod: is er weinig aanbod, dan is de prijs hoog; is er veel (en een gemakkelijk te verkrijgen) aanbod, dan daalt de prijs. Men kan niet stellen dat informatie niets meer waard is, want er zijn uiteraard nog wel degelijk productiekosten en er is sprake van een bepaalde toegevoegde waarde door het gevoelselement dat een grote rol speelt (zeker met muziek). Maar het grote aanbod en het

⁷ “Essentially, anything that can be digitized – encoded as a stream of bits – is information. For our purposes, baseball scores, books, databases, magazines, movies, music, stock quotes, and Web pages are all *information* goods.” (Shapiro & Varian, 1999, p. 3).

gemak waarmee het te verkrijgen is, heeft wel degelijk zijn effect gehad op de prijs. Volgens Shapiro & Varian is er sprake van een ‘information overload’; er is een overschot aan informatie. Eigenlijk zou men moeten spreken van een schaarste op de aandachtsmarkt (Shapiro & Varian, 1999, p. 6). Dit leidt tot een situatie waarin informatie haar waarde niet per definitie kan ontleen aan haar bestaan, maar aan andere factoren, zoals actualiteit of verhoogde aandacht. Het probleem is dat het auteursrecht in zijn huidige vorm er soms voor zorgt dat de waarde van informatie kunstmatig hoog wordt gehouden, terwijl daar – bijvoorbeeld op basis van de actualiteit of de aandachtswaarde van de informatie – geen reden voor is.

Op basis van het bovenstaande formuleer ik mijn *tweede hypothese* als volgt: het gebruik van p2p-netwerken heeft geen invloed op de daling in de offline muziekverkopen.

1.5.3 Sociaal-maatschappelijke context

Tot slot wil ik de, wat ik noem, sociaal-maatschappelijke grondslag onder de aandacht brengen. Beleven internetgebruikers het verkrijgen van muziek via internet, zonder dat daar rechten over afgedragen zijn, als iets slechts? Als een overtreding? Of leeft dat helemaal niet? Eigenlijk hangt dit aspect nauw samen met de juridische context voor het auteursrecht: als niemand zich eraan houdt, wordt het onmogelijk het recht te handhaven.

Uit een online poll blijkt dat 57,6% (53 stemmen) van de mensen vindt dat het uitwisselen van mp3's legaal moet worden; 1,1% (1 stemmen) vindt dat het keihard aangepakt moet worden en 41,3% (38 stemmen) vindt dat platenmaatschappijen moeten zorgen dat ze voor beperkte kosten zelf mp3's gaan aanbieden (Van Dam, 2003a). Onderzoeksbureau Ipsos meldt: “Downloaders van mp3's in de VS denken niet dat zij muzikanten schaden met hun acties. Ook denken ze niet dat het iets verkeerd is (...) Zo'n 73 procent van de Amerikaanse downloaders zegt dat ze muziek downloaden om te testen voordat ze het kopen. Downloaden vindt 9 procent van hen verkeerd.” (Stuij, 2003). Hetzelfde onderzoeksbureau onderzocht ook de mening van downloaders over het gratis downloaden van muziek van internet. Hieruit bleek dat 27% van de downloaders vond dat “Downloading copyrighted music is morally wrong and should be illegal.”; 78% vond dat “Downloading music through the Internet will increase music sales in the long run.”; bij de stelling dat “Downloading copyrighted music without paying for it is the same as stealing”, sloot 28% zich aan; 83% van de downloaders was het eens met de stelling dat “If music companies didn't charge so much, people wouldn't have to download music.”; en 61% vond dat “Stopping technologies like Napster will stifle an

important part of the high tech economy.” (Ipsos, 2000).

Deze conclusies zijn een bevestiging van een vermoeden dat al langer bij mij leeft: het verkrijgen van muziek via internet, zonder dat daar rechten over afgedragen zijn, wordt door de gebruiker over het algemeen niet als iets slechts ervaren. Hierdoor zal het moeilijk worden de wet te handhaven en zullen mensen altijd op zoek gaan naar alternatieven die het mogelijk maken de wet te ontduiken. Als het werkelijk zo is dat de sociaal-maatschappelijke grondslag voor de wet zo klein is, dan is dat niet iets om over het hoofd te zien.

Naast dit probleem, speelt er in de informatiemaatschappij waarin wij leven een andere vraag een rol: willen en/ of moeten we alles controleren? Of, zoals op Justitie.nl wordt gesteld: “Voorts bestaat veel vertrouwen in de techniek als een wapen in de strijd tegen piraterij (...) Daarmee doemt tegelijkertijd het schrikbeeld van tweedeling tussen ‘information haves’ en ‘information have-nots’ op en raakt men aan de grote maatschappelijke betekenis van informatie.” (2000). Vanuit maatschappelijk oogpunt is het niet wenselijk dat alle informatie achter ‘betaalpoorten’ terechtkomt. Het idee van media zoals internet is nou juist, dat de toegang tot informatie (en dus ook muziek) voor iedereen meer laagdrempelig wordt, waardoor de kloof tussen de ‘information haves’ en ‘information have-nots’ kleiner wordt en, zo mogelijk, verdwijnt.

Het beleid dat nu door de EU is gekozen, is mijns inziens niet ‘kloofdichtend’, maar eerder ‘kloofvergrotend’. De strikte beveiliging van informatie die wordt gepropageerd (Europese Unie, 2001, p. 5) maakt het mogelijk informatie zeer commercieel te exploiteren, waardoor het voor sommige groepen slecht toegankelijk zal worden. Zoals Netkwesties ons meldt: “Voor consumenten betekenen deze nieuwe bepalingen dat zij een cd die alleen op een gewone cd-speler is te beluisteren niet op hun computer mogen afspelen met een handig, gratis van internet gedownload programma. Dat programma doorbreekt immers de beveiliging die de fabrikant heeft aangebracht zodat de cd alleen geschikt is voor een cd-speler.” (2002).

Hieruit volgt mijn *derde hypothese*: het sociaal-maatschappelijk draagvlak voor het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet is niet groot en zal de komende jaren eerder af- dan toenemen.

1.6 Opmerking van de auteur

Ik wil hier benadrukken dat deze studie geen pleidooi is voor het adagium ‘gratis informatie voor iedereen’, want ondergetekende is zich er terdege van bewust dat de productie van goede informatie (en dus ook muziek) geld kost. Middels deze studie wil ik echter voorkomen dat

men blind achter het huidige auteursrecht aanloopt, zonder te kijken in hoeverre dit recht nog aansluit bij de werkelijkheid.

1.7 Deelvragen

De deelvragen in dit onderzoek luiden als volgt:

Deelvraag 1 – Hoe staat het met de huidige situatie van het auteursrecht? Is er een discrepantie tussen het ‘Sein’ en ‘Sollen’?

Deelvraag 2 – In hoeverre valt het te verwachten dat het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet nog gehandhaafd kan worden?

Deelvraag 3 – Welke factoren kunnen de daling in de offline muziekverkopen verklaren?

Deelvraag 4 – Hoe groot is het sociaal-maatschappelijk draagvlak voor het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet?

Deelvraag 5 – Wat kan er op basis van de vier voorgaande deelvragen geconcludeerd worden en wat zijn de consequenties van deze conclusie voor het beleid omtrent het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet?

Met het beantwoorden van deze vijf vragen verwacht ik een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag.

1.8 Methodes en gegevens & begrenzing

Dit onderzoek zal een literatuurstudie zijn, aangevuld door een klein, eigen onderzoek in de vorm van een enquête.

Zoals bij de theorie al aangegeven, beperk ik me tot de Nederlandse wetgeving. Daarnaast richt ik me uitsluitend op *muziek* & internet en dus niet op bijvoorbeeld literatuur & internet of beeld & internet. De gebruikte bronnen zijn allemaal in de periode van 1996 tot en met 2006 gepubliceerd.

2. Huidige situatie

Om te beginnen zal er hier eerst een overzicht van de geschiedenis van het auteursrecht gegeven worden (2.1). Vervolgens zal er worden ingegaan op de vraag hoe de huidige situatie volgens de huidige regelgeving zou moeten zijn (*Sollen*) (2.2), afgezet tegen hoe deze in werkelijkheid is (*Sein*) (2.3). Aan het eind van het hoofdstuk zal een antwoord gegeven worden op deelvraag 1: *Hoe staat het met de huidige situatie van het auteursrecht? Is er een discrepantie tussen het ‘Sein’ en ‘Sollen’?* (2.4).

2.1 Geschiedenis – Van het begin tot nu

‘Het begin’ van het auteursrecht is terug te vinden in de negentiende eeuw. De eerste belangrijke afspraken die erover werden gemaakt kwam tot stand op De Berner Conventie in 1866. Hier werd vastgelegd dat een auteur het exclusief recht heeft zijn werk te exploiteren, om ongeoorloofd gebruik tegen te gaan en daarmee een optimale beloning voor zijn (creatieve) arbeid te waarborgen (Schermer, 2004, p. 9).

In 1912 volgde het Nederlands auteursrecht, als volgt geformuleerd: “het uitsluitende recht van den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld”. Hiermee werden de twee exclusieve exploitatierechten van de auteur expliciet genoemd: het recht op verveelvoudiging en het recht op openbaarmaking. Deze formulering ligt aan de basis van het auteursrecht zoals we dat nu kennen. In de loop van de eeuw zijn er – veelal bij de introductie van nieuwe media en daaruit voortvloeiend de confrontatie met nieuwe problemen – kleine wijzigingen aangebracht, maar in essentie is er weinig veranderd.

In veel sectoren is het gebruikelijk de exploitatie van het auteursrecht over te dragen aan collectieve belangen- en beheerorganisaties, omdat veel auteurs geen zin hebben in/ tijd hebben voor de administratie en de werkzaamheden die komen kijken bij het beheren van hun rechten. Het zou voor velen een onmogelijke opgave zijn dit alleen te doen. Een goed voorbeeld van een dergelijke organisatie is de Buma/Stemra. Deze organisatie behartigt in Nederland (en daarbuiten) het recht op openbaarmaking (Buma) en het recht op

verveelvoudiging (Stemra) van zo'n 13.000 componisten, tekstdichters en muzikuitgevers (Buma/Stemra, datum onbekend).

Inmiddels is in Europa het auteursrecht sterk geïnternationaliseerd. Een overzicht van de laatste ontwikkelingen binnen de EU, die hebben geleid tot *Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij* is te vinden in figuur 2.1 hieronder.

Figuur 2.1: Een overzicht van de laatste ontwikkelingen binnen de EU, die hebben geleid tot *Richtlijn 2001/29/EG* (IVIR, 2003b).

- Mei 1994 – In het zogeheten Bangemann-rapport van mei 1994 wordt aanbevolen een gemeenschappelijk Europees kader voor de bescherming van intellectuele eigendom te scheppen.
- 19 juli 1995 – De Europese Commissie (EC) publiceert een Groenboek.
- November 1996 – De EC publiceert een vervolg op het Groenboek.
- December 1996 – In Genève vindt een diplomatieke conferentie plaats, met als gevolg twee WIPO-verdragen: het WIPO Auteursrechtverdrag en het WIPO Verdrag inzake Uitvoeringen Fonogrammen.
- November 1997 – De minister van Justitie vraagt de Commissie Auteursrecht te adviseren over auteursrecht en de nieuwe media.
- December 1997 – De EC publiceert een eerste richtlijnenvoorstel. Deze richtlijn moet zorg dragen voor de implementatie van de ondertekende WIPO-verdragen.
- 10 mei 1999 – De Nederlandse regering stuurt een brief naar de Voorzitter van de Tweede Kamer met daarin kritiek op het richtlijnenvoorstel (Grotendeels gebaseerd op het rapport van de Commissie Auteursrecht.)
- Februari 1999 – Het Europees Parlement wordt het in eerste lezing eens over het voorstel en brengt een advies uit dat 58 amendementen bevat.
- Mei 1999 – De EC publiceert een gewijzigd richtlijnenvoorstel.
- 16 maart 2000 – De WIPO verdragen worden door de Raad van Ministers goedgekeurd; ratificatie van de verdragen zal echter pas plaatsvinden nadat de richtlijn door alle lidstaten in nationale wetgeving is omgezet.
- 28 september 2000 – De Europese Raad neemt het Gemeenschappelijk Standpunt aan, waarin enkele wijzigingen ten opzichte van het richtlijnenvoorstel afkomstig van de Commissie zijn opgenomen.
- Begin 2001 – Het Europees Parlement buigt zich voor de tweede maal over het richtlijnenvoorstel. Van de tweehonderd ingediende amendementen worden er uiteindelijk in tweede lezing slechts negen aangenomen. De Commissie accepteert deze amendementen op het Gemeenschappelijk Standpunt eind maart 2001.
- 9 april 2001 – De Raad van Ministers neemt de richtlijn definitief aan.

Met de richtlijn richt de EU haar pijlen vooral op de nieuwe, digitale media met als hoofdrolspeler het internet. Nu het mogelijk is allerlei vormen van content (muziek, film, tekst, etc.) op allerlei manieren tussen een veelheid aan media uit te wisselen, is de controle op het naleven van de auteurswet nagenoeg onmogelijk. Met de richtlijn wil de EU hiertegen optreden en wel met behulp van ‘de techniek’. Digitale betaalpoorten en kopieerbeveiligingen (ook wel *Digital Rights Management* (DRM) genoemd) worden aangedragen als de oplossing voor het probleem. In de praktijk blijkt dit DRM vaak relatief makkelijk te omzeilen te zijn, maar daar heeft de EU op geanticipeerd, dus in de richtlijn is ook een verbod op omzeiling van deze beveiligingen opgenomen.

Eigenlijk haalt de EU met deze richtlijn het auteursrecht uit de sfeer van het overheidsingrijpen. Het is de bedoeling dat aanbieders en gebruikers onderling een overeenkomst aangaan, waarin de gebruiker – uiteraard in ruil voor betaling – (eventueel tijdelijk) de ‘sleutel’ tot de informatie krijgt. De kopieerbeveiliging moet er dan vervolgens voor zorgen dat de gebruiker de informatie niet kan verspreiden.

De richtlijn is bindend voor alle lidstaten en dient 18 maanden na publicatie omgezet te zijn in nationale wetgeving. Dat betekent dat dat op 22 december 2002 had moeten zijn gebeurd. De Nederlandse overheid heeft hierbij – niet als enige – vertraging opgelopen (Rutten & Van Bockxmeer, 2003, p. 18). Onder andere door sterke kritiek vanuit verschillende partijen in de samenleving op de richtlijn.

Eén van de redenen daarvoor is dat de richtlijn de positie van de rechthebbende enorm versterkt. Op het eerste gezicht lijkt dat een goede zaak, omdat het auteursrecht aan de basis ligt van de steeds groter wordende media- en entertainmentindustrie; een sector waarin miljoenen omgaan. Maar als men beter kijkt naar de gevolgen van de richtlijn, dan wordt duidelijk dat de rechten van de rechthebbenden worden uitgebreid, ten koste van de rechten van de consument. Zo staat het maken van een thuiskopie, sinds lange tijd al een onbetwist recht van de gebruiker en dus een beperking op het auteursrecht, zwaar onder druk. Met de invoering van de kopieerbeveiliging en de bescherming daarvan, wordt het voor de gebruiker onmogelijk gebruik te maken van deze beperking op het auteursrecht.

Ook viel tot nu toe het ‘tot zich nemen van content in besloten kring’ (lees: het lezen van een boek, het luisteren van muziek, het kijken van een film in huiselijke kring) buiten het bereik van het auteursrecht, ongeacht de manier waarop de informatie verkregen was (legaal dan wel illegaal). Maar met het verbod op de omzeiling van de beveiligingstechnieken (DRM)

reikt het auteursrecht nu tot in de huiskamer en valt ook deze gebruikersvrijheid binnen de macht van de rechthebbende. De gebruiker moet immers bij deze persoon de sleutel gaan ophalen. Veel partijen binnen onze samenleving vinden dit een ongewenste uitbreiding van de macht van de rechthebbende (Koelman, 2001).

Met deze insteek wordt duidelijk dat de EU het auteursrecht beschouwt als ‘de basis van de bedrijfstak’. De informatiemaatschappij en –economie waarin we leven, ‘draait’ op (informatie)producten. Deze bestaan bij de gratie van het feit dat informatieproducenten (auteurs) een vergoeding krijgen voor de door hen geleverde arbeid. Dat wordt door het auteursrecht geregeld. Zou dit niet zo zijn, dan zou er marktfalen optreden en vervolgens onderproductie (meer hierover in hoofdstuk 4). Dit wordt al jaren gezien als de reden voor overheidsingrijpen in de informatiemarkt.

2.2 ‘Sollen’ – Europese Richtlijn betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij

Ten eerste is het belangrijk om zich te realiseren dat van een uitsluitend Nederlands auteursrecht inmiddels geen sprake meer is. Onder invloed van de EU is het de bedoeling dat binnen deze EU alle verschillende auteursrechtssystemen in de verschillende lidstaten gelijk worden getrokken; worden ‘geharmoniseerd’. Daardoor worden de aanpassingen in het auteursrecht als reactie op de technologische ontwikkelingen vooral aangestuurd vanuit Brussel, met als voornaamste ‘wapen’ de *Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij*. Het doel van de implementatie van richtlijn 2001/29/EG is om te voldoen aan de twee WIPO-verdragen: (1) het WIPO Auteursrechtenverdrag en (2) het WIPO Verdrag inzake Uitvoeringen Fonogrammen, die in 1996 in Genève werden geformuleerd.

Zoals in hoofdstuk 1 al even werd aangestipt, is deze richtlijn gebaseerd op de aanname dat het huidige auteursrecht moet worden gehandhaafd, vooral met behulp van DRM. Of zoals Charles Clark het formuleert: “The answer to the machine is in the machine.” (1996). Rechthebbenden moeten volgens de richtlijn technologische voorzieningen kunnen aanbrenge die hun werk beschermen tegen bijvoorbeeld het maken van een digitale kopie. Hoogleraar informatierecht B. Hugenholtz stelde onlangs: “Digitaal rechtenbeheer en een verbod op het omzeilen ervan is de betere oplossing in strijd tegen het onbetaald gebruik van

muziek en films via uitwisseldiensten op internet.” (Planet, 2004). Daarom heeft de EU besloten deze technologische voorzieningen ook wettelijk te beschermen, zoals in artikel 6 van de richtlijn te lezen is:

1. *De lidstaten voorzien in een passende rechtsbescherming tegen het omzeilen van doeltreffende technische voorzieningen door een persoon die weet of redelijkerwijs behoort te weten dat hij aldus handelt.*
2. *De lidstaten zorgen voor een doelmatige rechtsbescherming tegen de vervaardiging, invoer, distributie, verkoop, verhuur, reclame voor verkoop of verhuur, of het bezit voor commerciële doeleinden van inrichtingen, producten, onderdelen of het verrichten van diensten die:*
 - a. *gestimuleerd, aangeprezen of in de handel gebracht worden om de bescherming te omzeilen, of*
 - b. *slechts een commercieel beperkt doel of nut hebben, naast de omzeiling van de bescherming, of*
 - c. *in het bijzonder ontworpen, geproduceerd of aangepast zijn met het doel de omzeiling mogelijk of gemakkelijker te maken**van doeltreffende technische voorzieningen.*
(Europese Unie, 2001).

Eigenlijk kan men spreken van een derde beschermingslaag: “Bovenop de auteursrechtelijke bescherming en de bescherming die door de techniek wordt geboden, moet (...) een derde beschermingslaag worden aangebracht: de juridische bescherming van technische voorzieningen die door het recht beschermde werken beschermen.” (Koelman, 2001).

Met de komst van deze richtlijn is het mogelijk geworden, mensen die óf de beveiligingen doorbreken, óf de informatie zonder toestemming verspreiden, te vervolgen. Dus: naast het preventieve beleid van het aanbrengen en beschermen van toegangs- en kopieerbeveiligingen, zal er een handhavingsbeleid gevoerd gaan worden – zoals dat in Amerika al gebeurt – in de vorm van vervolging van overtreders. Wat heeft dit concreet voor consequenties voor de – al dan niet illegale – verspreiding van muziek via internet? Hieronder een toekomstscenario van de situatie zoals die zou zijn, wanneer de wet optimaal zou werken.

Ten eerste de situatie waarin het gaat om de verspreiding van muziek waarvan het origineel op een fysieke dragers zoals een CD of DVD staat. Met behulp van de DRM-

technieken is illegale verspreiding niet meer mogelijk: digitale geluidsdragers, zoals CD's zijn immers niet meer te kopiëren. Hierdoor is het onmogelijk de digitale geluidsdata te converteren naar bijvoorbeeld MP3⁸, dat op internet veelvuldig wordt gebruikt voor de verspreiding van muziek. Diegene die de kopieerbeveiliging omzeilt, is strafbaar en kan dus vervolgd worden.

Dan is er nog de situatie waarin het origineel van de muziekdata al op het internet staat en van daaruit wordt verkocht. Wellicht hebben de digitale data hier ook een kopieerbeveiling. Dan geldt dezelfde redenering als in de alinea hierboven. Het kan ook zijn dat er geen kopieerbeveiliging aanwezig is, maar dat de consument een directe overeenkomst aangaat met de rechthebbende en daarin verklaart niet onrechtmatig te zullen handelen. Om hier zicht op te houden, staat de consument toe dat de rechthebbende bepaalde unieke identificatie-informatie in de geluidsdata stopt. Hierdoor is de consument altijd te traceren voor vervolging, mocht het muziekbestand bijvoorbeeld toch in een peer-to-peer netwerk opduiken. Een voorbeeld hiervan is het onlangs gelanceerde 'Traxsource.com' (www.traxsource.com). In hun 'policy' is te lezen: "Files purchased from Traxsource.com will be digitally watermarked using the latest digital technology. An encrypted reference to the purchaser is permanently embedded into the file. It cannot be seen or heard, nor can it be removed." (Traxsource.com, 2004).

De *Sollen*-situatie zou dus als volgt beschreven kunnen worden: het auteursrecht zoals het nu bestaat, moet gehandhaafd worden, met alle mogelijke technologische middelen en met behulp van vervolging. De handhavingstechnieken moeten als het ware ge-update worden naar de moderne tijd; naar de digitale informatiemaatschappij. Hiermee zal uiteindelijk de discrepantie tussen de wet op papier en de werkelijkheid weggewerkt kunnen worden.

2.3 'Sein'

Hierboven hebben we gezien hoe de wetgever het graag zou willen hebben: (bijna) volledige bescherming door middel van technologische voorzieningen. Het moge duidelijk zijn dat de werkelijkheid er anders uitziet.

⁸ MP3 (or, more precisely, MPEG-1/2 Audio Layer 3) is an audio compression algorithm capable of greatly reducing the amount of data required to reproduce audio, while sounding like a faithful reproduction of the original uncompressed audio to the listener (WordIQ, <http://www.wordiq.com/definition/MP3>).

Kijken we naar de situatie waarin het gaat om informatie die in eerste instantie op een fysieke drager zoals een CD of DVD staat, dan komen we tot de conclusie dat de meeste van deze media tegenwoordig zijn uitgerust met kopieer- en toegangsbeveiligingen, maar dat deze meestal niet feilloos zijn. Zo meldt Wired News: “Technology buffs have cracked music publishing giant Sony Music's elaborate disc copy-protection technology with a decidedly low-tech method: scribbling around the rim of a disk with a felt-tip marker.” (2002). Halderman zegt hierover: “CD copy-prevention schemes that depends solely on software (...) will be trivial to disable, and alternative strategies that modify the CD data format will invariably cause public outcry over incompatibility with legitimate playback devices.” (2003). Ondergetekende kan uit eigen ervaring beamen dat de beveiliging vaak slechts een ‘digitale tijger’ is, die zonder bijzondere capriolen te vermijden is. Bij de DVD is er inmiddels al een ‘omzeiling’ en een rechtszaak geweest, waarbij de ‘omzeiler’ uiteindelijk vrij werd gesproken (Koelman, 2003). Dit speelde zich af in Noorwegen – geen lid van de EU – waar de richtlijn niet van kracht is. Waarschijnlijk zou deze persoon in een EU-lidstaat wel veroordeeld zijn. Vanzelfsprekend is dit trouwens niet, want er zit een stukje subjectiviteit in artikel 6, lid 1 van de richtlijn:

1. *De lidstaten voorzien in een passende rechtsbescherming tegen het omzeilen van doeltreffende technische voorzieningen door een persoon die weet of redelijkerwijs behoort te weten dat hij aldus handelt.*

(Europese Unie, 2001).

Wat is een *doeltreffende* technische bescherming? Mijns inziens is een bescherming die relatief makkelijk gekraakt kan worden, niet doeltreffend. (De kraker was in dit geval slechts 15 jaar en wilde er alleen maar voor zorgen dat zijn DVD ook afspeelbaar was op een ander besturingssysteem dan Windows, namelijk Linux.) Wanneer is een beveiliging dat wel? Is het niet zo dat elke beveiliging die gekraakt wordt ‘niet doeltreffend’ is? En dat de toekomstige beveiligingsmethodes gekraakt zullen worden is vrijwel zeker, concludeert Bernat: “Just as the deadbolt on your front door can be picked by a burglar, digital protection can be broken by a ‘cracker’.” (2001). Ook Murray onderschrijft dit: “It’s a fair assumption that the eternal arms race between safecrackers and locksmiths is never going to be won by one side or the other. So long as the general public believes that private copying for noncommercial use is not wrong in the digital environment, it is simply a given that we will see the immediate

uploading and free downloading of best-selling novels, music, and - once the bandwidth is there – theatrical motion pictures by millions of people.” (1999, p. 334). Recentelijk werd dit ook weer duidelijk toen de beveiliging van de nieuwe film van Theo van Gogh binnen een aantal weken werd gekraakt (De Vries, 2004). En als er dan zo’n kraak circuleert, hoe achterhaal je dan wie die kraak heeft gemaakt?

Een ander te verwachten probleem met de DRM-technieken is het feit dat bepaalde media in de toekomst alleen met bepaalde apparatuur af te spelen zullen zijn. Muziekproducenten en –uitgevers zullen afspraken gaan maken met de fabrikanten van de hardware om bepaalde decoderingstechnieken te integreren in hun producten. Hierdoor wordt het mogelijk dat bepaalde CD’s/ DVD’s bijvoorbeeld niet meer af te spelen zijn met een bepaald merk CD-/ DVD-speler. Ook is het niet onmogelijk dat er ‘versieconflicten’ zullen gaan ontstaan; mensen met oudere apparatuur zullen bepaalde dingen niet meer kunnen afspelen omdat hun apparatuur niet is uitgerust met de juiste decoderingstechnieken. Andersom is de situatie ook denkbaar: consumenten met verouderde apparatuur zullen de beveiliging zonder dat ze het zelf weten ‘omzeilen’, terwijl dat niet mogelijk zou moeten zijn. Al met al kunnen de beschermingsmaatregelen het gebruiksgemak aanzienlijk beïnvloeden. Verhagen meldt: “Niet alleen kunnen cd's hiermee een stuk lastiger worden gedupliceerd, bijkomend effect is dat de originele schijfjes in sommige gevallen niet meer kunnen worden afgespeeld. Dit is vaak het geval bij computers en audioapparatuur in de auto.” (2004a). Bij Vara Kassa, meldde een consument het volgende geval:

Onlangs heb ik de laatste CD van Norah Jones (Coming Home) en Chris Rea aangeschaft. Thuisgekomen stop ik de CD in de lade van mijn DVD-speler. De DVD-speler gaf echter aan dat deze disc niet af te spelen is (NO DISC in het display) Als ik nu dezelfde CD in mijn 12 jaar oude Discman stop, draait deze gewoon af. Stop ik de CD in mijn computer, draait de CD gewoon af. De DVD-speler die ik gebruik is van het merk SONY en heeft normaal geen enkele moeite met CD (of DVD of SACD of CD-R) Omdat de apparatuur die aangesloten is op de DVD speler een behoorlijk beter geluid geeft dan mijn computer of Discman, besloot ik te proberen de beveiligde CD's van Norah Jones en Chris Rea te kopiëren. Wat bleek! Geen enkel probleem! Alle tracks werden moeiteloos overgenomen en gebrand op een CD-R. Zodoende kon ik toch nog genieten van de sound van Norah vanuit mijn audio-installatie. Dus koop je legaal (en veel te duur) een CD dan wordt je verplicht om deze te kopiëren, maar daartegen is die

beveiligd? Deze CD is beveiligd tegen afspelen lijkt het wel. Zijn er meer mensen die hiervan last hebben?

(Vara Kassa, 2004).

En dit is, zoals we in de richtlijn kunnen lezen, ook weer niet de bedoeling:

(Overweging 48:)

Een dergelijke rechtbescherming moet worden geboden ten aanzien van technische voorzieningen die handelingen welke niet zijn toegestaan door de houders van auteursrechten, naburige rechten of het sui generis recht op gegevensbestanden effectief beperken, zonder echter het normale functioneren van de elektronische apparatuur en de technische ontwikkeling ervan te verstoren.

(Europese Unie, 2001).

En dan is er nog de situatie van de muziek waarvan het origineel op het internet staat en van daaruit ook wordt verkocht. In het geval van de aanwezigheid van een kopieerbeveiliging bij deze data, geldt hetzelfde als bij de fysieke dragers als CD en DVD: hoe achterhaal je wie de maker van een ‘kraak’ (omzeiling) is, wanneer deze circuleert? Dát deze beveiligingen te kraken zijn bewees de Noor die ook de DVD-beveiliging wist te omzeilen: “De beveiliging van Apple’s muziekwinkel iTunes is gekraakt. Internetters kunnen muziek downloaden en gratis opslaan.” (Planet, 2003). Was deze beveiliging doeltreffend?

Is er geen kopieerbeveiliging aanwezig, maar is er in de geluidsdata een unieke identificatiecode geïntegreerd – zoals Traxsource.com doet, zie paragraaf 2.2 – dan geldt ten eerste ook hier weer dat elke digitale beveiliging gekraakt kan worden (Bernat, 2001). Dus ook deze methode zal niet waterdicht zijn. Maar, stel dat de code niet gekraakt wordt. Dan nog dienen zich een aantal vragen/ problemen aan: wat te doen als het muziekbestand gestolen wordt? Of de hele computer met een verzameling muziekbestanden? En mag de eigenaar het muziekbestand ‘tweedehands’ aanbieden, zoals met een CD is toegestaan? Mag er nog een kopie voor eigen gebruik gemaakt worden, of is dat ook niet meer toegestaan? En is de privacy van de gebruiker nog beschermd, of moet hij alles maar toestaan wanneer hij op het internet muziek wil kopen? Volgens Tweede-Kamerlid Nicolien van Vroonhoven wel: “De consument kan er nog altijd zelf voor kiezen niet langer gebruik te maken van internet als hij hecht aan zijn privacy.” (Verhagen, 2004b). En zij is niet de enige: “Privacy... Ach, daar

moeten we niet te bangig over doen. Het is geen 1910 meer, toen je nog de gordijnen kon dichttrekken. Er is nu eenmaal veel veranderd, mede dankzij het gedrag van de consument.” (Verhagen, 2004b), vindt Ankie Broekers-Knol, Eerste-Kamerlid van de VVD. Lijnrecht daar tegenover staat de mening van Kees Vendrik van GroenLinks: “Ik vind het zeer griezelig als de industrie precies weet wat ik doe. De overheid moet er alles aan doen om de burger te beschermen tegen privacyinbreuk. Ik wil juist wel de gordijnen ‘s avonds achter me dicht kunnen trekken. Het is een buitengewoon kwalijke ontwikkeling dat er constant wordt gemorreld aan de privacy van burgers.” (Verhagen, 2004b). Ook Martijn van Dam van de PvdA hecht veel waarde aan de privacy van de consument: “Iedereen heeft recht op privacy. De overheid heeft daar een belangrijke rol in.” (Verhagen, 2004b).

En net zoals bij het gebruik van DRM op fysieke dragers als CD en DVD, blijkt dat consumenten last hebben van vervelende bij-effecten door de toepassing van DRM. Zo blijkt dat de accu's van MP3-spelers sneller leeglopen als ze bestanden afspelen die beveiligd zijn door middel van DRM: “De batterij van een mp3-speler houdt het 25 procent langer vol als de muziekbestanden niet zijn voorzien van digital rights management (drm)-techniek.” (Doorn, 2006a).

Behalve de gevolgen van dit preventieve beleid, is er ook al een aantal gevolgen van het handhavingsbeleid te merken. Zo begint het vervolgingsbeleid van onder andere de RIAA concreter te worden. Ook in Europa worden er nu rechtszaken gestart tegen mensen die muziek beschikbaar maken via de verschillende peer-to-peer netwerken (Nu.nl, 2004b). En zelfs in Nederland gaat Stichting BREIN tot actie over (Reijnders, 2004e). Inmiddels is duidelijk dat dit ingezette beleid niet het gewenste effect heeft, want ondanks de ongeveer 55.000 waarschuwingen die BREIN heeft verspreid, lijkt het erop dat het p2p-gebruik in Nederland niet afneemt (Verhagen, 2004c). Daarnaast rijst de vraag of dit beleid praktisch haalbaar is. Kunnen al die miljoenen gebruikers aangeklaagd worden? Is daar genoeg tijd en capaciteit voor beschikbaar?

De belangrijkste vraag in deze context is echter misschien wel: krijgen de optredende instanties de NAW-gegevens van de providers? Onlangs leed RIAA op dit gebied nog een gevoelige nederlaag, want het Amerikaanse Hoogerechtshof bepaalde dat de “Digital Millennium Copyright Act (DMCA) de muziekindustrie niet het recht geeft om inbreuk te maken op de privacy van internetgebruikers. Oftewel: de privacy van internetgebruikers is belangrijker dan de bestrijding van piraterij.” (Reijnders, 2004f). Ervan uitgaande dat over het

algemeen de privacy van de Europeaan beter gewaarborgd is dan die van de Amerikaan, valt het te verwachten dat dit in Europa ook zal gebeuren. Dat wordt een groot struikelblok voor organisaties als BREIN.

Een veel structureler probleem op dit gebied is de ontwikkeling van software die de gebruiker anoniem maakt (Rohrer, 2004; Kerstholt, 2004; Digimuziek, 2006). Dit is nu nog in ontwikkeling en heeft nog geen grote vlucht genomen, maar zodra dit het geval is, wordt opsporing en vervolging een onmogelijke opgave. Bij wie moet je zijn? Opvallend is dat hierover in de literatuur nauwelijks aandacht aan besteed wordt.

Kortom: er zijn in de huidige situatie nog veel onduidelijkheden. Het is moeilijk te zeggen welke van hierboven geschetste problemen in de praktijk een structureel struikelblok gaan worden, maar het zou me niet verbazen als het er in ieder geval één van de bovengenoemde zal zijn. De tot nu toe door de beleidsmaker gekozen oplossingen lijken op het eerste gezicht een goede remedie. Maar gaat men er beter naar kijken, dan blijkt dat er op veel punten nog wat aan te merken valt op het gebied van functionaliteit en wenselijkheid van de gekozen oplossingen.

2.4 Conclusie

Dit hoofdstuk is bedoeld om deelvraag 1 te beantwoorden. Deze deelvraag luidt als volgt: *Hoe staat het met de huidige situatie van het auteursrecht? Is er een discrepantie tussen het ‘Sein’ en ‘Sollen’?* Om hier een antwoord op te geven, hebben we de ‘Sollen’-situatie (de situatie zoals hij door de beleidsmaker, in dit geval de EU, gewenst is) vergeleken met de ‘Sein’-situatie (de situatie zoals hij in werkelijkheid is). Hieruit kwam de volgende situatieschets naar voren: in de ‘Sollen’-situatie is muziek, waarvan het origineel op een fysieke drager als een CD of DVD staat, niet meer te kopiëren. Op elke drager zit een succesvolle beveiliging die ervoor zorgt dat consumenten moeten betalen om de sleutel tot de informatie op deze drager te krijgen. Bij muziek waarvan het origineel op internet verkocht wordt, is óf een beveiliging aanwezig die ervoor zorgt dat de inhoud niet te kopiëren is (net zoals bij fysieke dragers), óf gaat de gebruiker een directe overeenkomst met de producent aan waarin hij verklaart niet onrechtmatig te handelen. Om dit te kunnen controleren bouwt de producent een unieke identificatiecode in, die door de gebruiker niet te verwijderen valt. Dit is ‘part of the deal’ om de informatie tot zich te kunnen nemen. Men vertrouwt in de ‘Sollen’-situatie

volledig op technische bescherming om ervoor te zorgen dat consumenten niet onrechtmatig handelen.

De ‘Sein’-situatie laat echter een ander beeld zien: daar waar het gaat om muziek waarbij het origineel op een fysieke drager staat, blijkt dat veel CD’s en DVD’s zijn uitgerust met een beveiliging, maar dat deze meestal niet goed werkt. In sommige gevallen ‘omzeilen’ consumenten de beveiliging zelfs zonder het zelf door te hebben. Men kan zich afvragen of deze beveiliging dan ook ‘doeltreffend’ mag heten, zoals in artikel 6, lid 1 van richtlijn 2001/29/EG als noodzakelijk staat vermeld. Daarnaast ondervinden consumenten regelmatig last van de beveiliging bij het afspelen van de dragers in reguliere apparatuur en dat is, zoals in overweging 48 van de richtlijn te lezen valt, ook niet de bedoeling. In het geval van muziek waarvan het origineel op internet verkocht wordt, blijkt dat de kopieerbeveiligingen die hier zijn aangebracht, net zoals bij CD’s en DVD’s, snel gekraakt worden. Daarnaast rijzen er veel vragen rondom de overeenkomst die consument en producent met elkaar sluiten over de unieke identificatiecode die de producent in zijn product aanbrengt om te kunnen controleren of de consument niet onrechtmatig handelt: wat gebeurt er als de informatie gestolen wordt, de informatie met de identificatiecode ergens op internet opduikt en de koper dus buiten, zijn schuld om, als ‘verspreider’ aangemerkt zou kunnen worden? Wie moet er dan wat bewijzen? Hoe zit het met de privacy van de consument? Daar waar het auteursrecht altijd buiten de huiskamer bleef, reikt de overeenkomst tussen producent en consument nu plotseling tot in deze kamer. Overigens blijkt ook deze ‘onkraakbare’ unieke identificatiecode te kraken en zijn er eveneens vervelende bij-effecten voor de consument als hij de informatie tot zich wil nemen met reguliere apparatuur.

Naast deze vragen over het preventieve beleid, rijzen er ook vragen met betrekking tot de handhaving van dit beleid. Want, om mensen te kunnen vervolgen moeten instanties als BREIN makkelijk toegang kunnen krijgen tot de NAW-gegevens die horen bij een bepaald IP-adres. Acces Providers hebben deze gegevens. Moeten zij verplicht worden deze informatie klakkeloos door te geven? Hoe zit het met de privacy van gebruikers in deze? Tot nu toe heeft de privacy zich in rechtszaken staande weten te houden, waardoor het vervolgingsbeleid van BREIN nauwelijks tot niet uit te voeren is. En hoe om te gaan met software die de gebruiker ontraceerbaar maakt? Hoe dan te handhaven?

Er is een discrepantie is tussen het ‘Sollen’ en ‘Sein’ rondom het auteursrecht. Het gekozen beleid roept aan de ene kant veel vragen op met betrekking tot de rechten van de gebruiker en

is aan de andere kant dubieus omdat het maar de vraag is of het uitgevoerd kan worden. Ondertussen springt de techniek met zulke grote sprongen vooruit, dat de beleidsmaker het niet kan bijhouden. Althans, niet op de manier waarop het beleid nu tot stand komt (de aanzet voor de richtlijn uit 2001, is in 1994 gedaan). Kortom: er is een discrepantie en het ziet er niet naar uit dat deze discrepantie binnen afzienbare tijd weggewerkt zal zijn.

3. Juridische context

In dit hoofdstuk zal gepoogd worden een antwoord te geven op deelvraag 2: *In hoeverre valt het te verwachten dat het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet nog gehandhaafd kan worden?* Of, zoals op de website van justitie is te vinden is: “(...) ontegenzeggelijk zal het voortbestaan van het auteursrecht afhangen van de mate waarin het kan worden gehandhaafd en uitgeoefend.” (Justitie.nl, 2000).

Sommigen zullen betogen dat het handhaven van een wet altijd een ‘rat-race’ is, in die zin dat de handhaver altijd achter de overtreder aanloopt. Moet er aan het eigendomsrecht worden getornd omdat er regelmatig dingen gestolen worden en de dader meestal pas later (en zeer vaak ook nooit) gepakt wordt? Nee. Moeten snelheidslimieten worden afgeschaft omdat veel mensen ze nog steeds (en altijd zullen blijven) overtreden? Nee, ook niet. Maar bij deze voorbeelden blijft de achterstand van de handhaver op de overtreder ook meestal binnen de perken. Er zijn echter ook situaties te bedenken waarin het gat tussen handhaving en overtreding zo groot wordt, dat men zich op zijn minst even achter de oren moet krabben en erover moet nadenken of de situatie zoals hij is, wel de gewenste is. Dat zal in dit hoofdstuk gebeuren.

In dat kader zullen er twee scenario’s besproken worden, die geschetst worden door Hugenholtz (3.1). Vervolgens zal worden ingegaan op het probleem van de aansprakelijkheid (3.2). Daarna komt het probleem van de opsporing aan de orde (3.3), gevolgd door het probleem van de territorialiteit (3.4). De technische oplossing voor deze problemen, DRM, wordt in 3.5 besproken en tot slot zal er een conclusie getrokken worden die het antwoord op deelvraag 2 zal geven (3.6).

3.1 Twee scenario’s

Hugenholtz brengt in zijn essay *Haalt de auteurswet 2012?* (2000) twee toekomstscenario’s – namens de WIPO geformuleerd door Shira Perlmutter op het ALAI-congres⁹ – voor het auteursrecht naar voren. Beiden zijn extremen (en het is dus niet waarschijnlijk dat ze ook daadwerkelijk zullen uitkomen) maar ze geven wel een idee van de problemen die er spelen. In het eerste scenario, door Hugenholtz aangeduid als het ‘dotcommunisme’, raken

⁹ Association Littéraire et Artistique Internationale, in 2000 in Stockholm gehouden.

rechthebbenden de grip op hun creaties kwijt. Zij hebben niet meer de exclusieve exploitatierechten die tot nu toe wel gegarandeerd waren (2000, pp. 1-2). Men zou kunnen spreken van een ‘auteursrechtenanarchie’.

Het tweede scenario gaat uit van precies het tegenovergestelde: rechthebbenden krijgen volledige controle over hun intellectuele eigendommen. Door middel van DRM-technologie zal de rechthebbende zijn product overal kunnen volgen en precies bepalen wie, wanneer en tegen welke voorwaarden toegang krijgt (Hugenholtz, 2000, p. 2).

Frappant is, zo merkt Hugenholtz op, dat in beide scenario’s het auteursrecht het onderspit delft. In het eerste scenario valt het gewoonweg niet meer te handhaven en kunnen rechthebbenden alleen nog maar op papier aanspraak maken op hun auteursrecht; de handhaver heeft de rat-race verloren. Scenario twee echter, geeft ons het beeld van een situatie waarin de rechthebbende een rechtstreekse overeenkomst met de gebruiker aangaat, waardoor het auteursrecht als ‘bemiddelaar’ geen rol meer speelt (2000, p. 2). Welke van de twee scenario’s het dichtst bij de realiteit gaat komen is afhankelijk van de mate waarin het auteursrecht en het verbod op het omzeilen van DRM-technologie gehandhaafd zal kunnen worden. Bij de handhaving van deze twee zaken rijzen er drie problemen: het probleem van de aansprakelijkheid, de opsporing en de territorialiteit. Deze zullen hieronder nader toegelicht worden.

3.2 Aansprakelijkheid

Wie is er aansprakelijk wanneer er illegale content, waaronder auteursrechtelijk beschermde muziek, wordt aangeboden op het web? Is dat de ISP¹⁰ die de mogelijkheid biedt materiaal openbaar te maken op het internet? Of is dat de AP¹¹? Of is het misschien degene die het materiaal plaatst (de gebruiker)? Meer verwarring ontstaat er door de dubbelrol die ISP’s vaak spelen; zij zijn ISP en AP in één (Hugenholtz, 1998, p. 12). En wanneer het gaat om p2p-netwerken? Dan is er geen tussenkomst van de ISP; de gebruiker stelt zijn gegevens vanaf zijn eigen computer beschikbaar via software die op deze computer draait. Is dan misschien de AP verantwoordelijk? Of alleen de gebruiker?

Gezien de geschiedenis van het auteursrecht is het ongewenst auteursrechtelijke gevallen vanuit een technische invalshoek te benaderen. Toch ontkomen we er hier niet aan

¹⁰ Internet Service Providers zijn de bedrijven die gebruikers toegang geven tot hun servers om zo de gebruikers in staat te stellen materiaal voor iedereen toegankelijk te maken.

¹¹ Acces Providers zijn de bedrijven die gebruikers de mogelijkheid bieden verbinding te maken met het internet.

een tweedeling te maken in de manier waarop materiaal beschikbaar wordt gesteld voor de buitenwereld: (1) auteursrechtelijk materiaal dat op servers¹² van ISP's wordt aangeboden en (2) auteursrechtelijk materiaal dat op de computer van de gebruiker wordt aangeboden. In het eerste geval faciliteert een ISP illegale bezigheden (de vraag is in hoeverre men daarvan op de hoogte is en kan zijn), in het andere geval is het de gebruiker zelf die zonder tussenkomst van een derde partij (afgezien van de AP) het materiaal beschikbaar stelt.

Kijken we naar de eerste situatie en trekken we een vergelijking met de analoge wereld, dan zou men op het eerste gezicht zeggen dat – wanneer de ISP als intermediair gelijk gesteld wordt aan een drukker of een uitgever – een ISP rechtstreeks inbreuk maakt op de exclusieve rechten van verveelvoudiging en openbaarmaking en derhalve aansprakelijk is. Een intermediair dient van tevoren te onderzoeken wat hij verveelvoudigt en/ of uitbrengt. Doet hij dit niet, dan neemt hij het risico van het plegen van inbreuk op het auteursrecht (Hugenholtz, 1998, p. 12). De President van de Rechtbank in Den Haag oordeelde in de (inmiddels bekende zaak) *Scientology* versus *XS4ALL e.a.* echter anders:

(...) dat zij [providers] (red.) niet meer doen dan gelegenheid geven tot openbaarmaking en dat zij in beginsel geen invloed kunnen uitoefenen of zelfs maar kennis dragen van datgene wat diegene die via hen toegang tot Internet hebben gekregen daarop uitdragen. In beginsel is er daarom geen aanleiding hen aansprakelijk te houden voor onrechtmatige – bijvoorbeeld op auteursrechten van derden inbreuk makende – handelingen van gebruikers.”

(Pres. Rb. Den Haag, 1996).

Kortom: de vergelijking met de analoge wereld gaat hier volgens de Rechtbank in Den Haag mank. ISP's verrichten zelf actief geen auteursrechtelijk relevante handelingen en zijn dus ook niet aansprakelijk. Zij stellen slechts anderen (de abonnee) in staat bepaalde handelingen te verrichten die al dan niet auteursrechtelijk relevant zijn. De rechtbank benadrukt echter dat een ISP “(...) wel in strijd met de maatschappelijk betamelijke zorgvuldigheid *kan* handelen, als hij (1) niet ingrijpt wanneer een gebruiker van zijn diensten op een website onrechtmatige

¹² Een server kan het best vergeleken worden met een enorme, direct vanaf het net toegankelijke, harde schijf waarop de abonnee een web-site kan 'uploaden' en waarvandaan de informatie vervolgens door derden opgevraagd kan worden (Koelman, 1999).

handelingen verricht (bijvoorbeeld inbreuk maakt op auteursrecht), (2) hij daarvan in kennis is gesteld en (3) aan de juistheid van de kennisgeving in redelijkheid niet valt te twijfelen.” (Koelman, 1999, *cursief* zelf toegevoegd). Dus zodra er iemand (bijvoorbeeld Stichting BREIN) gaat klagen over materiaal dat door een gebruiker op de servers van een ISP is geplaatst en deze klacht gegrond blijkt, dan wordt de betreffende ISP geacht het materiaal te verwijderen.

Samenvattend: een ISP wordt niet geacht op de hoogte te zijn van alle informatie die zich op zijn servers bevindt, omdat dat gezien de hoeveelheid informatie schier onmogelijk is. Daarom is hij, zolang hij niet op de hoogte is van de aanwezigheid van auteursrechtelijk beschermd materiaal op zijn infrastructuur, niet aansprakelijk voor de inbreuk op het auteursrecht. Zodra hij echter kennis heeft van de aanwezigheid van het materiaal en niets onderneemt, verandert de zaak en kan de ISP aansprakelijk worden gesteld. Het is echter niet waarschijnlijk dat een ISP dit risico zal nemen. De lage kosten en de kleine moeite voor het verwijderen van het materiaal zullen nooit opwegen tegen de kosten van een proces.

In deze situatie lijkt er dus een redelijke consensus te bestaan over wie wanneer aansprakelijk is. Het punt is dat het grootste probleem niet bij deze situatie ligt, maar bij de situatie waarin de gebruiker het materiaal op zijn eigen computer beschikbaar stelt, via p2p-netwerken.

Het probleem bij p2p-netwerken kreeg bekendheid met de opkomst van het Napster-netwerk, dat in 1999 werd gelanceerd door Shawn Fanning, een student uit Brockston, Massachusetts. Dit systeem werd in zeer korte tijd mateloos populair en die ontwikkeling werd met argusogen gevolg door de muziekindustrie (Alberdingh Thijm, 2004, p. 73). Na een aantal rechtszaken werd in 2001 Napster aansprakelijk gesteld en werd er geëist dat het bepaalde muziekbestanden – afkomstig van een lijst die door de muziekindustrie was opgesteld – van haar netwerk verwijderde. Dit bleek technisch een bijna onmogelijke opgave en uiteindelijk verdween Napster van het toneel. (Inmiddels is het als legale online muziekwinkel weer terug.)

Niet lang daarna diende zich de volgende p2p-kandidaat aan: Kazaa. Ook dit netwerk werd mateloos populair en uiteraard begon ook hier een juridisch gevecht. Na veel getouwtrek merkte het Amsterdams Hof het volgende op:

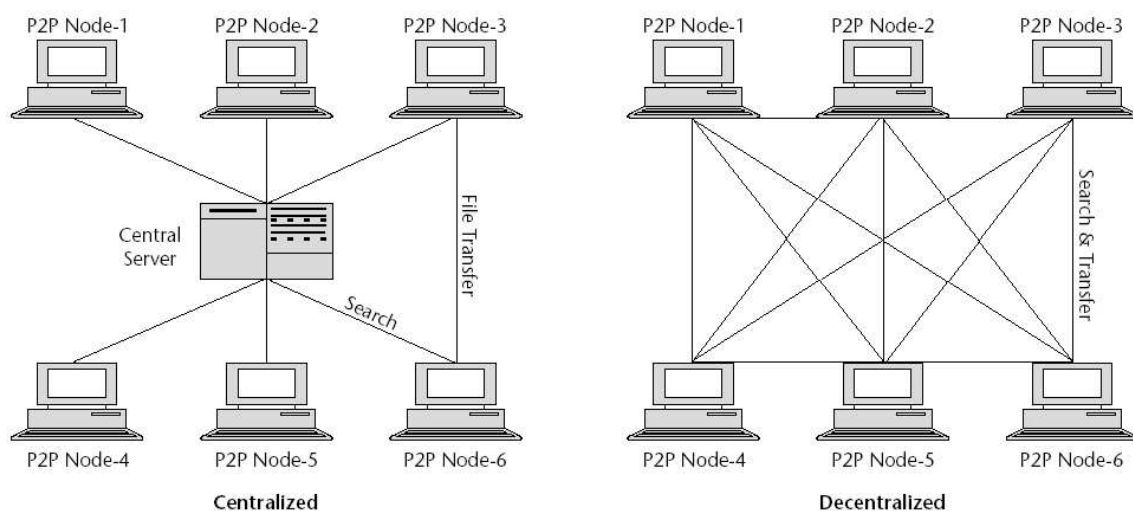
Voor zover sprake is van auteursrechtelijk relevant handelen worden die handelingen verricht door de gebruikers van het computerprogramma en niet door KaZaA. Het verschaffen van middelen voor openbaarmaking of vereenvoudiging van auteursrechtelijk beschermde werken is niet zelf een openbaarmakings- of vereenvoudigingshandeling.

(Hof van Amsterdam, 2002, p. 189).

Op 19 december 2003, neemt de Hoge Raad – na een hoger beroep van Buma/Stemra dit oordeel over (Alberdingh Thijm, 2004, p. 84) en daarmee is Kazaa vrijgepleit van aansprakelijkheid.

Waarom werd Napster wel aansprakelijk gesteld en Kazaa niet? Om dit te verklaren, moet men kijken naar de werking van het netwerk. Grofweg zijn er twee typen netwerken: gecentraliseerd en gedecentraliseerd. In het eerste geval loopt alle communicatie (en dus ook zoekopdrachten van gebruikers) via één centrale server, die de gebruikers naar de goede plaatsen op het netwerk dirigeert. In het tweede geval is er geen centraal knooppunt; het netwerk ‘regelt zichzelf’. Gebruikers installeren bepaalde software (te downloaden op een website) en door die software te installeren nemen ze deel aan het netwerk. Er is geen derde partij nodig om de uitwisseling van data tussen de verschillende gebruikers mogelijk te maken. Het één en ander is weergegeven in figuur 3.1.

Figuur 3.1: Centraal en decentraal netwerk (Alberdingh Thijm, 2004, p. 76).

In het geval van een gecentraliseerd netwerk, is er dus sprake van tussenkomst van een derde partij, die actief bezig is het verkeer in goede banen te leiden. Napster was een dergelijk netwerk en viel daarom aansprakelijk te stellen voor het maken van inbreuk op het auteursrecht. Kazaa is echter een gedecentraliseerd netwerk en is dus niet actief betrokken bij het regelen van het dataverkeer op het netwerk. Derhalve is het dus niet mogelijk Kazaa aansprakelijk te stellen. De huidige generatie p2p-netwerken zijn allemaal gedecentraliseerd, kortom: deze netwerken vallen niet aansprakelijk te stellen. Wie dan wel?

De pijlen van de belangenorganisaties zijn tegenwoordig gericht op de gebruikers van gedecentraliseerde netwerken. Het netwerk is namelijk ‘neutraal’; het is gemaakt om bestanden *tout court* uit te wisselen en niet om specifiek legale of illegale bestanden uit te wisselen. De gebruiker die illegale bestanden op het netwerk plaatst is dus aansprakelijk, dat ligt voor de hand. Maar dan rijst het volgende probleem: hoe spoor je die gebruiker op?

3.3 Opsporing

Uit de vorige paragraaf blijkt dat bij de huidige, decentrale p2p-netwerken alleen de gebruiker aansprakelijk gesteld kan worden voor het plaatsen van muziek die auteursrechtelijk beschermd is. Om deze persoon te vinden en te kunnen dagvaarden, moet men beschikken over NAW-gegevens. Er zullen echter in de praktijk weinig (lees: geen) gebruikers zijn die deze gegevens opnemen in het account dat zij gebruiken om in te loggen op het p2p-netwerk. Hoe vind je deze gebruikers dan?

Elke computer die met het internet verbonden is, heeft een uniek adres, het zogenaamde IP¹³-adres. “Een IP-adres is een unieke cijfercombinatie, bestaande uit 4 sets van maximaal 3 cijfers. Elke computer of server op internet heeft een eigen IP-adres. Zonder IP-adres is een website, mailserver of hostname niet traceerbaar en dus niet bereikbaar.” (XS4ALL, datum onbekend). In de huidige p2p-netwerken zijn deze IP-adressen ook onmisbaar; zij zorgen ervoor dat de data-uitwisseling tussen verschillende computers van gebruikers mogelijk wordt. Elk bestand dat over een p2p-netwerk wordt verstuurd, bevat het IP-adres van de computer waar het vandaan komt en de computer waar het op weg naar toe is. Is dit verstuurd bestand een illegaal bestand, dan is het voor een toezichthoudende instantie – bijvoorbeeld de RIAA – dus te zien welk IP-adres dit illegale bestand ter beschikking heeft gesteld. De persoon die in het bezit is van de computer met dit IP-adres, is strafbaar en kan worden vervolgd. Het is dus voor een expert niet bijster moeilijk te vinden van welke

¹³ Internet Protocol.

computer een illegaal bestand is verstuurd. Het is echter lastiger te achterhalen wie de *gebruiker* van die computer is.

De vervolgende partij zal nu met het gevonden IP-adres bij de ISP moeten aankloppen die dit adres in beheer heeft, om erachter te komen welke NAW-gegevens bij dit nummer horen. “NAW-gegevens vormen *immers* een onmisbaar onderdeel van veel strafrechtelijk onderzoek.” (Sietsma, 2004, p. 146, *cursief* zelf toegevoegd). En dit blijkt nogal problematisch. Op het ogenblik heerst er namelijk bij zowel de opsporingsinstanties als bij de beheerders van NAW-gegevens onduidelijkheid over wanneer welke gegevens wel of niet vrijgegeven mogen worden. Gezien de privacywetgeving, die zich de afgelopen jaren sterk heeft ontwikkeld, is het niet vanzelfsprekend dat een toezichthoudende instantie zonder meer NAW-gegevens kan opvragen. Ten eerste is er het *artikel 8 EVRM*¹⁴. Lid 2 van dit artikel zorgt ervoor dat inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van burgers slechts geschiedt wanneer dit in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van enkele met name genoemde doeleinden waaronder het voorkomen van strafbare feiten¹⁵. Ook *artikel 10 van de Grondwet* voorziet in een sterke bescherming van de burger tegen het vrijgeven van zijn of haar persoonsgegevens. Daarnaast is er het *Databeschermingsverdrag* dat er zorg voor draagt dat NAW-gegevens niet worden gebruikt voor andere doeleinden dan waarvoor ze zijn verzameld, tenzij het noodzakelijk is in een democratische samenleving in het kader van de bestrijding van strafbare feiten (Sietsma, 2004, p. 147). Kortom: in Europa is er nog veel onduidelijkheid. Op het ogenblik ontstaat in Nederland de situatie waarbij we tegen dit privacy-probleem aan gaan lopen; stichting BREIN stuurde onlangs de eerste vorderingen naar ISP's, waarvan de meesten deze ook hebben doorgestuurd naar de betreffende gebruikers (Nu.nl, 2005a). Een aantal gebruikers hebben hierop gereageerd en hebben een schikking getroffen. Echter, het merendeel heeft niets van zich laten horen en de betreffende ISP's weigeren de NAW-gegevens te verstrekken. Daarom is BREIN nu een aantal rechtszaken begonnen om deze gegevens te bemachtigen (Reijnders, 2005a). Inmiddels is duidelijk dat de providers de NAW-gegevens niet hoeven af te staan aan BREIN (Verhagen, 2005b; Doorn, 2006b). Hierdoor is de daadwerkelijke vervolging van p2p-gebruikers nog ver weg.

In de Verenigde Staten is er inmiddels al wat jurisprudentie. In het begin waren de ISP's nog wel bereid de NAW-gegevens te verstrekken en zijn er ook een groot aantal rechtszaken aangespannen (Borland, 2003b). De RIAA beriep zich hierbij op de Digital Millennium

¹⁴ Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

¹⁵ *Kamerstukken II*, 2001-2002, 28 366, nr. 1, p. 7.

Copyright Act (DMCA)¹⁶. Het Amerikaanse Hooggerechtshof oordeelde in 2004, na de weigering van de Amerikaanse ISP Verizon om de gegevens van één van haar abonnees aan de RIAA te verstrekken, echter dat de RIAA geen recht had zich in dit geval op de DMCA te beroepen; het recht op privacy prevaleerde in deze situatie (Reijnders, 2004f). Daarmee is het een stuk moeilijker, zonet onmogelijk, geworden internetgebruikers die illegale muziekbestanden ter beschikking stellen op te sporen. Er zijn echter vanuit de politiek – vaak gesteund door de entertainmentindustrie – verschillende initiatieven om ervoor te zorgen dat gebruikers makkelijk opgespoord kunnen worden, zoals de *Author, Consumer, and Computer Owner Protection and Security (ACCOPS) Act of 2003* (Electronic Frontier Foundation, 2003) of de *Inducing Infringement of Copyrights (INDUCE) Act of 2004*, die bedoeld is om bedrijven die gebruikers aanzetten tot het downloaden van illegaal materiaal te vervolgen (Legal News Watch, 2004; Glasner, 2004). Dit zijn controversiële voorstellen die lijken op de DMCA, omdat ze opsporende instanties zeer veel bevoegdheden geven om achter de NAW-gegevens van gebruikers te komen (waarbij de privacy van de gebruikers gemakkelijk sneuvelt) en de bewegingsvrijheid van bedrijven te beperken. Misschien is het daarom dat de ACCOPS Act het niet gehaald heeft en er veel weerstand is tegen de INDUCE Act. Ondertussen heeft het US Supreme Court in een uitspraak de vervolging van de makers van p2p-software wél mogelijk gemaakt (BBC NEWS, 2005a). Het is nu wachten op de rechtszaken die daar gevoerd zullen gaan worden. Op het moment dat de p2p-software producenten wel verantwoordelijk gesteld worden, verandert – in Amerika – de hele situatie.

Inmiddels is het duidelijk dat ook in Duitsland de privacy van de internetgebruiker voorop gesteld wordt (Reijnders, 2005b). En ook in Canada gaat de privacy van de gebruiker voor het auteursrecht (Verhagen, 2005a).

Naast de juridische problemen bij het verkrijgen van NAW-gegevens, is er nog een andere ontwikkeling die opsporing moeilijk maakt: anonieme p2p-netwerken. Zoals hierboven al beschreven, is de gebruiker (of: de computer van de gebruiker) verre van anoniem in de huidige p2p-netwerken. Er zijn echter programmeurs bezig software te ontwikkelen voor p2p-netwerken waarin de gebruiker anoniem is (Kerstholt, 2004; Digimuziek, 2006). Deze software bevindt zich nu nog in de ontwikkelingsfase, maar op het moment dat dit goed werkt en op grote schaal doorbreekt, wordt opsporing helemaal een onmogelijke opgave. Wellicht

¹⁶ De DMCA werd in 1998 door de Amerikaanse overheid in het leven geroepen om criminaliteit op het internet te kunnen bestrijden.

zal de wetgever op deze ontwikkeling reageren door deze netwerken in zijn geheel te verbieden. De tijd zal het leren.

Recapitulerend: wanneer het gaat om p2p-netwerken, is er jurisprudentie die bepaalt dat niet de ISP, maar de gebruiker aansprakelijk is. Daarom richten de toezichthoudende instanties hun pijlen nu op de gebruikers. Echter, deze gebruikers zijn via de huidige generatie p2p-netwerken moeilijk op te sporen en in de toekomst mogelijk helemaal niet meer te traceren. Daarnaast is er nog een (groot) probleem dat meespeelt bij de handhaving van het auteursrecht: de geografische spreiding van de gebruikers. In 3.4 wordt er dieper in gegaan op dit probleem van territorialiteit.

3.4 Territorialiteit

Uiteindelijk is misschien wel het grootste probleem van de handhaving van het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet de territorialiteit. Internet houdt zich nou eenmaal niet aan landsgrenzen en “het auteursrechtelijk bouwwerk rust (...) op een solide territoriaal fundament.” (Hugenholtz, 1998, p. 8). Door de afspraken binnen de Berner Conventie om ieder land de inhoud van hun auteursrecht zelf te laten bepalen¹⁷, is er een lappendeken ontstaan die het niet makkelijker maakt om overtreders aan te pakken.

De exploitatie van het auteursrecht volgt op het ogenblik die lappendeken; de exploitanten werken met een systeem van licenties die per land worden verstrekt. De Berner Conventie voorziet ook in een ‘gelijkheidsbeginsel’, wat inhoudt dat een buitenlander op auteursrechtelijk gebied dezelfde rechten heeft als een ‘binnenlander’; de Amerikaan wordt in Nederland op dezelfde manier beschermd als een Nederlander. Op deze manier ontstaat er een verzameling van auteursrechten die een maker kan hanteren om in het desbetreffende land zijn werken te beschermen (Hugenholtz, 1998, pp. 8-9).

Met de komst van het internet, en daarmee het wegvallen van geografische grenzen, ontstaat er een probleem: wat te doen met overtredende gebruikers en ISP’s in de landen waar het auteursrechtelijk niet zo goed geregeld is als in bijvoorbeeld Europa? Ten eerste moeten zij getraceerd worden (met alle problemen van dien, zie paragraaf 3.2 en 3.3) en vervolgens rijst de vraag: door wie worden zij vervolgd? Volgens de Berner Conventie zou dat via de nationale wetgeving van het land van de gebruiker/ ISP moeten gebeuren. Maar misschien is de auteurswet in het desbetreffende land wel zo soepel dat de gebruiker/ ISP niet in

¹⁷ Artikel 5, lid 2 BC.

overtreding is, terwijl hij dat naar Europese of Amerikaanse maatstaven wel is. En wat te doen met landen waar voor de – door de gebruiker/ ISP – illegaal verstrekte muziek niet eens een licentie getekend is? Verandert misschien de zaak? Kan een overtreder dan misschien wel volgens Europees of Amerikaans recht vervolgd worden?

Een vergelijkbare, verwarrende situatie ontstond al eerder met een ander medium dat zich niet aan fysieke grenzen hield: de etheromroep. Uiteindelijk zorgde de Europese Richtlijn voor satellietomroep en kabeldoorgifte¹⁸ voor duidelijkheid. Deze bepaalt “(...) dat een uitzending per satelliet slechts als openbaarmaking is aan te merken in de lidstaat waar de *injectie* van het programmadrage signaal plaatsvindt. Plaatselijke rechthebbenden (filmdistributeurs, omroepen, enz.) kunnen zich tegen een satelliet-uitzending vanuit een andere lidstaat derhalve niet langer met auteursrechtelijke middelen verzetten. Voor satelliet-uitzending behoeft voortaan slechts in het *land van oorsprong* toestemming van rechthebbenden te worden verkregen.” (Hugenholtz, 1998, p. 9). Dit model lijkt ook geschikt voor de situatie rondom muziek en internet, maar in de praktijk zou dit waarschijnlijk leiden tot *delocatie*. Dat betekent dat exploitanten hun toevlucht nemen tot landen waar het auteursrechtelijk beschermingsniveau laag is, zodat ze er met weinig tot geen kosten vanaf komen. In theorie kan dit natuurlijk ook met de etheromroep plaatsvinden, ware het niet dat het makkelijker en goedkoper is om informatie in het internet te injecteren. Voor het verzenden van een satelliet-signaal is er relatief veel kennis, geld en apparatuur nodig; dat geldt voor het internet veel minder. Rechthebbenden zullen zich dan ook altijd tegen dit model blijven verzetten.

Eigenlijk is het vangnet van het IPR¹⁹ de enige oplossing die een beetje in de buurt komt, zoals Polak in zijn preadvies beschrijft (Polak, 1998). Dit zou betekenen dat de vraag of een bepaalde handeling een inbreuk is op het auteursrecht, zou worden beantwoord door de wetgeving in het land waar de schadelijke inwerking plaatsvindt. In het geval van muziek en internet, zo stelt Polak zelf ook (1998), is dat mogelijk wereldwijd. Dit maakt de situatie onhoudbaar. In theorie zou dan iedere publicatie op het internet naar alle mogelijke auteurswetten van ongeveer 100 soevereine staten moeten worden beoordeeld. Dat is niet werkbaar (Hugenholtz, 1998, p. 10).

Al met al lijkt het onmogelijk het auteursrecht internationaal te handhaven. Hugenholtz

¹⁸ Richtlijn 93/83/EEG van de Raad van 27 september 1993 tot coördinatie van bepaalde voorschriften betreffende het auteursrecht en naburige rechten op het gebied van de satellietomroep en de doorgifte via de kabel, PbEG 1993 L 248/15.

¹⁹ Internationaal privaatrecht.

merkt op dat de situatie nu zo is dat eigenlijk alleen de auteur zelf zijn materiaal op internet kan plaatsen zonder in de auteursrechtelijke problemen te komen. En dat de enige manier om uiteindelijk uit deze situatie te komen, zou zijn om het auteursrecht mondiaal gelijk te schakelen (1998, pp. 10-11). Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat dit snel, zoniet ooit, zal gebeuren. De verschillen in benadering zijn tussen Europa en de VS al vrij groot, om het dan nog maar niet te hebben over bepaalde landen waar de auteursrechtelijke bescherming minimaal is.

3.5 DRM: de oplossing?

Een andere benadering is om de handhaving niet via de auteurswet te laten verlopen, maar via de rechthebbenden en exploitanten zelf. Dit zou mogelijk gemaakt kunnen worden door technologieën die bekend staan als *Digital Rights Management* technieken. Net zoals de sterke ontwikkeling van digitale informatie-overdracht er voor heeft gezorgd dat illegale bestanden makkelijk uitgewisseld kunnen worden, heeft deze ontwikkeling ervoor gezorgd dat makers de exploitatie en consumptie van hun werk in de gaten kunnen houden. Er is inmiddels een veelheid aan technologieën en het draagt te ver die allemaal hier te bespreken, maar de essentie van DRM is dat de maker door middel van een unieke code, die in ieder verkocht exemplaar van zijn werk is aangebracht, in de gaten kan houden waar en door wie het werk geëxploiteerd of geconsumeerd wordt. Duikt één van zijn nummers op in bijvoorbeeld een p2p-netwerk, terwijl daar geen toestemming voor gegeven is, dan is door middel van die code te achterhalen wie het nummer, waar en wanneer gekocht heeft en wie dus waarschijnlijk aangesproken kan worden op het feit dat het nummer illegaal circuleert.

Dit klinkt als *de oplossing* voor ons probleem. Daarom heeft de EU hier ook hoog op ingezet met haar *Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij*. Er zitten echter wat haken en ogen aan, die al besproken werden in 2.3. De belangrijkste in deze context is echter het feit dat de auteurswet buitenspel wordt gezet, wanneer DRM op grote schaal gebruikt gaat worden (Hugenholtz, 2000, p. 3). De wetgever als bemiddelende instantie, maakt dan plaats voor een directe overeenkomst tussen de maker/ exploitant en de consument. Dit klinkt gunstig, maar het is nog maar de vraag of dat zo is, want “ook de wettelijke beperkingen van het auteursrecht, zoals die voor ‘eigen oefening, studie of gebruik’, worden buitenspel gezet.” (Hugenholtz, 2000, p. 3). Daar waar de auteurswet de consument/ gebruiker beschermt tegen overmatige

exploitatie van de informatie door de producent (bijvoorbeeld door het gebruik van informatie voor studie of eigen oefening buiten het auteursrecht te houden), is het is maar zeer de vraag in hoeverre makers/ exploitanten de rechten van de consument blijven respecteren in hun overeenkomst. Feitelijk hebben zij een monopoliepositie en kunnen ze in de overeenkomst zetten wat ze willen; de consument heeft geen alternatief. Er is daarom vrij veel verzet tegen deze vorm van bescherming en in de praktijk zie je ook vaak dat DRM-beveiligingen snel gekraakt worden (Van Eeden, 2001; De Vries, 2004; De Vries, 2005). Hoe goed deze oplossing in de eerste instantie ook lijkt, in de praktijk blijkt het nog niet ideaal.

3.6 Conclusie

Dit hoofdstuk draaide om deelvraag 2: *In hoeverre valt het te verwachten dat het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet nog gehandhaafd kan worden?* Er zijn bij deze vraag drie obstakels: de aansprakelijkheidsvraag, de opsporingsproblematiek en de geografische spreiding of territorialiteit. Over de vraag wie er wanneer aansprakelijk gesteld kan worden, bestaat inmiddels wel consensus: gaat het om illegaal materiaal dat zich op de servers van een ISP bevindt, dan is deze in beginsel niet aansprakelijk, maar moet hij wel maatregelen nemen zodra hij op de hoogte is van de aanwezigheid van het materiaal. Gaat het echter om illegaal materiaal dat zich op de computer van een gebruiker bevindt (bijvoorbeeld bij het gebruik van een p2p-netwerk), dan is de gebruiker en niet de ISP of de softwarefabrikant (in het geval van een gedecentraliseerd netwerk) aansprakelijk.

Vervolgens moet men dan overgaan tot opsporing. Dat blijkt in de praktijk vrij moeilijk. In Europa is het nog niet helemaal duidelijk, maar in Amerika zijn ISP's niet verplicht de NAW-gegevens van hun abonnees te verstrekken, wat een dagvaarding (en dus vervolging) moeilijk maakt. Op het ogenblik begint in Nederland stichting BREIN met de vervolging van p2p-grootverbruikers. Het is nog te vroeg om daar iets over te zeggen, maar als we stellen dat in Europa over het algemeen de privacy van de burger beter beschermd is dan in Amerika, dan valt te verwachten dat ook hier ISP's niet verplicht zullen worden de NAW-gegevens van hun klanten te verstrekken.

Er is echter nog een groter probleem: de geografische spreiding van internetgebruikers. Dit probleem lijkt onoverkomelijk, mits er een soort van mondiaal auteursrecht zou worden ontwikkeld. Het ziet er echter niet naar uit dat dat binnen afzienbare tijd zal gebeuren; daarvoor zijn de verschillen tussen soevereine staten in inrichting van het auteursrecht te groot.

DRM zou de oplossing voor dit probleem zijn. Deze methode blijft echter omstreden. Ten eerste omdat geen enkel systeem tot nu toe waterdicht is gebleken en ten tweede omdat het een constructie is die de auteurswet buiten spel zou zetten. Het zou dan gaan om directe overeenkomsten tussen consumenten en rechthebbenden, waarbij het nog maar de vraag is of de rechten van consumenten hierbij gerespecteerd zouden worden.

Leggen we al deze zaken naast elkaar, dan kunnen we concluderen dat de mate waarin het auteursrecht gehandhaafd kan worden niet groot is. De perspectieven voor het opsporen van gebruikers en voor het oplossen van het territorialiteitsprobleem zijn niet rooskleurig. Daarnaast lijkt het erop dat DRM – ondanks beweringen van de fabrikanten ervan – op korte termijn geen uitkomst gaat bieden. En dat staat nog los van de vraag of DRM de gewenste oplossing is. Ik zou deelvraag 2 dan ook willen beantwoorden met: het valt te verwachten dat het handhaven van het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet, geen makkelijke opgave zal zijn. De achterstand in de ‘rat-race’ is nog té groot. Daarmee komt als meest waarschijnlijke scenario van Hugenholtz het ‘dotcommunisme’, waarin rechthebbenden de grip op hun creaties kwijtraken (zie paragraaf 3.1), in beeld. Blikken we terug op onze voorspelling, het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet is niet goed te handhaven (hypothese 1), dan kunnen we stellen dat we er niet ver naast zaten: zoals de situatie nu is, is het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet niet goed te handhaven.

4. Economische context

In dit hoofdstuk draait het om deelvraag 3: *Welke factoren kunnen de daling in de offline muziekverkoop verklaren?* Dát het belangrijk is om naar de economische kant van de zaak te kijken werd al duidelijk in het eerste hoofdstuk met het volgende citaat: “Het moderne auteursrecht heeft ontegenzeggelijk een veel sterkere economische impact gekregen dan een jaar of tien, vijftien geleden (...) Auteursrecht betekent zeggenschap over informatie en de exploitatie daarvan. Informatie staat centraal in de informatiemaatschappij.” (Justitie.nl, 2000). Maar wat is dan de economische impact van het auteursrecht? Dit zal worden besproken in 4.1. Vervolgens wordt er gekeken naar de invloed van de economie op de verkoop van muziek (4.2). Daarna nemen we de invloed van de concurrentie op de entertainmentmarkt onder de loep (4.3). In 4.4 komt de invloed van p2p op de muziekverkoop aan bod, waarna we kijken naar de vraag of de muziekverkoop nou daadwerkelijk dalen of niet (4.5).

4.1 De economische impact van het auteursrecht

Om de economische impact van het auteursrecht te kunnen begrijpen, moeten we kijken naar het karakter van het goed ‘informatie’. Het is belangrijk te beseffen dat informatie zich in een markt niet gedraagt als een ‘hard’ goed, zoals brood of een tafel. Bij het goed ‘informatie’ treedt namelijk het verschijnsel *marktfalen* op. Dit marktfalen komt in verschillende vormen en bij informatie gaat het om de volgende drie vormen: (1) Externe effecten; (2) Publieke goederen; en (3) Informatieasymmetrie (Bekkers et al., 2003a, p. 12).

Wanneer we het hebben over *externe effecten* op een markt, dan gaat het om een situatie waarin goederen wel worden geproduceerd en verhandeld, maar waarbij er niet wordt afgerekend voor het gebruik ervan: een componist produceert een bepaald muzikaal werk en consumenten nemen hier kennis van zonder ervoor te betalen, bijvoorbeeld in een horecagelegenheid. Het is duidelijk dat de opbrengsten dan altijd kleiner zullen zijn dan de kosten. Hierdoor is het voor producenten niet aantrekkelijk te blijven investeren en zal de innovatie op een laag pitje staan (Bekkers et al., 2003a, p. 12).

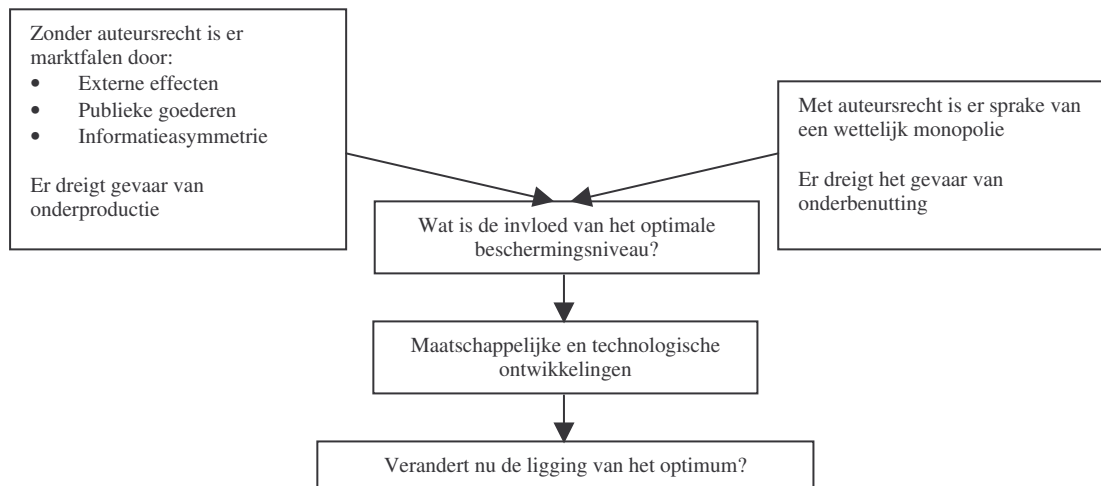
Gaat over het goed ‘informatie’, dan hebben we het over een *publiek goed*. Bij deze vorm van marktfalen, draait het om het feit dat het gebruik van het goed niet rivaliserend is.

Dat betekent dat wanneer één persoon het goed ‘tot zich neemt’, er evenveel overblijft voor anderen. In de wereld van de ‘harde’ goederen, is een dijk een goed voorbeeld van een publiek goed; iedereen maakt er gebruik van en er blijft voor iedereen evenveel van over. Het is dus voor producenten van publieke goederen niet of nauwelijks mogelijk hun investeringen terug te verdienen en daarom zal de markt niet snel geneigd zijn deze producten voort te brengen (Bekkers et al., 2003a, pp. 12-13).

De term *informatieasymmetrie* duidt op de kwaliteitsonzekerheid die een consument heeft bij de aankoop van informatie. Stel, een consument wil een bepaald ‘stuk’ informatie aanschaffen en hij neemt deze informatie eerst tot zich om te bepalen of hij de informatie van voldoende niveau vindt om deze aan te schaffen. Op het moment dat dit gebeurd is, neemt de bereidheid om te betalen af, hij heeft immers de informatie al geconsumeerd. Aan de andere kant: als een consument niet van tevoren de kwaliteit van het aan te schaffen product – het ‘stuk’ informatie – kan bepalen, neemt de bereidheid om te kopen ook af. Een auteur bevindt zich in een dergelijke situatie niet in een sterke positie: een producent of uitgever zal (delen van) de informatie aan de consument willen geven om deze ‘lekker te maken’ en vervolgens het product te verkopen, met als mogelijk gevolg dat de consument, na het tot zich nemen van de informatie, niet meer bereid is te betalen. Dit is nadelig voor de auteur (Bekkers et al., 2003a, p. 13-14).

Om deze drie vormen van marktfalen recht te trekken en het gevaar van onderproductie te verkleinen, is het auteursrecht in het leven geroepen. Het auteursrecht maakt het mogelijk het goed informatie ‘uitsluitbaar’ te maken, waardoor onbetaald gebruik strafbaar is. Daarnaast geeft het auteursrecht een betere onderhandelingspositie in verhouding tot de producenten/ uitgevers van informatie. Een nadeel van de toepassing van het auteursrecht is echter weer dat rechthebbenden eigenlijk een monopoliepositie krijgen (zij mogen bepalen wat er met het door hen geproduceerde stuk informatie gebeurt). Een monopolie wordt gezien als een andere vorm van marktfalen, waarbij het gevaar van onderbenutting op de loer ligt. Het blijft dus schipperen tussen aan de ene kant een situatie met onvoldoende bescherming en de bovengenoemde drie vormen van marktfalen, en aan de andere kant een situatie waarin er sprake is van een monopolistische markt. Het is een constante zoektocht naar het optimale beschermingsniveau, waarbij de twee vormen van marktfalen met elkaar in balans zijn (Bekkers et al., 2003a, p. 14). In figuur 4.1 is dit nog eens weergegeven.

Figuur 4.1: De ligging van het optimale beschermingsniveau (Bekkers et al., 2003a, p. 16).

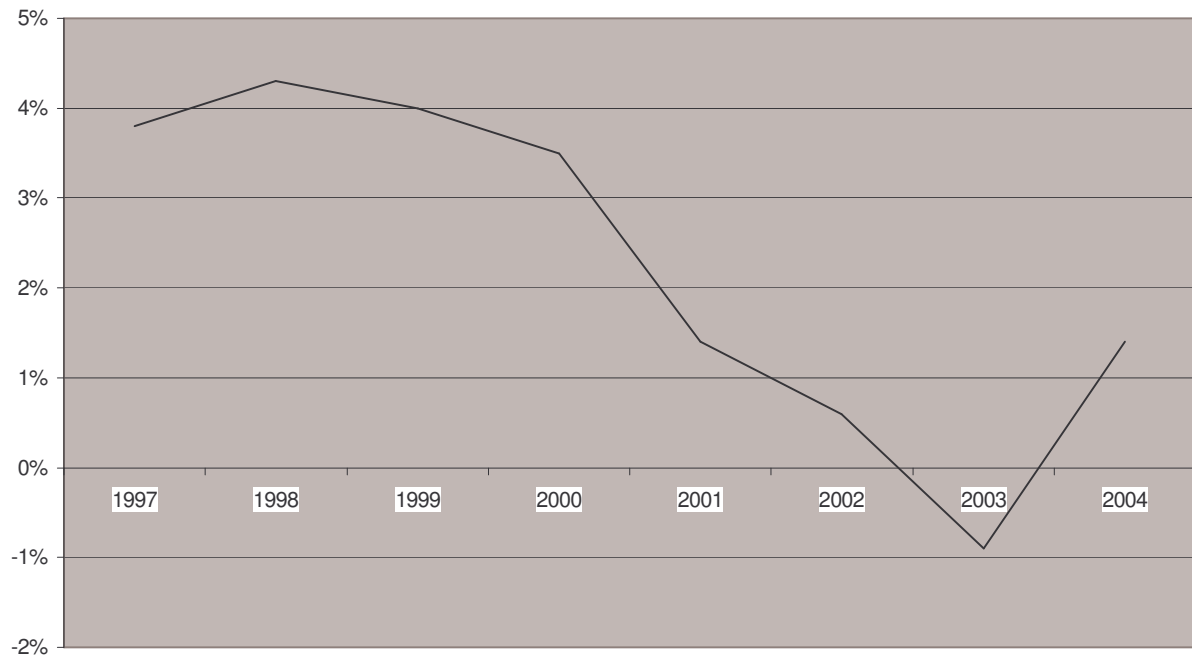

De laatste jaren treedt er volgens producenten/ uitgevers van muziek, door de mogelijkheden om via bijvoorbeeld p2p-netwerken digitale kopieën te verspreiden die even goed zijn als het origineel, steeds vaker marktfalen op. CD-verkopen dalen en producenten/ uitgevers waarschuwen dat de wil om te investeren en te innoveren afneemt (Verhagen, 2002); het optimale beschermingsniveau verschuift. Om deze ontwikkeling tegen te gaan en muziekwerken te kunnen blijven beschermen, vinden organisaties als de RIAA en stichting BREIN dat het beschermingsniveau verhoogd moet worden om weer op een optimum te komen. Het zou voor rechthebbenden makkelijker gemaakt moeten worden om de overtreedende consument te vervolgen. Het is echter maar de vraag of er sprake is van marktfalen en of dit beschermingsniveau wel aan het verschuiven is. Daarvoor is een aantal aanwijzingen en deze zullen hieronder besproken worden.

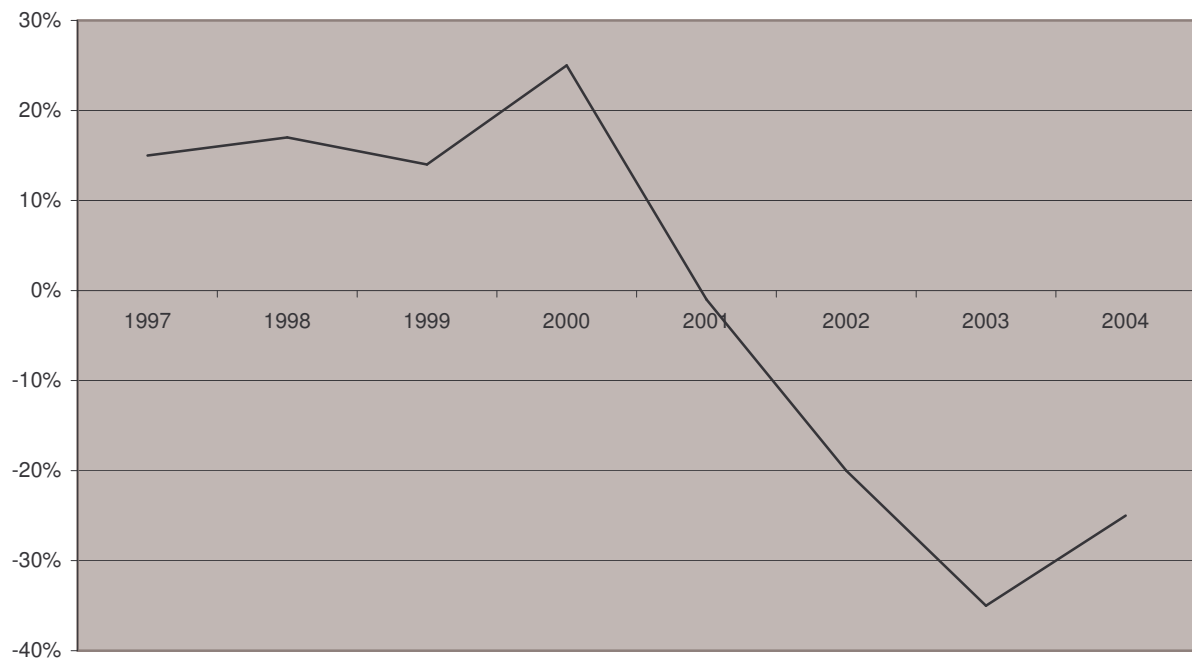
4.2 De invloed van de economie

Ten eerste: CD's (muziek) zijn luxegoederen. De prijselasticiteit van luxegoederen is hoog, dat wil zeggen dat de vraag naar deze goederen sterk beïnvloed wordt door een schommeling in de prijs (Bardoel & Van Cuilenburg, 2003, p. 230). Andersom betekent dit ook dat wanneer er sprake is van een teruglopende economie, waarbij mensen minder te besteden hebben, de werkeloosheid hoog is en het consumentenvertrouwen laag, de vraag naar luxegoederen als eerste zal afnemen (eerder dan de vraag naar goederen die we dagelijks nodig hebben, zoals voedsel). Er valt dus te verwachten dat bij een teruglopende economie, de vraag naar CD's zal afnemen. In onderstaande figuren zijn een aantal gegevens over het verloop van de economie in Nederland gedurende de afgelopen jaren opgenomen.

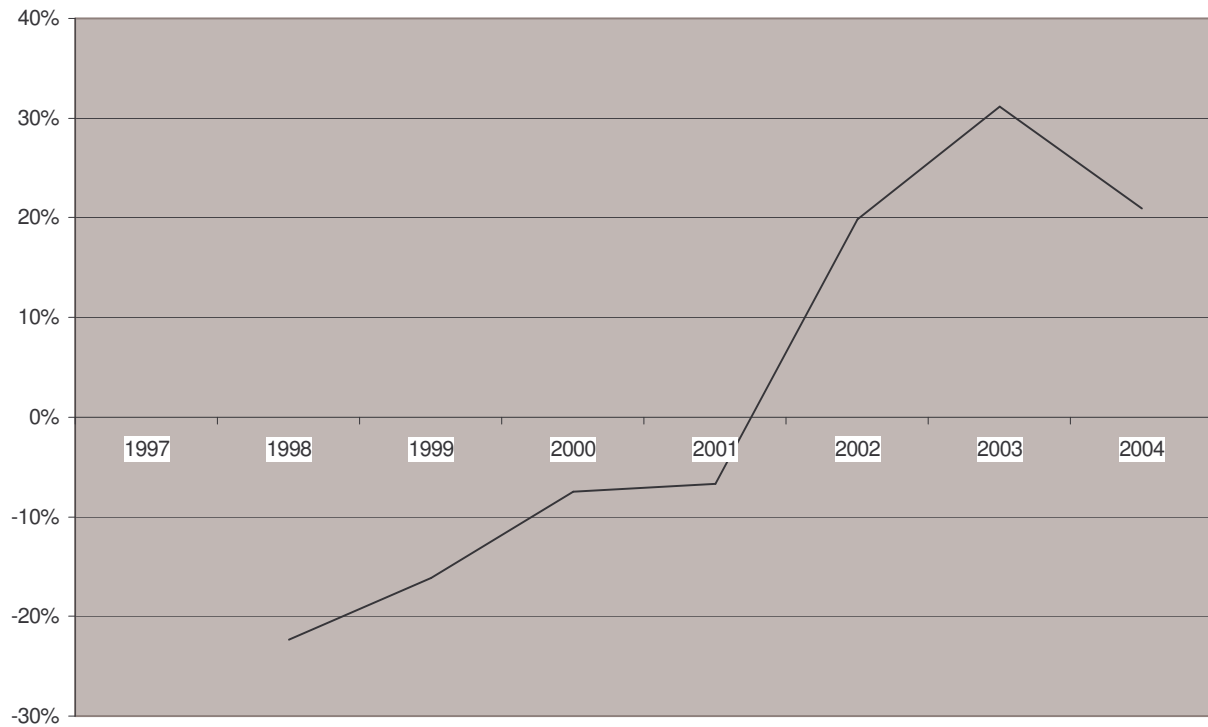
Figuur 4.2: De mutaties (in procenten) van het Bruto Binnenlands Product (BBP) ten opzichte van het jaar daarvoor, over de periode 1997-2004 (CBS, 2005).

Figuur 4.3: De mutaties (in procenten) van het consumentenvertrouwen ten opzichte van het jaar daarvoor, over de periode 1997-2004 (CBS, 2005).

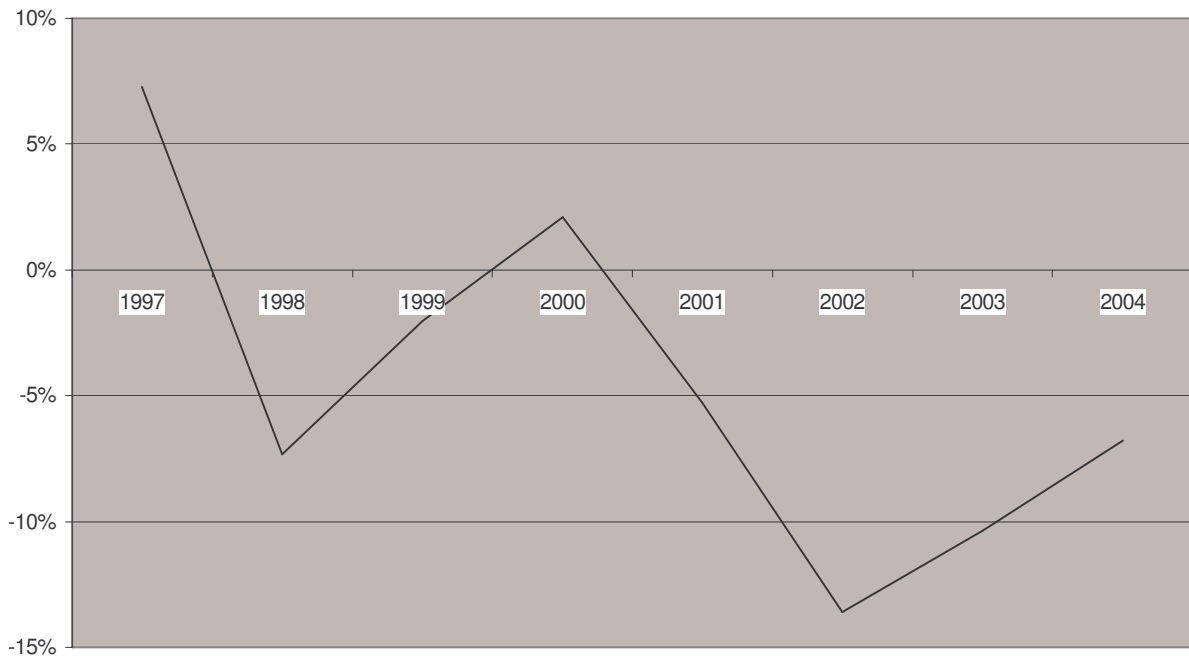

Figuur 4.4: De mutaties (in procenten) van de werkloze beroepsbevolking ten opzichte van het jaar daarvoor, over de periode 1997-2004 (CBS, 2005).

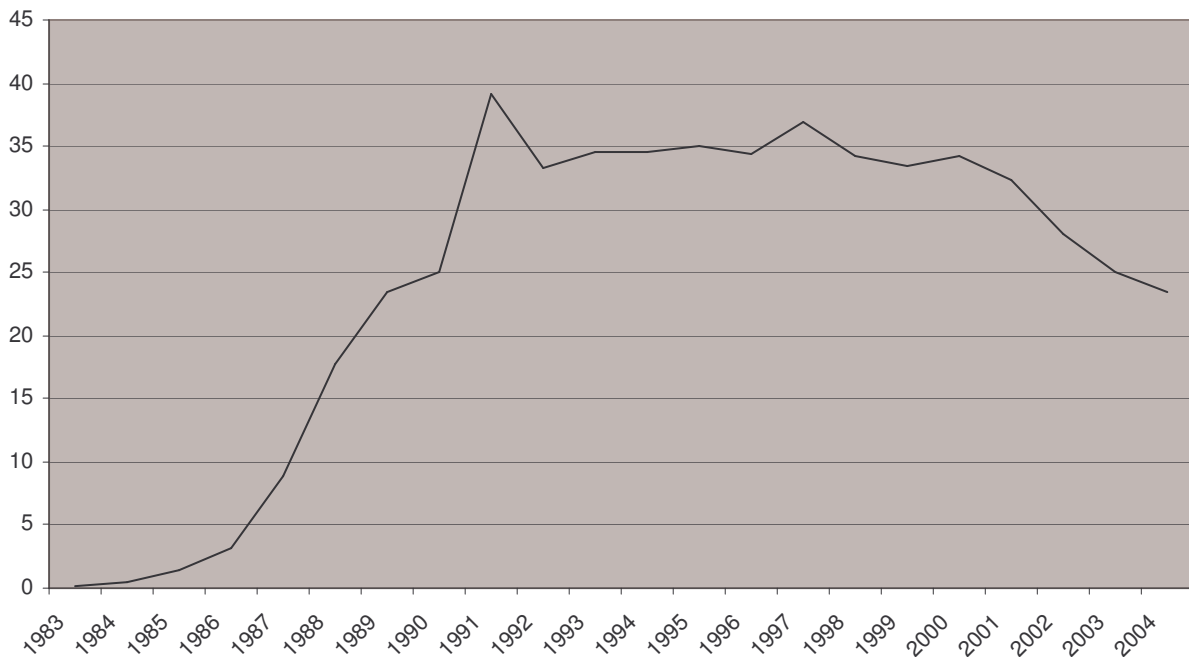
Alle drie de figuren geven aan dat het sinds 2000 bergafwaarts is gegaan met de economie. Vanaf 1998 valt er bij het BBP al een afname in de groei te bespeuren, die in 2000 alleen nog maar sterker wordt en uiteindelijk in 2003 leidt tot een daling van het BBP. Ook het consumentenvertrouwen begint in 2001 aan een scherpe afname, gevolgd door een snel groeiende werkloze beroepsbevolking in 2002. In figuur 4.5 is terug te vinden hoe deze verslechterende economische omstandigheden vanaf 1998 een daling in de verkoop van het aantal CD's veroorzaken. In 2000 is er nog een opleving, maar die is van korte duur, want de daling zet daarna onverminderd door.

Figuur 4.5: De mutaties (in procenten) van het aantal verkochte CD's ten opzichte van het jaar daarvoor, over de periode 1997-2004 (NVPI, datum onbekend).

In 2001 daalde het aantal verkochte CD's scherp ten opzichte van 2000, net zoals bij het consumentenvertrouwen. Kortom: de inzakkende economie (onder andere onder invloed van de opgeblazen ICT-zeepbel en de aanslagen in New York) verklaart waarschijnlijk voor een groot deel de daling in het luxegoed muziek. Het is daarom te rechtlijnig om p2p-netwerken zonder meer de schuld te geven van de afnemende CD-verkopen. Ook Bakker komt tot deze conclusie: “De relatie tussen downloaden en cd-verkoop is vooral aannemelijk in de laatste twee jaar (2001 en 2002), maar het grillige verloop van de verkoop in de periode daarvoor en het relatief laat inzetten van de daling doet vermoeden dat ook andere oorzaken een rol kunnen spelen. De inzakkende economie is daarbij mogelijk een belangrijke factor.” (2003, p. 7, *cursief* zelf toegevoegd). Bakker oppert ook nog de mogelijkheid dat de CD aan het einde van zijn levenscyclus is, zoals De Jong die definieert in zijn *Dynamische Markttheorie*. Deze theorie gaat er van uit dat elk product een bepaalde levenscyclus kent. Die cyclus is op te delen in vier fasen: een langzame introductie, een snelle expansieve groei, een periode van rijpheid en tenslotte een periode van stagnatie (De Jong, 1989, pp. 76-125). In figuur 4.6 zijn deze fasen duidelijk terug te zien.

Figuur 4.6: De CD-verkoop (in miljoenen stuks) over de periode van 1983-2004 (NVPI, datum onbekend).

In de periode 1983-1986 is er sprake van een langzame groei. Vervolgens explodeert de verkoop in de periode 1986-1991. Daarna stabiliseert de groei in een periode van rijpheid. Tot in 1997 de daling voorzichtig wordt ingezet. Het lijkt er dus sterk op dat ook de CD ‘ten prooi is gevallen’ aan de dynamische markttheorie. “Hetgeen niet verwonderlijk is omdat de vervanging van vinyl-LP’s door CD’s uiteraard niet eindeloos door kan gaan.” (Bakker, 2003, p. 8).

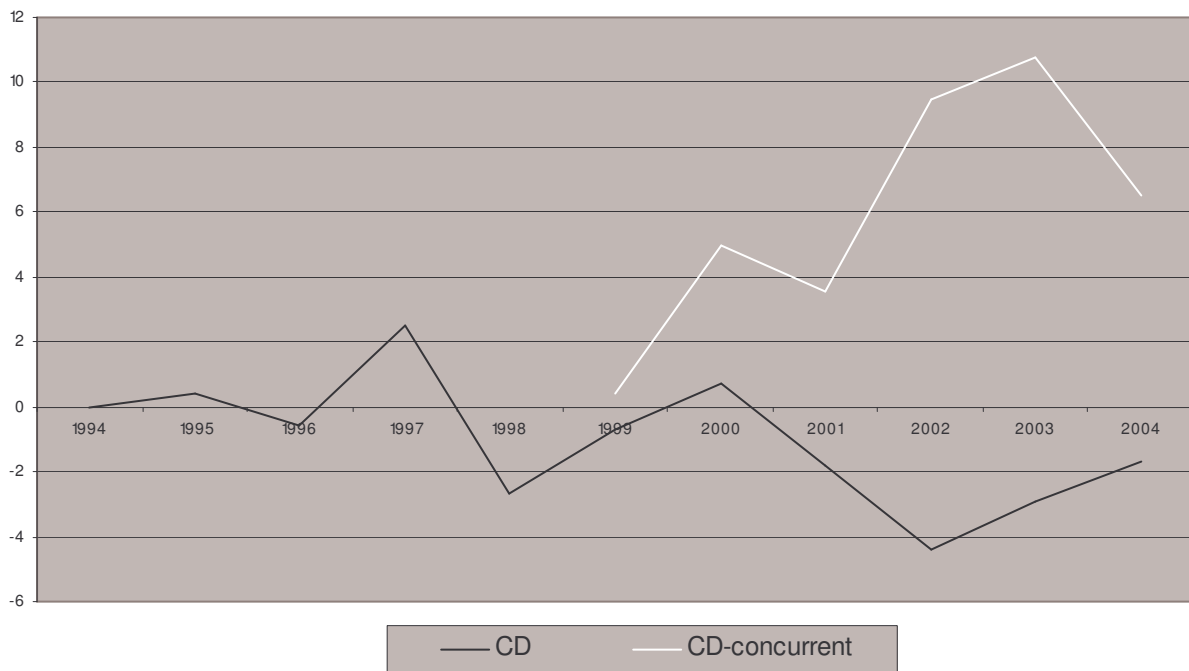
Samenvattend: de CD-verkopen dalen, maar het is maar zeer de vraag of dat direct toe te wijzen is aan p2p-netwerken. Er zijn ook sterke aanwijzingen dat de teruglopende economie en de ‘levensfase’ waarin de CD zich bevindt een rol spelen.

4.3 De invloed van de concurrentie

Een tweede trend, anders dan het p2p-gebruik, die de daling in het aantal verkochte CD’s kan verklaren, is de enorm toegenomen concurrentie op de entertainmentmarkt. In 1984 waren er grofweg alleen maar de CD, de VHS-videoband, en de bioscoop. Tegenwoordig zijn er naast (en steeds meer in plaats van) deze drie ook nog de muziek-DVD’s, de film-DVD’s, de gameconsoles en niet te vergeten de mobiele telefoons. Daarbij komen nog de verschillende festivals en ‘events’ waarbij de consument een belevenis kan kopen. Op het eerste gezicht lijken deze zaken misschien geen directe concurrent van de CD, maar als we er vanuit gaan

dat een consument een bepaald budget heeft voor ‘entertainment’, dan heeft hij de afgelopen jaren wel steeds meer keuzes gekregen om dit budget te besteden. Zetten we in deze context een aantal cijfers naast elkaar, dan krijgen we het beeld zoals dat in figuur 4.7 hieronder is weergegeven. Hierbij is het virtuele product de ‘CD-concurrent’ in het leven geroepen. Dit product is de optelsom van het totaal aantal verkochte muziek-DVD’s, film-DVD’s en Games, de drie grootste directe concurrenten van de CD.

Figuur 4.7: Het aantal verkochte CD’s (in miljoenen) tegenover het aantal verkochte CD-concurrenten, over de periode 1994-2004 (NVPI, datum onbekend).

De afnemende CD-verkoop gaat gepaard met een grote stijging in de verkoop van de CD-concurrent. In tabel 4.1 staan de mutaties in stuks ten opzichte van het jaar daarvoor. Deze tabel geeft hetzelfde beeld.

Tabel 4.1: De mutaties (in miljoenen stuks) van het aantal verkochte CD's en het aantal verkochte CD-concurrenten ten opzichte van het jaar daarvoor, over de periode 1997-2004 (NVPI, datum onbekend).

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
CD	0	0,4	-0,6	2,5	-2,7	-0,7	0,7	-1,8	-4,4	-2,9	-1,7
CD-concurrent						0,44	4,95	3,58	9,46	10,77	6,54

Hier is goed te zien, hoe in 2004 een daling van 1,7 miljoen in de CD-verkoop gepaard gaat met een stijging van 6,54 miljoen in de verkoop van de CD-concurrent. Het lijkt mij zeer onwaarschijnlijk dat het één niet met het ander te maken heeft.

Bakker (2003, p. 9) wijst in deze context ook op het concept ‘beleveniseconomie’ dat door Pine & Gilmore (1999) wordt aangehaald. Er vindt een verschuiving in het entertainment-bestedingspatroon van de consument plaats. Daar waar het accent vroeger lag op het kopen van geluidsdragers, ligt dat nu vooral op het consumeren van ‘experience-goods’. Bakker illustreert dit aan de hand van de cash flows in de Nederlandse dance-scene (tabel 4.2) en de top 5 uitgaven per maand van de Nederlandse jongeren in 2003 per leeftijdscategorie (tabel 4.3).

Tabel 4.2: De cash flows in de Nederlandse dance-scene (KPMG, 2002).

	Miljoen Euro	Percentage
DJ's & VJ's	147	30%
Clubs & Disco's	221	45%
Sponsoring events	2	0%
Dance events	80	16%
Dragers (CD, DVD, LP)	39	8%

In deze tabel komt duidelijk naar voren dat CD's (en dragers in het algemeen) in deze scene slechts een kleine plaats innemen; het gaat vooral om de beleving van Clubs & Disco's en Dance events. Diezelfde trend zie je ook als je kijkt naar de top-5 uitgaven per maand van de Nederlandse jongeren (6-24 jaar) in 2003 (zie tabel 4.3 hieronder). Muziek wordt vooral door de jongsten (6-11 jaar) op het lijstje gezet, terwijl dat bij de ouderen geen rol speelt. In de leeftijd van 12-24 jaar gaat het vooral om uitgaan, kleding en mobieltjes.

Tabel 4.3: De top 5 uitgaven (in euro) per maand van de Nederlandse jongeren in 2003 per leeftijdscategorie (Polet & Sikkema, 2003, pp. 10-11).

	6-11 jaar	12-14 jaar	15-19 jaar	20-24 jaar
Uitgaan	-	4,60	47,50	120,00
Kleding	-	12,10	55,00	87,70
Mobieltjes	-	24,80	21,50	34,20
Vervoer	-	-	-	79,80
Cadeaus	1,70	5,50	15,70	24,40
Games	3,80	19,60	-	-

Snoep/ snacks	2,10	-	15,50	-
Speelgoed	2,70	-	-	-
Muziek	1,50	-	-	-

Al deze gegevens doen vermoeden dat de CD last heeft van concurrentie op de entertainmentmarkt. Van het jaar van introductie (1983) tot de introductie van de concurrenten (1999) heeft de CD het rijk bijna voor zichzelf alleen gehad. Dat er sinds 1999 een vrij grote daling in het aantal verkochte CD's is te zien, is dus niet verwonderlijk. Ook hier kunnen er vraagtekens geplaatst worden bij de aanname dat de p2p-mogelijkheden van het internet de directe boosdoener zouden zijn.

4.4 De invloed van p2p

Hierboven wordt voornamelijk gekeken naar andere factoren, naast het p2p-gebruik, die verantwoordelijk zouden kunnen zijn voor de daling van de CD-verkoop. Er zijn echter ook onderzoeken die zich direct richten op de relatie tussen p2p-gebruik en de CD-verkoop. Zo onderzochten Oberholtzer & Strumpf of downloaden via p2p-netwerken invloed heeft op de CD-verkoop, door downloadcijfers van bepaalde muziek te vergelijken met de CD-verkoop van diezelfde muziek. De conclusie die volgt uit deze empirische studie is de volgende: “We find that file sharing has no statistically significant effect on purchases of the average album in our sample. Moreover, the estimates are of rather modest size when compared to the drastic reduction in sales in the music industry. At most, file sharing can explain a tiny fraction of this decline. This result is plausible given that movies, software, and video games are actively downloaded, and yet these industries have continued to grow since the advent of file sharing.” (Oberholtzer & Strumpf, 2004, p. 24). Volgens dit onderzoek is er dus een verwaarloosbaar effect van het downloaden op de CD-verkoop. Ook de OECD²⁰ merkt op dat “It is very difficult to establish a basis to prove a causal relationship between the size of the drop in music sales (...) and the rise of file sharing.” (OECD, 2005, p. 78). En Bakker concludeert: “Het argument van de muziekindustrie dat het downloaden van muziek via internet grote schade aanricht wordt nauwelijks ondersteund door empirische bewijzen.” (Bakker, 2002, p. 21). Dit staat haaks op de beweringen van de belangenverenigingen van de platenindustrie.

Onderzoeksbureau The Leading Question onderzoekt in hun jaarlijks terugkerend onderzoek *Speakerbox* de mate waarin p2p-gebruikers muziek kopen. De resultaten wijzen uit

²⁰ Organisation for Economic Co-operation and Development (www.oecd.org).

dat “People who illegally share music files online are also big spenders on legal music downloads (...).” (BBC NEWS, 2005b).

Een ander onderzoek dat ook tot een andere conclusie komt dan de platenindustrie is een onderzoek van Jupiter Research²¹, waarin wordt geconcludeerd: “There are also strong links between broadband, music spending and file sharing, but not always in the way in which some parts of the music industry would like to have you believe. In fact file sharing is often an indication of a weak music market, rather than a cause of it (...).” (Mulligan, 2005). Daarnaast wijst het onderzoek uit dat 20% van de Europese internetgebruikers bereid is te betalen voor legale muziekdownload-diensten, tegen 15% die gebruik maakt van illegale diensten (Mulligan, 2005). Deze trend is ook terug te vinden in cijfers over het online gebruik van legale muziekdiensten. Zo steeg het aantal inschrijvingen bij legale muziekdownload-diensten van ongeveer 0,7 miljoen in december 2003, naar 1,5 miljoen in december 2004. Ook het aantal tracks dat in de Verenigde Staten werd gedownload via dergelijke diensten, steeg van ongeveer 1,75 miljoen in januari 2004, naar ongeveer 6,75 miljoen in december 2004 (IFPI, 2005, p. 6). Dit wijst erop dat het gebruik van legale diensten sterk in de lift zit. Het ondersteunt meteen één van de veelgehoorde argumenten dat de muziekindustrie veel te laat heeft gereageerd op de ontwikkelingen op het gebied van digitale verspreidingsmogelijkheden (Nu.nl, 2005b). Het lijkt erop dat er in de muziekbranche een soort angst heeft geheerst voor de nieuwe ontwikkelingen. In plaats van er op in te springen en de bedreiging om te zetten in een kans, heeft men de hakken in het zand gezet, terwijl alles erop wijst dat de consument wel in is voor legale muziekdownload-diensten (zoals de cijfers van de IFPI hierboven laten zien).

4.5 Dalende CD-verkopen?

Tot nu toe gingen we er in de bespreking van dit onderwerp nog van uit dat de CD-verkopen ook daadwerkelijk dalen, maar ook daar zijn vraagtekens bij te plaatsen. Sommige cijfers die gepresenteerd worden als het gaat om het aantal verkochte CD's zijn dubieus. Kijken we bijvoorbeeld naar Amerika en zetten we de cijfers van Soundscan²² tegenover de cijfers van RIAA, dan is er een opmerkelijk verschil. Soundscan rapporteert een toename in verkoop van

²¹ Helaas is Jupiter Research niet erg student-vriendelijk in die zin dat de onderzoeken die ze doen alleen tegen betaling in te verkrijgen zijn. Gezien mijn beperkte budget heb ik het moeten doen met het weblog van Mark Mulligan. Hij is één van de hoofdonderzoekers en om die reden beschouw ik dit als een betrouwbare bron.

²² Soundscan (www.soundscan.com) is een dienst van het media onderzoeksbureau Nielsen Retail Entertainment Information (www.nielsenrei.com), waarbij het aantal CD's wordt bijgehouden waarvan bij verkoop aan de toonbank de barcode wordt gescand.

bijna 10% (147 miljoen exemplaren in het eerste kwartaal van 2003 en 160 miljoen exemplaren in het eerste kwartaal van 2004), terwijl Cary Sherman (voorzitter van de RIAA) over diezelfde periode een daling van 7% rapporteert (Avalon, 2004). Dit is op zijn zachts gezegd opmerkelijk en de vraag rijst dan ook hoe dit mogelijk is. Uit nader onderzoek door Avalon blijkt dat beide instanties er andere meetpunten op nahouden, waarbij je je kan afvragen op het meetpunt van de RIAA wel het meest correcte beeld geeft. Want, wat blijkt: “The RIAA reports a sale as a unit SHIPPED to record stores. Whereas Soundscan reports units sold [to the consumer] at the point of purchase.” (Avalon, 2004). Het kan dus zo zijn dat er minder exemplaren worden verscheept naar de CD-winkels, terwijl er evenveel of meer aan de toonbank worden verkocht. Dat betekent simpelweg dat er minder CD’s zullen teruggaan naar de groothandelaren²³. De afgelopen jaren is er een trend dat CD-winkels hun voorraden zo klein mogelijk willen houden, omdat de markt een stuk flexibeler is geworden; ze neigen steeds meer naar een ‘on demand’ marktmodel. Avalon wijdt dat vooral aan de opkomst van de verspreiding van muziek via internet (2004), maar vergeet daarbij dat überhaupt de concurrentie op de entertainmentmarkt is toegenomen. CD-winkels hebben concurrentie van de spelcomputer, de DVD/ video en de mobiele telefoon. Als de concurrentie op een markt toeneemt moet je flexibeler kunnen reageren en dan is het beter om kleinere voorraden te hebben. Het is dus zeer waarschijnlijk de cijfers van Soundscan meer de realiteit benaderen dan die van de RIAA.

Uiteraard is dit een schets van de situatie in Amerika en niet in Nederland, maar het maakt ons wel duidelijk dat we niet klakkeloos de cijfers van organisaties als de NVPI of RIAA aan moeten nemen. Voor deze instanties staat er vaak ook een groot belang op het spel, ze vertegenwoordigen immers de platenindustrie, een industrie waar zeer veel geld in verdiend wordt. Misschien is het ook daarom dat er in de muziekindustrie weinig animo is om in te springen op de digitale verspreidingsmogelijkheden.

4.6 Alternatieve businessmodellen

Uit verschillende hoeken wordt geopperd dat men niet bang moet zijn op zoek te gaan naar andere businessmodellen (Bakker, 2002, pp. 19-21; Bekkers et al., 2003b, p. 4; OECD, 2005, p. 9). Ook Shapiro & Varian betogen dit: “Technology changes. Economic laws don’t.”

²³ Avalon gaat zelfs nog een stap verder: “(...) shouldn’t fewer returns (*naar de groothandelaren*) mean higher profit margins and faster turnaround; and shouldn’t that be good for both the retail and wholesale side of the industry?” (2004, *cursief* zelf toegevoegd). Dit is een interessant punt dat ik hier verder niet zal uitwerken, maar deze vraag werd uiteraard afgewimpeld door Cary Sherman, voorzitter van de RIAA.

(Shapiro & Varian, 1999, pp. 1-2). Dat wil het volgende zeggen: passen we het alom bekende vraag-en-aanbod-model toe op het goed informatie (muziek), dan kunnen we niets anders dan vaststellen dat de waarde van muziek gedaald moet zijn. Steeds minder ontleent muziek zijn waarde aan het feit dat het schaars is, dat is immers niet meer zo. En steeds meer spelen factoren als actualiteit en aandachtswaarde een rol. Daar ligt de uitdaging voor de muziekindustrie: zij zal iets toe moeten voegen dat de illegale markten niet kunnen bieden. Bijvoorbeeld betrouwbaarheid (in de zin van distributienetwerken zonder virussen) of goede kwaliteit (van de geluidsbestanden). Zoals al eerder genoemd, zijn er volgens de IFPI aanwijzingen dat men een goede weg is ingeslagen met het opzetten van legale muziekdiensten (IFPI, 2005, p. 6). Het lijkt er dus op dat de muziekindustrie dat nu ook heeft ingezien.

Maar niet alleen voor de muziekindustrie geldt dat ze op zoek kan – en misschien wel moet – gaan naar andere modellen; ook de artiesten zelf hebben nu meer mogelijkheden. Zo zou een artiest veel meer onafhankelijk van de platenmaatschappijen kunnen handelen. Als een kleine ondernemer zou hij nu bijvoorbeeld kunnen investeren in een goede opname om deze dan zelf verspreiden via een website. Naast de verkoop van CD's zou hij ook zijn geld kunnen verdienen met het geven van concerten en het verkopen van merchandise en CD's op deze concerten. P2p-netwerken zouden daar zelf een rol bij kunnen spelen, in die zin dat zij kunnen zorgen voor een grotere naamsbekendheid.

4.7 Conclusie

In dit hoofdstuk werd een antwoord gezocht op deelvraag 3: *Welke factoren kunnen de daling in de offline muziekverkoop verklaren?* Om tot een antwoord te komen hebben we ten eerste gekeken naar de economische impact van het auteursrecht. Hierbij kwam naar voren dat deze impact groot is; het auteursrecht speelt een belangrijke rol bij het voorkomen van marktfalen op de informatiemarkt (waarbij overigens opgemerkt moet worden dat het gevaar van monopolistisch marktfalen bij de toepassing van het auteursrecht ook op de loer ligt). Volgens de muziekindustrie is er op het ogenblik, door het gebruik toenemend gebruik van p2p-netwerken, sprake van marktfalen en zou het auteursrecht beter afgedwongen moeten worden. Maar is er wel sprake van marktfalen? Er zijn aanwijzingen die anders doen vermoeden.

Ten eerste is er de invloed van de economie. Muziek is een luxegoed dat sterk beïnvloed wordt door schommelingen in de economie (de prijselasticiteit is hoog). Er zijn sterke aanwijzingen dat het goed muziek de afgelopen jaren te lijden heeft gehad onder een

teruglopende economie. Daarnaast blijkt dat ‘de CD’ aan het eind van haar levenscyclus (die ieder product volgens de *Dynamische Markttheorie* kent) is.

Voorts is de concurrentie op de entertainmentmarkt enorm toegenomen. Consumenten hebben meer keus, terwijl ze over hetzelfde budget beschikken. Door deze concurrentie, van onder andere de muziek-/ film-DVD en de Games, is het niet gek dat de CD-verkopen teruglopen. Het is zelfs zo dat een gedeelte van de daling in CD-verkopen te verklaren valt door de stijging in verkopen van deze drie concurrenten. Maar ook de verkoop van mobiele telefoons en toebehoren (zoals ringtones) hebben invloed op de CD-verkopen, evenals het feit dat veel mensen tegenwoordig ook de zogenaamde ‘experience-goods’ (zoals festivals en events) consumeren.

Vervolgens wordt uit een aantal onderzoeken duidelijk dat er geen directe aanwijzingen zijn voor de bewering dat de toename van het gebruik van p2p-netwerken een directe invloed heeft op de daling in CD-verkopen. Het is zelfs zo dat mensen best willen betalen voor de muziek en dat er tussen de p2p-gebruikers een grote groep potentiële kopers zit. Het feit dat betaalde, legale downloads-sites, zoals iTunes, als paddestoelen uit de grond schieten en de inschrijvingen bij dit soort sites explosief stijgen ondersteunt dit.

Naast de constatering dat de daling in CD-verkopen voor het grootste gedeelte aan andere oorzaken dan aan de toename van het gebruik van p2p-netwerken kan worden toegewezen, zijn er aanwijzingen dat het wel meevalt met de daling van de CD-verkopen. Het blijkt namelijk dat de muziekindustrie (in de VS) er een ander meetpunt op nahoudt dan realistisch zou zijn. Hierdoor is het mogelijk er een verkeerd beeld ontstaat. Verder komt naar voren dat er langzaam alternatieve businessmodellen ontstaan die goed werken.

Het gebruik van p2p-netwerken is dus niet de voornaamste oorzaak voor de daling in de offline muziekverkopen; deze daling valt vooral te verklaren vanuit andere factoren, zoals de toestand van de conjunctuur en de toenemende concurrentie. Daarmee blijkt dat we er met hypothese 2 – het gebruik van p2p-netwerken heeft geen invloed op de daling in de offline muziekverkopen – niet ver naast zaten. Het is dus maar de vraag of er sprake is van marktfalen en het is daarom zaak het auteursrecht, hoewel het de basis van de bedrijfstak is, prudent en met constant oog voor het precaire evenwicht rondom het optimale beschermingsniveau toe te passen.

5. Sociaal-maatschappelijke context

In dit hoofdstuk staat de sociaal-maatschappelijke context centraal en daarmee deelvraag 4: *Hoe groot is het sociaal-maatschappelijk draagvlak voor het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet?* Om deze vraag te kunnen beantwoorden, zullen we ons buigen over de vraag hoe consumenten het gebruik van p2p-netwerken ervaren. Vinden zij het gebruik ervan slecht? Of vinden zij dat het moet kunnen? Dit bepaalt in grote mate het draagvlak in de samenleving voor het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet. Immers: als de consument massaal het gevoel heeft dat hij niets slechts doet wanneer hij iets downloadt van een p2p-netwerk, dan betekent dat, dat hij óf slechts is voorgelicht, óf dat er een verschuiving plaatsvindt in de samenleving wat betreft de normen en waarden omtrent het auteursrecht met betrekking tot muziek. Om achter het standpunt van de consument te komen, zal er gekeken worden naar een onderzoek, gedaan door het *Pew Internet & American Life Project* (5.1), een onderzoek gedaan door *Intomart GfK* (5.2) en vervolgens naar de resultaten van een eigen, online survey (5.3). De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat er in dit hoofdstuk een vrij beperkt aantal bronnen wordt gebruikt. Dat heeft als reden dat er helaas vrij weinig (toegankelijk) onderzoek is naar de ‘download-beleving’ van de consument.

5.1 Het Pew Internet & American Life Project

Het Pew Internet & American Life Project is een project dat de sociale effecten van het internet op de Amerikanen bestudeert.²⁴ Sinds 2000 inventariseert men bij dit project het gedrag en de mening van de Amerikaanse burger met betrekking tot het gebruik van p2p-netwerken. Omdat dit zo structureel is gebeurd, valt goed te zien hoe het gedrag en de mening van de consument zich in de loop van de jaren ontwikkelen. In deze paragraaf zullen we de resultaten van dit project bekijken.

2000 – In 2000²⁵ kwam naar voren dat 22% van de gehele internetpopulatie²⁶ muziek downloadt. Van deze groep vindt 78%, dat wat hij doet niet gelijk staat aan stelen. Meer dan de helft (53%) van de gehele internetpopulatie, deelt die mening. Tegen 31% die vindt dat het

²⁴ Zie: <http://www.pewinternet.org>.

²⁵ De data zijn verzameld tussen maart en augustus 2000.

²⁶ Dit gaat uiteraard over de gehele Amerikaanse internetpopulatie.

wel gelijk staat aan stelen. Daarnaast kan het 61% van de internetgebruikers die muziek downloadt, niets schelen dat er copyright rust op de muziekbestanden die hij binnenhaalt. Ook blijkt dat leeftijd een vrij grote invloed heeft: 64% van alle Amerikanen tussen 18 en 29 jaar, vindt muziek downloaden geen probleem. Tegen 43% in de categorie 30-49 jaar en 28% van de mensen tussen de 50 en 64 jaar (Lenhart & Fox, 2000, pp. 5-6).

2001 – In 2001²⁷ blijkt dat het aantal internetgebruikers dat muziek downloadt, is gestegen van 22% naar 29%. Dat zijn zo'n 30 miljoen volwassen Amerikanen, 40% van de totale bevolking. Leeftijd speelt een grote rol: 51% van de mensen in de leeftijdsgroep 18-29 jaar met toegang tot internet hebben muziekbestanden gedownload. In de leeftijdsgroep 12-17 jaar ligt dit zelfs op 53%. Deze groei in download-activiteit is terug te vinden bij zowel mensen met veel als met weinig internet-ervaring. Het is zelfs zo dat veel nieuwkomers op internet worden getrokken door het feit dat ze makkelijk en goedkoop muziek kunnen downloaden via dit medium. Frappant is ook dat blijkt dat de acties van de RIAA tegen Napster hebben gezorgd voor meer activiteit: hadden mensen in april 2000 gemiddeld 100 muziekbestanden op hun computer staan, in juli 2000 (toen de rechtszaak tussen Napster en de RIAA op zijn hoogtepunt was) was dat gestegen naar 120-130. Uiteindelijk steeg het aantal zelfs naar 180-200 in januari 2001 (toen het '9th Circuit Court of Appeals' Napster's kant van de zaak onder de loep nam). Echter, toen Napster, in opdracht van de rechter, bepaalde bestanden begon te blokkeren, daalde het gemiddelde aantal sterk tot het stabiliseerde op 70-80. Dit was ook het moment waarop de gedecentraliseerde systemen als KaZaa populair werden (Graziano & Rainie, 2001, pp. 2-4). Alle gegevens zijn ook nog eens terug te vinden in tabel B1.1 in bijlage 1.

2003 – Helaas is er in 2002 een 'onderzoeksstilte'. In 2003²⁸ echter verschijnen er weer resultaten. Evenals in 2001 blijkt dat 29% van alle volwassen Amerikaanse internetgebruikers wel eens muziek te hebben gedownload. Het absolute aantal is echter groter, daar de totale internetpopulatie is gegroeid. Deze 29% bestaat nu uit 35 miljoen mensen, tegen 30 miljoen in 2001 (Madden & Lenhart, 2003, p. 3). Daarnaast is gebleken dat 67% van de mensen die muziekbestanden *downloaden* het niets kan schelen of de bestanden die ze downloaden auteursrechtelijk beschermd zijn of niet. Dit is een stijging ten opzichte van 2000, toen dit

²⁷ De data zijn verzameld tussen 1 februari en 1 maart 2001.

²⁸ De data zijn verzameld in de periode maart-mei 2003.

aantal op 61% lag. Tevens geeft 65% van de mensen die bestanden *delen*²⁹, aan dat het ze niet kan schelen of de bestanden die ze voor anderen beschikbaar stellen, auteursrechtelijk beschermd zijn of niet (Madden & Lenhart, 2003, p. 1). Deze stijgingen zijn opmerkelijk, omdat de RIAA in juli 2003 bij verschillende providers is begonnen met het opeisen van de NAW-gegevens van ongeveer 1000 gebruikers die bestanden uitwisselen via p2p-netwerken. Met de NAW-gegevens willen ze de gebruikers aanklagen, omdat eerder pogingen om de netwerken aan te klagen zijn mislukt³⁰. De gebruikers laten zich hierdoor kennelijk niet weerhouden en hun activiteit neemt eerder toe dan af. Net zoals in 2001, is meer dan de helft van de mensen die muziekbestanden downloaden tussen de 18 en de 29 jaar oud. Tevens speelt het wel of niet hebben van een breedbandverbinding een rol: 41% van de mensen met een breedbandverbinding thuis downloadt wel eens muziek (Madden & Lenhart, 2003, pp. 4-5). Zoals al eerder genoemd, liggen de meesten er niet wakker van dat de bestanden die men downloadt wellicht auteursrechtelijk beschermd zijn. Er zijn hierin wel wat verschillen per groep, zo geeft 72% van de jonge Amerikanen (18-29 jaar) aan dat zij zich niet met deze vraag bezig houden. Naarmate de leeftijd hoger, wordt dit percentage kleiner, al gaat het bij de groep 30-49 jaar nog steeds om een ruime meerderheid van 61% (Madden & Lenhart, 2003, pp. 5-6). In tabel B1.2 in bijlage 1 zijn de gegevens verzameld.

Kijken we naar de mensen die bestanden *delen* via p2p-netwerken, dan zien we een iets ander beeld dan bij de mensen die bestanden downloaden. Het gaat hier om 21% van de internetpopulatie (ongeveer 26 miljoen mensen) en (weer) vooral om jong volwassenen: 31% van de mensen van 18-29 jaar delen bestanden. Zoals al eerder genoemd, is de kans niet groot dat mensen die bestanden delen zich bekommeren om de auteursrechtelijke status van die bestanden. Dat geldt voor elke leeftijdsgroep. In de groep 18-29 jaar is dit echter het meest extreem: 82% van hen geeft aan zich daar niet mee bezig te houden (Madden & Lenhart, 2003, pp. 6-7).

Halverwege 2003 begint de RIAA echter ook daadwerkelijk met het dagvaarden van gebruikers. Vrijwel meteen is het effect van deze rechtszaken terug te zien in de cijfers³¹. Het gebruik van de populaire file-sharing-applicatie KaZaa heeft een scherpe daling ingezet, die

²⁹ Het Pew Internet & American Life Project begint in het onderzoek van 2003 onderscheid te maken tussen mensen die alleen muziekbestanden downloaden en mensen die deze bestanden (vervolgens) ook beschikbaar maken voor anderen.

³⁰ De rechter oordeelde dat de netwerken 'an sich' niet strafbaar zijn. De netwerken zijn er niet specifiek op gericht om *illegale* bestanden uit te wisselen en daarom zijn niet zij aansprakelijk, maar de gebruikers die er illegale bestanden op plaatsen (Borland, 2003a).

³¹ De data zijn verzameld van 18 november t/m 14 december 2003.

goed toe te wijzen is aan de acties van de RIAA (zie figuur B1.1 in bijlage 1). Ook het gebruik van andere populaire software als WinMX, BearShare en Grokster loopt terug (zie figuur B1.2 in bijlage 1). In enkele maanden is het aantal mensen dat aangeeft muziek te downloaden via p2p-netwerken, gehalveerd van 29% (+/- 35 miljoen mensen) naar 14% (+/- 18 miljoen mensen). Daarnaast is er een stijging te bespeuren in het gebruik van betaalde online muziekdiensten. Ook het aantal mensen dat bestanden deelt via p2p-netwerken is afgenomen, al is die daling minder scherp dan bij de downloaders. Dat is opmerkelijk, omdat de RIAA zich juist richt op deze groep van 'delers' (Rainie & Madden, 2004a, pp. 1-3).

2004 – De daling die vanaf medio 2003 is ingezet, begint te stabiliseren in 2004. Hier en daar zijn zelfs alweer wat lichte stijgingen te zien³². Zo geeft 18% van de internetgebruikers aan muziek te downloaden, terwijl dat in november-december 2003 ging om 14% (Rainie & Madden, 2004b, p. 4). Het is te vroeg om te spreken van een trend, maar het gaat in ieder geval niet om een verdere daling. Dit is bij de cijfers van het gebruik van p2p-software ook te zien (behalve bij het programma KaZaa) (Zie figuur B1.3, B1.4 en B1.5 in bijlage 1.)

Wel geeft 38% van de mensen die muziek downloaden aan dat ze minder zijn gaan downloaden, sinds de RIAA met haar acties is begonnen. Dat is een groot verschil met twee maanden eerder, toen het nog om 27% ging. Het is echter nog steeds zo dat de meerderheid van de mensen (58%) onverschillig is over de auteursrechtelijke status van de muziekbestanden die zij downloaden, al geeft 37% aan dat dat ze wel bezig houdt (tegen 27% een jaar eerder). Het aantal mensen dat bestanden deelt is iets toegenomen, van 20% in november-december 2003 tot 23% in februari 2004. Daarnaast beginnen de betaalde download-diensten de kop op te steken in de statistieken: 17% van de mensen die muziek downloaden geeft aan gebruik te maken van deze dienst. Bijvoorbeeld iTunes heeft in 6 maanden 1 miljoen nieuwe, unieke bezoekers weten aan te trekken (Rainie & Madden, 2004b, pp. 4-5).

2005 – De 18% van de internetgebruikers uit februari-maart 2004 die aangaf muziek te downloaden, is inmiddels weer gestegen naar 22%³³. Hoewel dit niet in de buurt komt van het piekniveau van 32% in oktober 2002, is dit toch frappant omdat de RIAA ondertussen doorgaat met het starten van rechtszaken (Madden & Rainie, 2005, p. 7). Opvallend is dat er

³² De data zijn verzameld van februari tot maart 2004.

³³ De data zijn verzameld in januari 2005.

een duidelijke trend is ontstaan waarbij ongeveer de helft van de mensen die muziek- en videobestanden uitwisselen, dit doen via andere kanalen dan p2p-netwerken. Hierbij moet men denken aan: mp3-spelers, instant messaging, e-mail, recensie-websites en weblogs. Naast deze ontwikkeling blijkt ook dat het aantal mensen dat gebruik maakt van – legale – betaalde muziekdownload-diensten in de lift zit (Madden & Rainie, 2005, p. 1).

De Amerikanen zijn het er niet over eens of de overheid iets kan doen aan het illegaal verspreiden van muziekbestanden: 42% van de volwassen Amerikanen denkt dat de overheid weinig tot niets kan doen aan het terugdringen van illegale file-sharing, tegen 38% die denkt van wel. Van alle internetgebruikers denkt 48% dat de overheid weinig tot niets kan doen, terwijl 39% denkt dat de overheid de illegale praktijken een halt kan toeroepen. Maken we die groep weer kleiner door alleen te kijken naar de mensen die ‘omringd zijn met breedband’, dan denkt 57% dat de overheid weinig tot niks kan doen aan deze illegale praktijken, tegen 32% die vindt van wel (Madden & Rainie, 2005, pp. 3-5). Zie ook tabel B1.3 in bijlage 1.

Over de vraag wie er verantwoordelijk kan worden gehouden voor de schending van de auteursrechten, is men het ook niet eens. 49% van de Amerikanen vindt dat de producenten van p2p-software aansprakelijk zijn, 18% vindt dat de individuele gebruikers ter verantwoording geroepen moeten worden en 12% vindt dat zowel de producenten als de individuele gebruikers aansprakelijk zijn. Van de internetgebruikers vindt 53% dat de producenten van de p2p-software verantwoordelijk zijn, 18% vindt dat de individuele gebruikers moeten zijn en 14% zegt dat beide verantwoording moeten afleggen. Binnen de groep breedband-gebruikers, vindt 44% dat de producenten verantwoordelijk zijn, 22% vindt dat de individuele gebruiker aangesproken kan worden en 19% zegt beide partijen verantwoordelijk te houden (Madden & Rainie, 2005, pp. 5-6). In tabel B1.4 in bijlage 1 staan de resultaten op een rijtje.

5.2 Intomart GfK

Het Nederlandse onderzoeksbureau *Intomart GfK* deed in 2006 onderzoek naar het gedrag en de mening van de Nederlandse consument met betrekking tot p2p-netwerken. Helaas was het, zelfs na contact met de onderzoeker, niet mogelijk het onderzoek in te zien. Wel was er een samenvatting beschikbaar die in de Jaargids 2006 is verschenen. Uit die beknopte publicatie wordt hier verslag gedaan.

Ten eerste komt naar voren dat Nederlands vaak en veel downloaden: in 74% van de ondervraagde huishoudens wordt gedownload en van de ondervraagden bleek 67% zelf te

downloaden. Dit gebeurt bij bijna eenderde van de downloaders tenminste één keer per week en 7% downloadt dagelijks. De meeste mensen downloaden tenminste één keer per maand (Peters, 2006, p.73).

Van de mensen die downloaden, geeft 25% aan soms betaald en soms onbetaald te downloaden. 62% downloadt alleen onbetaald muziek en 5% downloadt alleen betaald muziek. 7% wil het niet zeggen. Opvallend is dat 78% van de downloadende consumenten aangeeft hun gedrag en dat van hun familieleden niet als strafbaar te zien (Peters, 2006, p. 74).

60% van de downloaders geeft aan betaald te gaan downloaden als de prijzen lager zijn, 19% staat daar neutraal tegenover en 21% zegt niet betaald te gaan downloaden als de prijzen lager zouden worden. Daar tegenover staat dat slechts 29% zegt betaald te gaan downloaden als er een strengere controle komt op het illegaal downloaden, 34% is neutraal en 37% geeft aan dat ook dan niet te gaan doen (Peters, 2006, p. 75).

Andere factoren die ook door Peters worden genoemd en die van invloed zijn op het wel of niet betaald downloaden zijn de veiligheid van het betalen via internet en de bekendheid van het publiek met de betaalde downloadsites (2006, p. 75).

5.3 Eigen onderzoek

Om ook een indruk te krijgen van de situatie in Nederland heeft er in het kader van deze scriptie een klein onderzoek plaatsgevonden. De data van dit onderzoek zijn verzameld tussen 13 juli en 7 augustus 2005, via een online vragenlijst (de vragenlijst is te vinden in bijlage 2). Het aantal respondenten bedraagt 99, waarvan 36 mannen en 63 vrouwen, met een gemiddelde leeftijd van 25,6 jaar. De jongste respondent was 16 en de oudste 59 jaar oud. Voordat hier de resultaten zullen worden besproken, dient te worden vermeld dat de resultaten niet representatief zijn; ze dienen slechts als aanduiding.

Het blijkt dat 60,6% van de respondenten wel eens muziek downloadt, tegen 39,4% die dat niet doet. Van de 60,6% die wel eens muziek downloadt, doet 23,3% dit een paar keer per jaar, 36,7% een paar keer per maand, 35% een paar keer per week en slechts 5% een paar keer per dag.

Uit de gegevens komt naar voren dat men niet zo goed op de hoogte is van wat wel en niet mag met betrekking tot file-sharing in Nederland. Minder dan de helft van de mensen (39,4%) beantwoordt de vraag *Wat zou er illegaal zijn aan p2p-netwerken, zoals KaZaa, Grokster of Morpheus?* goed. 15,2% denkt dat het downloaden van muziek illegaal is, 38,4%

denkt dat zowel het uploaden/ aanbieden als het downloaden van muziek illegaal is, 4% denkt dat er niks illegaals aan is en 3% weet het niet.

Het overgrote deel van de mensen (83,8%) blijkt op de hoogte te zijn van het feit dat er legale alternatieven voor het downloaden van muziek zijn, tegen een minderheid (16,2%) die aangeeft dit niet te weten. Opvallend is, dat van de mensen die van deze legale alternatieven op de hoogte zijn, 74,7% aangeeft deze niet te gebruiken en *niet* van plan te zijn ze te gaan gebruiken; 21,7% heeft ze nog nooit gebruikt en maar is dit wel van plan; en 3,6% gebruikt ze nu al. Waarom deze verhouding zo scheef is, is met de resultaten van dit onderzoek niet te achterhalen, maar is zeer wel de moeite waard in de toekomst nader te onderzoeken.

In tabel 5.1 hieronder zijn de resultaten van vraag 6 t/m 10 (zie bijlage 2) opgenomen. Het overgrote deel van de respondenten (78,8%) vindt dat providers niet verplicht moeten worden de NAW-gegevens van verspreiders van auteursrechtelijke beschermde muziek aan instanties als Stichting BREIN, beschikbaar te stellen; 9,1% vindt van wel en 12,1% weet het niet. Kortom: het overgrote deel van de mensen laat privacy zwaarder wegen dan de vervolging van verspreiders van auteursrechtelijk beschermde muziek.

Tabel 5.1: De resultaten van vraag 6 t/m 10.

Stelling	Ze er mee eens	Mee eens	Mee noch oneens	Mee oneens	Ze er mee oneens
6. De gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken is een slechte zaak.	7,1%	29,3%	25,3%	36,4%	2%
7. De auteurs zijn het slachtoffer van de gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken.	17,2%	41,4%	17,2%	21,1%	3%
8. De platenmaatschappijen/ producenten zijn het slachtoffer van de gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken.	11,1%	40,4%	18,2%	19,2%	11,1%
9. De ontwikkeling/ innovatie in de muziekindustrie wordt geremd door de gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken.	2%	12,1%	13,1%	57,6%	15,2%

10. De mensen die via internet/ p2p-netwerken auteursrechtelijk beschermde muziek gratis verspreiden moeten juridisch vervolgd worden.	2%	14,1%	31,3%	40,4%	12,1%
---	----	-------	-------	-------	-------

Evenals bij het *Pew Internet & American Life Project*, blijkt dat er een significante ($\chi^2 = 15,663$; $df = 6$; $p < .05$) relatie bestaat tussen leeftijd en het wel of niet downloaden: jonge mensen downloaden meer dan oudere mensen ($\gamma = .341$; Somer's $d = .165$) (zie tabel 5.2 hieronder).

Tabel 5.2: De relatie tussen leeftijd en het wel of niet downloaden van muziek.

		Leeftijdscategorie							Totaal
		16-20	21-25	26-30	31-35	36-40	46-50	>51	
Download je weleens muziekbestanden via peer-to-peer?	Ja	10	31	16	1	1	1	0	60
	Nee	0	24	7	5	0	2	1	39
Totaal		10	55	23	6	1	3	1	99

Het blijkt dat er een lichte, significante ($\chi^2 = 10,435$; $df = 4$; $p < .05$) relatie bestaat tussen het wel of niet downloaden van muziek en de mening die men heeft over de stelling *De gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken is een slechte zaak*, in die zin dat mensen die aangeven muziek te downloaden, het vaker niet eens zijn met deze stelling ($\gamma = -.273$; Somer's $d = -.199$) (zie tabel 5.3 hieronder). Dit is op zich niet verwonderlijk: mensen die muziek downloaden zullen minder geneigd zijn dit als slecht te bestempelen, anders zouden zij hun eigen gedrag als slecht benoemen.

Tabel 5.3: De relatie tussen het wel of niet downloaden van muziek en de mening die men heeft over de stelling *De gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken is een slechte zaak.*

		Download je weleens muziekbestanden via peer-to-peer?		Totaal
		Ja	Nee	
De gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken is een slechte zaak.	Zeer mee eens	1	6	7
	Mee eens	16	13	29
	Mee eens noch oneens	19	6	25
	Mee oneens	22	14	36
	Zeer mee oneens	2	0	2
Totaal		60	39	99

Er blijkt ook een lichte, *niet* significante ($\chi^2 = 8,701$; $df = 4$; $p < .10$) relatie te zijn tussen het wel of niet downloaden van muziek en de mening die men heeft over de stelling *De auteurs zijn het slachtoffer van de gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken* (zie tabel 5.4 hieronder). Hierbij zijn de mensen die muziek downloaden eerder geneigd het niet eens te zijn met de stelling, dan de mensen die geen muziek downloaden ($\gamma = -.390$; Somer's $d = -.286$). Ook dit is niet verwonderlijk: mensen zien hun eigen gedrag niet graag als de oorzaak van het ongemak van anderen.

Tabel 5.4: De relatie tussen het wel of niet downloaden van muziek en de mening die men heeft over de stelling *De auteurs zijn het slachtoffer van de gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken.*

		Download je weleens muziekbestanden via peer-to-peer?		Totaal
		Ja	Nee	
De auteurs zijn het slachtoffer van de gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken.	Zeer mee eens	6	11	17
	Mee eens	24	17	41
	Mee eens noch oneens	13	4	17
	Mee oneens	14	7	21
	Zeer mee oneens	3	0	3
Totaal		60	39	99

Als we kijken naar de relatie tussen het wel of niet downloaden van muziek en de houding ten opzichte van de stelling *De mensen die via internet/ p2p-netwerken auteursrechtelijk beschermde muziek gratis verspreiden moeten juridisch vervolgd worden*, dan blijkt er een significante ($\chi^2 = 10,483$; $df = 4$; $p < .05$) relatie te zijn, in die zin dat mensen die muziek downloaden het niet eens zijn met de stelling ($\gamma = -.338$; Somer's $d = -.251$) (zie tabel 5.5 hieronder). Ook dit is uiteraard niet opvallend te noemen, omdat mensen niet snel zullen pleiten voor hun eigen vervolging.

Tabel 5.5: De relatie tussen het wel of niet downloaden van muziek en de mening die men heeft over de stelling *De mensen die via internet/ p2p-netwerken auteursrechtelijk beschermde muziek gratis verspreiden moeten juridisch vervolgd worden*.

		Download je weleens muziekbestanden via peer-to-peer?		Totaal
		Ja	Nee	
De mensen die via internet/ p2p-netwerken auteursrechtelijk beschermde muziek gratis verspreiden moeten juridisch vervolgd worden.	Zeer mee eens	0	2	2
	Mee eens	7	7	14
	Mee eens noch oneens	15	16	31
	Mee oneens	31	9	40
	Zeer mee oneens	7	5	12
Totaal		60	39	99

Opvallend is dat bij de stelling *Vind je dat een provider verplicht is NAW-gegevens af te staan?* het wel of niet downloaden van muziek geen rol speelt ($\chi^2 = 5.807$; $df = 2$; $p < .10$; $\lambda = .000$). Kennelijk vinden mensen, ongeacht hun downloadgedrag, dat de privacy van de internetgebruiker zwaar weegt (zie tabel 5.6 hieronder).

Tabel 5.6: De relatie tussen het wel of niet downloaden van muziek en de mening die men heeft over de stelling *Vind je dat een provider verplicht is NAW-gegevens af te staan?*

		Download je weleens muziekbestanden via peer-to-peer?		Totaal
		Ja	Nee	
Vind je dat een provider verplicht is NAW-gegevens af te staan?	Ja	3	6	9
	Nee	52	26	78
	Geen mening	5	7	12
	Totaal	60	39	99

5.4 Conclusie

In dit hoofdstuk ging het om deelvraag 4: *Hoe groot is het sociaal-maatschappelijk draagvlak voor het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet?* Om deze vraag te onderzoeken is gekeken naar de resultaten van drie onderzoeken: een structureel onderzoek door Pew Internet Research in de Verenigde Staten, een onderzoek gedaan door Intomart GfK in 2006 en een eigen online survey. Uit het onderzoek van Pew Internet Research komt naar voren dat na het begin van de rechtszaken tegen gebruikers van p2p-netwerken, begin 2001 en medio 2003, de download-activiteit van gebruikers afneemt. Het lijkt erop dat er toch een afschrikwekkende invloed van uitgaat. Vanaf 2004 echter, stabiliseert de download-activiteit en neemt zelfs langzaam weer toe. Verder blijkt dat er twee belangrijke factoren van invloed zijn op de mate van download-activiteit, namelijk: ‘het hebben van een internetverbinding’ en ‘de ervaring in internetgebruik’; dat is bijvoorbeeld een verklaring waarom over het algemeen jongeren meer downloaden dan ouderen, zij hebben meer ervaring met het medium. Het feit dat deze twee factoren een grote rol spelen geeft ons ook een beeld van de toekomst: de groep mensen met internetervaring en met een (snelle) internetverbinding groeit alleen maar (Verhagen, 2005c; Reijnders, 2006), dus het ligt in de lijn der verwachtingen dat de download-activiteit eerder zal toenemen dan afnemen.

Uit het onderzoek van Intomart GfK komt het volgende naar voren: de Nederlandse consument downloadt veel, ziet dat niet als illegaal gedrag en zal pas betaald gaan downloaden als de prijzen aantrekkelijker zijn. Daarnaast spelen de veiligheid van het betalen via internet en de bekendheid van het publiek met de betaalde downloadsites een rol.

Uit een eigen online survey blijkt dan ook dat 61% van de respondenten weleens muziek downloadt via p2p-netwerken waar geen rekening wordt gehouden met auteursrechten. Opvallend is daarbij dat men vaak wel op de hoogte is van de legale alternatieven die steeds meer op de markt komen, maar dat men niet van plan is deze te gaan gebruiken. Wellicht heeft dit te maken met relatieve oververtegenwoordiging van studenten in de populatie; dat is een groep met weinig geld die sinds het begin van de p2p-netwerken al gretig van dit medium gebruik maakt. Ook uit dit onderzoek blijkt dat jonge mensen meer downloaden dan oudere mensen. Het meest opvallende resultaat is dat men vindt dat de privacy van de gebruiker zwaarder weegt dan de vervolging van overtreders, waardoor opsporing en vervolging nagenoeg onmogelijk zouden worden.

Gezien het tekort aan bronnen, blijft het moeilijk om hier harde conclusies te trekken, maar we hebben wel enigszins een beeld gekregen. Het lijkt erop dat consumenten de makkelijkste en snelste weg om aan muziek te komen kiezen, waarbij de overweging ‘Hoe zit het eigenlijk met het auteursrecht?’ bij de meesten nauwelijks een rol speelt. Daarbij is ‘makkelijkst en snelst’ niet per definitie ‘gratis’. Met de opkomst van goede, snelle, veilige en legale download-diensten, waarbij makkelijk een klein bedrag betaald kan worden, zien we dat het gebruik hiervan snel toeneemt (Nu.nl, 2006). Mensen willen dus wel betalen, als het maar makkelijk en niet teveel is. Deelvraag 4 is dan ook moeilijk te beantwoorden, omdat de consument kennelijk niet heel erg met de auteursrechtelijke vraag bezig is. Wellicht is het bij velen, als er naar gevraagd wordt, wel het sociaal wenselijke antwoord om ‘voor het auteursrecht te zijn’. Maar kijkt men naar het handelen, dan blijkt dat de beslissing om iets wel of niet te downloaden vaak niet op auteursrechtelijke gronden wordt genomen. Hypothese 3 – het sociaal-maatschappelijk draagvlak voor het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet is niet groot en zal de komende jaren eerder af- dan toenemen – kunnen we dan ook moeilijk als een juiste voorspelling bestempelen. Er kan hoogstens gesteld worden dat mensen makkelijker het auteursrecht (onbewust) zullen negeren, omdat ze door de mogelijkheden op internet vaker in een situatie verkeren waarin dat mogelijk is, dan voor de komst van het internet.

6. Conclusie en discussie

In dit laatste hoofdstuk draait het om deelvraag 5: *Wat kan er op basis van de vier voorgaande deelvragen geconcludeerd worden en wat zijn de consequenties van deze conclusie voor het beleid omtrent het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet?* Daarnaast zal de onderzoeksvraag van het onderzoek beantwoord worden (6.1). Tot slot zullen er kanttekeningen bij dit onderzoek geplaatst worden en suggesties voor vervolgonderzoek worden gedaan (6.2).

6.1 Conclusie

Om deelvraag 5 te kunnen beantwoorden, wordt hier een kort overzicht gegeven van de voorgaande hoofdstukken. In hoofdstuk 2 stond deelvraag 1 centraal: *Hoe staat het met de huidige situatie van het auteursrecht? Is er een discrepantie tussen het 'Sein' en 'Sollen'?* Er kwam naar voren dat er een discrepantie is tussen de gewenste situatie en de werkelijkheid: de beleidsmaker (de EU) probeert met alle mogelijke technische middelen, en de wettelijke bescherming daarvan, te voorkomen dat er inbreuk wordt gemaakt op het auteursrecht. Maar al deze inspanningen ten spijt wordt er nog steeds inbreuk gemaakt en er is geen reden om aan te nemen dat dat minder zal worden. Daarnaast hebben de technische maatregelen die door de beleidsmaker worden gestimuleerd vaak nadelige gevolgen voor de consument: een onwenselijke situatie.

Hoofdstuk 3 ging over de juridische context van het vraagstuk en daarmee deelvraag 2: *In hoeverre valt het te verwachten dat het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet nog gehandhaafd kan worden?* Hierbij bleek dat het handhaven van het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet, geen makkelijke opgave zal zijn. In de rechtspraak blijkt dat er problemen zijn met het opsporen van gebruikers in verband met hun recht op privacy, maar ook in verband met het grenzeloze karakter van het medium internet. Het gebruik van Digital Rights Management dat vaak wordt aangewezen als dé oplossing voor het handhavingsprobleem, lijkt vooralsnog geen soelaas te bieden. Tot nu toe zijn de technische maatregelen niet erg succesvol gebleken en hebben ze de consument vaak een hoop 'gedoe' bij normaal gebruik van media als CD's en DVD's opgeleverd. Dit staat nog los van de vraag of DRM überhaupt de gewenste oplossing zou zijn. Kijken we naar onze verwachting ten aanzien van dit probleem – het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet is niet goed

te handhaven (hypothese 1) – dan kunnen we concluderen dat we in de goede richting zaten. Met deze constatering belanden we het meest in de buurt van een scenario dat door Hugenholtz als ‘het dotcommunisme’ of een ‘auteursrechtenanarchie’ wordt aangeduid. Rechthebbenden raken steeds meer de grip op hun creaties kwijt (2000, pp. 1-2). Dit is uiteraard extreem gesteld, maar vergeleken met een tiental jaar geleden, is het wel de realiteit.

In hoofdstuk 4 werd de economische context van de probleemstelling onder de loep genomen. Daarbij stond deelvraag 3 centraal: *Welke factoren kunnen de daling in de offline muziekverkopten verklaren?* Uit de analyse in dit hoofdstuk bleek dat, in tegenstelling tot wat vaak door de muziekindustrie wordt beweerd, de daling in de offline muziekverkopten niet direct toe te wijzen valt aan de toename van het gebruik van bijvoorbeeld p2p-netwerken. Uiteraard zal dit wel enige invloed hebben, maar andere factoren, zoals economische fluctuaties en toenemende concurrentie, spelen een grotere rol te spelen. Dit staat nog los van de vraag óf de CD-verkopten wel dalen, want er zijn aanwijzingen dat het meetpunt van deze verkopten bij de muziekindustrie op een onrealistische plek ligt, waardoor er een vertekend beeld ontstaat. Hypothese 2 (het gebruik van p2p-netwerken heeft geen invloed op de daling in de offline muziekverkopten) zat dus aardig in de richting, maar hij was te extreem gesteld.

Deelvraag 4 kwam in hoofdstuk 5 onder de aandacht: *Hoe groot is het sociaal-maatschappelijk draagvlak voor het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet?* Helaas bestaat er op dit gebied een tekort aan bronnen, waardoor een harde conclusie niet echt mogelijk was. Desondanks is er het beeld ontstaan dat consumenten de makkelijkste en snelste weg naar muziek kiezen, waarbij het auteursrechtelijke vraagstuk bij de meesten niet echt een rol speelt. Daarbij staat ‘makkelijk en snel’ niet per definitie gelijk aan ‘gratis en illegaal’, want – zo blijkt uit recente cijfers – als legaal downloaden ‘makkelijk en snel’ is, dan is de consument best bereid te betalen. Daarmee is het moeilijk deelvraag 4 te beantwoorden, omdat die er vanuit gaat dat consumenten bewust met de auteursrechtvraag bezig zijn, terwijl dat bij de meesten niet zo is. Hypothese 3 – het sociaal-maatschappelijk draagvlak voor het auteursrecht met betrekking tot muziek en internet is niet groot en zal de komende jaren eerder af- dan toenemen – kunnen we dan ook moeilijk als een juiste voorspelling bestempelen. Er kan hoogstens gesteld worden dat mensen makkelijker het auteursrecht (onbewust) zullen negeren, omdat ze door de mogelijkheden op internet vaker in een situatie verkeren waarin dat mogelijk is, dan voor de komst van het internet.

Als antwoord op het eerste deel van deelvraag 5, kan er geconcludeerd worden dat de problemen rondom het auteursrecht, muziek en internet in eerste instantie niet opgelost zullen worden door middel van handhaving door de wetgever. Dit is een onbegonnen zaak, gezien het aantal gebruikers van p2p-netwerken (en het groeiend aantal gebruikers dat het gebruik van dit soort netwerken niet per definitie als een illegale bezigheid ziet), de privacy-wetgeving en de technische ontwikkelingen om anoniem informatie via netwerken te delen. Ook het gebruik van DRM-technieken lijkt geen toereikende oplossing: de techniek faalt nog te vaak (en experts geven aan dat het altijd zal blijven falen) en er zijn vervelende bij-effecten die de consument hinderen in het normale gebruik van de aangeschafte media. Dit staat overigens nog los van de vraag of de noodzaak tot handhaving wel zo hoog is als de muziekindustrie wil doen geloven: het lijkt erop dat de financiële schade die de muziekindustrie zegt te lijden, niet zo groot als door haar wordt aangegeven. Er zijn sterke aanwijzingen dat de muziekindustrie zich niet zozeer zou moeten vastbijten in het handhaven en beperken van het gebruik, maar dat men op zoek zou moeten gaan naar alternatieve businessmodellen. De kansen liggen bij het bieden van goede, legale alternatieven voor het verkrijgen van muziek via internet. Hierbij zou de focus moeten liggen op snelheid, veiligheid en gemak tegenover het ‘gedoe’ en de onveiligheid (virussen) van de illegale netwerken. De consument is namelijk best bereid te betalen, als die prijs maar niet te hoog is en als daar gemak en betrouwbaarheid tegenover staan.

Het bovenstaande is echter nog steeds gebaseerd op het ‘traditionele’ businessmodel, waarbij de platenmaatschappij een centrale rol speelt. Het is echter ook voor te stellen dat er nieuwe businessmodellen ontstaan waarbij bijvoorbeeld auteurs in de toekomst zelfstandig, dat wil zeggen zonder platenmaatschappij, werken (over het algemeen is de verhouding auteur-platenmaatschappij al niet zo best). Zij zouden, als zelfstandige kleine ondernemers, kunnen investeren in goede opnames die ze vervolgens zelf distribueren. Daarbij zouden p2p-netwerken zelfs als publiciteitsmedium ingezet kunnen worden. Her en der zijn er al muzikanten die zich op deze manier onder ‘het juk’ van de platenmaatschappij uit hebben gewerkt, maar een echte vlucht heeft het nog niet genomen. De toekomst zal ons leren welke, misschien nu nog onvoorstelbare, exploitatiemodellen er zullen ontstaan.

Het tweede deel van deelvraag 5, draaide om de vraag wat de consequenties van het bovenstaande zijn voor het beleid dat rondom het auteursrecht wordt gevoerd. Het is jammer om te zien dat de EU met haar *Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad*

betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij inzet op verdere strengere, handhaving van het auteursrecht door middel van het stimuleren en wettelijk beschermen van DRM-technieken. De EU lijkt hiermee op het verkeerde paard te wedden en het te zoeken in de hoek waar het juist niet vandaan gaat komen. Ik zou zelfs willen stellen dat het gebruik van DRM leidt tot irritatie en wantrouwen bij de consument, zoals de eerste – mislukte – toepassing van bijvoorbeeld Sony uitwijst. Hierbij kwam aan het licht dat, om CD's van Sony af te kunnen spelen, er bepaalde DRM-software (een zogenaamde 'rootkit') op de computer van de gebruiker werd geïnstalleerd die vervolgens versleutelde data, met informatie over de computer waarop het geïnstalleerd was, verstuurde (Doorn, 2005). Dit voorval heeft Sony uiteindelijk doen beslissen nooit meer gebruik te maken van rootkits, omdat het de verkoop eerder zou schaden dan dat het deze zou stimuleren. In eerdere hoofdstukken hebben we daarnaast ook al gezien dat het gebruik van DRM bij gebruikers, bij normaal gebruik van de media, tot problemen leidt en dat het hen in hun gebruik beperkt.

Met deze zaken in het achterhoofd zou ik willen concluderen dat de door de EU ingeslagen weg niet de juiste is. Misschien is de formulering van het beleid, hoe gek het ook klinkt, te vroeg tot stand gekomen. De situatie op de muziekmarkt was (en is) nog niet goed genoeg uitgekristaliseerd om te beoordelen wat het beste beleidsmatige antwoord is. Helaas heeft de EU toch besloten het beleid langs de weg van handhaving via DRM tot stand te laten komen, waarmee het eigenlijk geen oog heeft gehad voor de precare balans rondom het optimale auteursrechtelijk beschermingsniveau (dat we in paragraaf 4.1 al bespraken). Zoals de laatste cijfers uitwijzen – “De verkoop *via legale sites* steeg in de eerste helft van 2006 met 77 procent.” (Nu.nl, 2006, *cursief zelf toegevoegd*) – begint de legale verkoop online net op stoom te komen. Als ik een advies zou mogen uitbrengen, dan zou het mijne zijn: doe even niets. Laat de situatie stabiliseren en laat iedereen aan de nieuwe situatie wennen. De markt vindt uiteindelijk zijn eigen oplossing wel.

Rest ons nog een antwoord op de onderzoeksvraag te formuleren. Deze vraag luidde als volgt:

Heeft het Nederlandse auteursrecht, met betrekking tot muziek en het internet, in zijn huidige vorm en gegeven de turbulente omgeving waarin het op het moment verkeert, toekomst?

Eigenlijk moeten we concluderen dat deze vraag te extreem gesteld is. Er is geen twijfel over mogelijk dat het auteursrecht nog toekomst heeft; óók als het gaat om muziek en internet. De vraag ligt wat genuanceerder. Daarvoor moeten we een onderscheid maken tussen de drie onderdelen van het auteursrecht: het intellectuele eigendom, het publicatierecht en het recht op verveelvoudiging. Het staat buiten kijf dat er aan het eerste onderdeel niet te tornen valt: wanneer iemand iets heeft gemaakt, heeft een ander persoon niet het recht te claimen dat hij/zij dat gemaakt heeft. Bij de het publicatie- en verveelvoudigingsrecht (de twee exploitatierechten) echter, heeft een verschuiving plaats gevonden: het is inmiddels zo makkelijk geworden om te publiceren en te verveelvoudigen, dat we mijns inziens geen andere keus hebben dan hier wat soepeler mee om te gaan dan in het verleden. Handhaving op deze gebieden is schier onmogelijk. Hierbij dient naar mijn mening wel een onderscheid te worden gemaakt tussen het wel of niet winst maken ‘over de rug van iemand anders’. Oftewel: via p2p-netwerken nummers online zetten, moet niet worden gezien als een illegale handeling, het kopiëren en het verkopen van CD’s wel.

Op de markt zien we inmiddels ook alternatieve vormen van auteursrecht, waarbij de exploitatierechten inderdaad zijn versoepeld. Een goed voorbeeld hiervan zijn de *Creative Commons licenses*: “Creative Commons licenses provide a flexible range of protections and freedoms for authors, artists, and educators. We have built upon the ‘all rights reserved’ concept of traditional copyright to offer a voluntary ‘some rights reserved’ approach.”³⁴ Hierbij wordt anderen de mogelijkheid geboden de werken die onder deze licentie worden uitgebracht te hergebruiken onder de voorwaarde die de originele auteur eraan stelt. Zo mag men bijvoorbeeld een liedje zonder meer in een film gebruiken, zolang hier maar geen geld mee wordt verdiend en zolang het eindresultaat ook gratis aan anderen beschikbaar wordt gesteld. Hierdoor ontstaat een hele voorraad aan materiaal die door iedereen vrij gebruikt kan worden. Naar mijn mening zal het auteursrecht in een dergelijke vorm haar weg in de 21ste eeuw vinden.

6.2 Discussie

Gedurende het schrijven deze scriptie bleek hoe moeilijk het is onderzoek te doen naar een actueel onderwerp zoals de problemen rondom internet, muziek en auteursrecht. Hangende de onderzoeken werden (en worden) er juridische uitspraken gedaan die de loop weer veranderden, waardoor bepaalde redeneringen weer niet klopten... Een ‘moving target’ dat

³⁴ <http://creativecommons.org>

steeds weer tussen de vingers wegglipt. Dat is meteen ook de zwakte van dit onderzoek: het zal relatief snel verouderen.

Het actualiteitsgehalte van het onderwerp bracht een ander probleem met zich mee: goede wetenschappelijke bronnen. De oplettende lezer zal het zijn opgevallen dat er relatief veel journalistieke en online bronnen gebruikt worden: dit was simpelweg niet anders mogelijk. Het wetenschappelijk onderzoek naar dit onderwerp komt nu langzaam op gang, maar wordt vaak achter betaalpoorten gedaan door commerciële bedrijven, waardoor het niet makkelijk toegankelijk is voor de student. Dat is jammer, maar ik ben er van overtuigd dat het onderzoek naar deze problematiek de komende jaren een vlucht zal nemen, waardoor de bronnen talrijker zullen worden. Bijvoorbeeld op het gebied van de perceptie van het probleem bij de consument (hoofdstuk 5) was er een gebrek aan bronnen, waardoor het hoofdstuk nu zwaar leunt op slechts drie bronnen. Het valt dan ook zeker aan te bevelen in deze hoek nog vervolgonderzoek te doen; er valt nog veel te ontdekken.

Onlangs verscheen in NRC Next een artikel over het feit dat de verhouding tussen de hoeveelheid verkochte klassieke muziek en de hoeveelheid verkochte popmuziek in webwinkels heel anders is dan in de traditionele muziekwinkels, waarbij er online meer klassieke muziek wordt verkocht dan offline (Valkenburg, 2006, p. 4). Daardoor rees het besef dat het, achteraf gezien, zeker de moeite waard was geweest de opsplitsing in muziekgenres mee te nemen. Tot mijn spijt is dat echter niet gebeurd en het antwoord op de ‘waarom-vraag’ moet ik helaas schuldig blijven.

Een andere moeilijkheid is dat het auteursrecht zoveel facetten raakt: deze scriptie werd daardoor wel heel breed. Eigenlijk zou men over elk afzonderlijk hoofdstuk een hele scriptie kunnen schrijven, maar dan was het weer teveel een juridische, economische of sociologische scriptie geworden, terwijl het een communicatiewetenschappelijke studie moest zijn. Er is daarom bewust geprobeerd het breed te houden, omdat dat nou juist een kenmerk van de communicatiewetenschap is: breed opererend op de kruisingen van andere disciplines zoals rechten, economie en sociologie. Naast een zwakte zou men dit dus ook juist de kracht van dit onderzoek kunnen noemen: daar waar veel onderzoeken zich richten op slechts één aspect van het probleem, wordt hier naar zoveel mogelijk aspecten gekeken, waardoor een overzicht van de gehele problematiek is ontstaan.

Literatuurlijst

Alberdingh Thijm, C. (2004). Het nieuwe informatierecht. Den Haag: Academic Service.

Arkenbout, E.J. (2001). Richtlijn auteursrecht en naburige rechten in de informatiemaatschappij: naar een europees auteursrecht. Computerrecht, 2001(3), 126-130.

Avalon, M. (2004, 24 april). Nielsen Rating System At Odds With RIAA's Claim Of "Lost Sales". MusicDish Industry e-Journal. Insider Scoop. [www-document]. URL: <http://musicdish.com/mag/index.php3?id=9452> [2005, 25 mei].

Bakker, P. (2002, juni). Filesharing & the Music Industry. Piet Bakker. WorkPlace. [www-document]. URL: <http://users.fmg.uva.nl/pbakker/werk/Monster.pdf> [2005, 22 juni].

Bakker, P. (2003, 14 november). Downloads, burning en piraterij. De bijdrage van de muziekindustrie aan culturele diversiteit in Nederland. Piet Bakker. WorkPlace. [www-document]. URL: <http://users.fmg.uva.nl/pbakker/werk/PapersessieEtmaal2003.pdf> [2005, 26 mei].

Bardoel, J. & Van Cuilenburg, J. (2003). Communicatiebeleid en communicatiemarkt: over beleid, economie en management voor de communicatiesector. Amsterdam: Cramwinckel.

BBC NEWS (2003, 22 april). Madonna swears at music pirates. BBC NEWS. Technology. [www-document]. URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/2962475.stm> [2003, 23 november].

BBC NEWS (2005a, 27 juni). File-sharing suffers major defeat. BBC NEWS. Technology. [www-document]. URL: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/4627679.stm> [2005, 5 juli].

BBC NEWS (2005b, 27 juli). Downloading 'myths' challenged. BBC NEWS. Technology. [www-document]. URL: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/4718249.stm> [2005, 31 juli].

Bekkers, R., De Groot, H., Baarsema, B., Van Geffen, S. & Mulder, J. (2003a, augustus). Auteursrecht, economische lust of last? Een literatuurstudie naar de economische aspecten van het auteursrecht. Utrecht/ Amsterdam: Dialogic/ Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam. [www-document]. URL: <http://www.seo.nl/assets/binaries/PDF/708.pdf> [2004, 12 november].

Bekkers, R., Baarsema, B., Bilderbeek, R., Maltha, S., De Groot, H., Vandeberg, R., Brouwer, N. & Mulder, J. (2003b, september). Auteursrecht, economische lust of last? Een empirische studie naar de economische aspecten van het auteursrecht in het Nederlandse multimediacoluster. Utrecht/ Amsterdam: Dialogic/ Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam. [www-document]. URL: <http://www.seo.nl/assets/binaries/PDF/709.pdf> [2004, 12 november].

Bernat, B. (2001, 13 juli). Cover Your Assets. Streamingmedia.com. DRM/PPV. [www-document]. URL: <http://www.streamingmedia.com/article.asp?id=7650&c=10> [2004, 11 oktober].

De Boer, H-J. (2004, 14 mei). Nielsen wijst op mogelijke misleiding in cijfers RIAA. Tweakers. Nieuws. [www-document]. URL: <http://www.tweakers.net/nieuws/32428> [2004, 22 juli].

Borland, J. (2003a, 25 april). Judge: File-swapping tools are legal. CNET News.com. [www-document]. URL: http://news.com.com/2100-1027_3-998363.html [2005, 27 september].

Borland, J. (2003b, 8 september). RIAA sues 261 file swappers. CNET News.com. [www-document]. URL: http://news.com.com/2100-1023_3-5072564.html [2003, 20 november].

Buma/Stemra (datum onbekend). Buma/Stemra is... Buma/Stemra. Over Buma/Stemra. Organisatie. Wat doet Buma/Stemra. [www-document]. URL: http://www.bumastemra.nl/InterXtranet/content/#_m89qm9fadq6arbic4g6iso150_ [2004, 14 december].

CBS (2005, 28 februari). Jaartabel conjunctuurgegevens 1997-2004. CBS. Conjunctuurbericht. [www-document]. URL: <http://www.cbs.nl/nl/publicaties/publicaties/macro-economie/conjunctuur/conjunctuurbericht/tabel/jaartabel.htm> [2005, 26 mei].

Clark, C. (1996, 19-23 februari). The copyright environment for the publisher in the digital world. Proceedings of the Joint ICSU-UNESCO International Conference on Electronic Publishing in Science. UNESCO, Paris. [www-document]. URL: http://www.icsu.org/5_abouticsu/CDSI_web/EPS1/clark.htm [2004, 11 oktober].

Van Dam, M. (2003a, 29 mei). Uitslag peiling mp3's. PvdA. Homepage van Martijn van Dam. [www-document]. URL: <http://www.martijnvandam.pvda.nl/renderer.do/menuId/44331/sf/44126/returnPage/44126/itemId/15565/realItemId/15565/pageId/44126/instanceId/44205/> [2004, 7 juni].

Van Dam, M. (2003b, 13 oktober). Delen van muziek of films via KaZaa moet mogen. PvdA. Homepage van Martijn van Dam. [www-document]. URL: <http://www.martijnvandam.pvda.nl/renderer.do/menuId/44197/sf/44197/returnPage/44197/itemId/23023/realItemId/23023/pageId/44126/instanceId/44205/> [2003, 20 november].

Digimuziek (2006). Anonieme P2P. p2p Programma's. [www-document]. URL: <http://www.digimuziek.nl/anoniemep2p.htm> [2006, 1 juni].

Doorn, J. (2005, 10 november). Sony's rootkitpatch verstuurt versleutelde data. Webwereld. Beveiliging & privacy. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/articles/38289> [2006, 17 juli].

- Doorn, J. (2006a, 17 maart). 'Drm-bestanden vreten energie mp3-spelers'. Webwereld. Beveiliging & privacy. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/articles/40293> [2006, 31 mei].
- Doorn, J. (2006b, 13 juli). Brein krijgt wederom geen gegevens van isp's. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/articles/42000> [2006, 15 juli].
- Edison Media Research (2002, 10 juni). The National Record Buyers Study II. Edison Media Research. [www-document]. URL: <http://www.edisonresearch.com/RecordBuyersIIPress.htm> [2004, 22 juli].
- Van Eeden, R. (2001, 20 oktober). Muziekbeveiliging Microsoft gekraakt. Webwereld. Beveiliging & privacy. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/8884.phtml> [2005, 27 maart].
- Van Eeden, R. (2002, 4 mei). Downloaden muziek zorgt voor meer verkopen'. Webwereld. Markt & onderzoek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/11099.phtml> [2004, 22 juli].
- Electronic Frontier Foundation (2003, 17 juli). Misguided 'Anti-Piracy' Bill Introduced in Congress. Electronic Frontier Foundation. Intellectual Property. P2P. [www-document]. URL: http://www.eff.org/IP/P2P/20030717_eff_pr.php [2005, 14 maart].
- Europese Unie (2001, 22 mei). Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij. IVIR (Instituut voor Informatierecht). Wetten. [www-document]. URL: <http://www.ivir.nl/wetten/eu/auteursrecht-richtlijn.doc> [2004, 15 juni].
- Feldmann, E. (2004, 20 maart). Mp3zoekmachine.nl wijkt voor druk van Brein. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/18080.phtml> [2004, 23 maart].

Gauntlett, D. (2000). Web.studies. Rewiring media studies for the digital age. Londen: Arnold.

Glasner, J. (2004, 24 juni). File-Trading Bill Stokes Fury. Wired News. Business. [www-document]. URL: <http://www.wired.com/news/business/0,1367,63969,00.html> [2005, 18 maart].

Graziano, M. & Rainie, L. (2001, 24 april). The music downloading deluge. 37 million American adults and youths have retrieved music files on the Internet. The Pew Internet & American Life Project. [www-document]. URL: http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_More_Music_Report.pdf [2005, 14 september].

Halderman, J.A. (2003, 6 oktober). Analysis of the MediaMax CD3 Copy-Prevention System. Department of Computer Science. Princeton University. [www-document]. URL: <http://www.cs.princeton.edu/~jhalderm/cd3/> [2004, 11 oktober].

Hof van Amsterdam (2002). KaZaA vs. Buma/Stemra. Mediaforum, 14(5), pp. 188-190.

Hugenholtz, P.B. (1998, 15 januari). Het internet: het auteursrecht voorbij? Publicaties. [www-document]. URL: <http://www.ivir.nl/publicaties/hugenholtz/preadvies.doc> [2004, 10 september].

Hugenholtz, P.B. (2000). Haalt de auteurswet 1912? Publicaties. [www-document]. URL: <http://www.ivir.nl/publicaties/hugenholtz/nuv.pdf> [2004, 10 september].

IFPI (2005, 19 januari). Digital Music Report 2005. [www-document]. URL: <http://www.ifpi.org/site-content/library/digital-music-report-2005.pdf> [2005, 10 juni].

IVIR (Instituut voor Informatierecht) (2003a, 3 december). Wet van 23 september 1912, houdende nieuwe regeling van het auteursrecht (Auteurswet 1912). Wetten. [www-document]. URL: <http://www.ivir.nl/wetten/nl/auteurswet.html> [2004, 18 mei].

IVIR (Instituut voor Informatierecht) (2003b, 4 december). Dossier: richtlijn Auteursrecht in de informatiemaatschappij. Dossiers. [www-document]. URL:

<http://www.ivir.nl/dossier/auteursrechtrichtlijn/dossier.html> [2004, 7 september].

Ipsos (2000). Opinions About Free Music Internet Downloads Among Users and Non-Users.

Ipsos. [www-document]. URL: http://www.ipsos-na.com/news/pdf/media/mr000802_1t.pdf [2004, 25 juni].

De Jong, H. (1989). Dynamische markttheorie. Leiden: Stenfert Kroese.

Justitie.nl (2000, 26 oktober). Achtergrondinformatie. Dossiers. Auteursrecht. Advies Commissie Auteursrecht. [www-document]. URL:

<http://www.justitie.nl/themas/wetgeving/dossiers/auteursrecht/achtergrondinformatie/Achtergrondinformatie.asp?ComponentID=6462&SourcePageID=7052> [2004, 14 juni].

Kerstholt, W. (2004, 25 februari). MUTE: nieuw anoniem P2P-netwerk. Tweakers. Nieuws.

[www-document]. URL: <http://www.tweakers.net/nieuws/31282/?highlight=mute> [2004, 22 mei].

Kim, G. & Heineman, M. (2003, 14 juli). File-sharing application usage dips after warning from the recording industry. Nielsen//NetRatings. Public Relations. [www-document]. URL:

http://www.netratings.com/pr/pr_030714.pdf [2003, 20 november].

Knops, T. (2003). Kazaa of kassa? Doctoraalscriptie. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen, Onderwijsinstituut der Politieke en Sociaal-Culturele Wetenschappen (PSCW), afdeling Communicatiewetenschap.

Koelman, K.J. (1999, augustus). Noot bij Scientology vs. XS4ALL e.a. Rb. Den Haag 9 juni 1999. IVIR (Instituut voor Informatierecht). Publicaties. [www-document]. URL:

<http://www.ivir.nl/publicaties/overig/koelman/nootscient.html> [2005, 15 februari].

Koelman, K.J. (2001, april). De derde laag: bescherming van technische voorzieningen. IVIR (Instituut voor Informatierecht). Publicaties. [www-document]. URL: <http://www.ivir.nl/publicaties/overig/koelman/dederdelaag.html> [2004, 10 september].

KPMG Special Services (2002, 7 oktober). Dance in Nederland. De betekenis en impact van dance op de Nederlandse economie en maatschappij: een verkenning. [www-document]. URL: <http://www.id-t.com/kpmg-rapport/dance-in-nederland.pdf> [2005, 8 juni].

Legal News Watch (2004, 22 juni). INDUCE Act Will Ban P2P Networks and Apple iPod, Critics Say. Legal News Watch. News. [www-document]. URL: http://www.legalnewswatch.com/news_372.html [2005, 14 maart].

Lenhart, A. & Fox, S. (2000, 28 september). Downloading Free Music: Internet music lovers don't think it's stealing. The Pew Internet & American Life Project. [www-document]. URL: http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Online_Music_Report2.pdf [2005, 14 september].

Madden, M. & Lenhart, A. (2003, 31 juli). Music Downloading, File-sharing and Copyright? The Pew Internet & American Life Project. [www-document]. URL: http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Copyright_Memo.pdf [2005, 14 september].

Madden, M. (2004, 5 december). Artists, Musicians and the Internet. The Pew Internet & American Life Project. [www-document]. URL: http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Artists.Musicians_Report.pdf [2005, 14 september].

Madden, M. & Rainie, L. (2005, 23 maart). Music and video downloading moves beyond P2P. The Pew Internet & American Life Project. [www-document]. URL: http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Filesharing_March05.pdf [2005, 14 september].

Menta, R. (2002, 22 juli). Research: File Traders Buy Records? mp3newswire. [www-document]. URL: <http://www.mp3newswire.net/stories/2002/teentrade.html> [2004, 22 juli].

Mulligan, M. (2005, 6 juni). Jupiter's Latest European Music Research. Jupiter Research. Analyst weblogs. [www-document]. URL: <http://weblogs.jupiterresearch.com/analysts/mulligan/archives/008590.html> [2005, 10 juni].

Murray, C. (1999). Fair price and public goods: A theory of value applied to retransmission. Berkeley Technology Law Journal, 39, pp. 291 e.v.

Nedstat (2004). Wat is een uniek IP-nummer of IP-adres? Nedstat. Veelgetselde vragen. [www-document]. URL: http://www.nedstat.com/nl/f130e127p168_index.htm [2004, 22 mei].

Netkwesties (2002). Nederland kopieert Amerikaans auteursrecht? Netkwesties. Nieuws. [www-document]. URL: <http://www.netkwesties.nl/editie49/artikel2.html> [2004, 15 juni].

Nu.nl (2002, 27 februari). 'Kazaa is niet alleen bedoeld voor mp3-bestanden'. Nu.nl. Net. [www-document]. URL: <http://www.nu.nl/news.jsp?n=28508&c=50> [2004, 10 februari].

Nu.nl (2003, 19 december). Privacy muziekuitwisselaars op internet beschermd. Nu.nl. Net. [www-document]. URL: <http://nu.nl/news.jsp?n=248887&c=54> [2003, 20 december].

Nu.nl (2004a, 30 maart). Prince verkoopt zijn muziek online. Nu.nl. Net. [www-document]. URL: <http://nu.nl/news.jsp?n=299973&c=54> [2004, 30 april].

Nu.nl (2004b, 7 oktober). Muziekindustrie begint rechtszaak tegen internetters. Nu.nl. Net. [www-document]. URL: <http://nu.nl/news.jsp?n=422854&c=54> [2004, 11 oktober].

Nu.nl (2005a, 11 maart). Stichting Brein stuurt internetaanbieders vordering. Nu.nl. Net. [www-document]. URL: http://www.nu.nl/news/495574/50/Stichting_Brein_stuurt_internetaanbieders_vordering.html [2005, 14 maart].

Nu.nl (2005b, 15 maart). 'Muziekbranche reageerde te defensief op digitalisering'. Nu.nl. Net. [www-document]. URL: http://www.nu.nl/news/497330/54/%27Muziekbranche_reageerde_te_defensief_op_digitalisering%27.html [2005, 20 maart].

Nu.nl (2006, 8 juli). Downloaden muziek in VS neemt vlucht. Nu.nl. Net. [www-document]. URL: http://www.nu.nl/news/774164/54/Downloaden_muziek_in_VS_neemt_vlucht.html [2006, 16 juli].

NVPI (datum onbekend). Historisch overzicht, aantallen verkopen. NVPI. Marktinformatie. Gegevens muziekindustrie. [www-document]. URL: <http://www.nvpi.nl/nvpi/pagina.asp?pagkey=25791&mode=read> [2005, 26 mei].

Oberholzer, F. & Strumpf, K. (2004, maart). The Effect of File Sharing on Record Sales. An Empirical Analysis. Koleman Strumpf's Working Papers. [www-document]. URL: http://www.unc.edu/~cigar/papers/FileSharing_March2004.pdf [2003, 20 december].

OECD (2005, 8 juni). Digital Broadband Content: Music. [www-document]. URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/13/2/34995041.pdf> [2005, 22 juni].

Peters, S. (2006). Downloaden - uit de illegaliteit. Intomart GfK. Jaargids 2006. [www-document]. URL: http://www.gfk.nl/data/publicat/subjects/jaargids/2006/download/12_GfK_downloaden.pdf [2006, 9 juni].

Pine II, J. & Gilmore, J.H. (1999). The experience economy: work is theatre & every business a stage. Boston, MA: Harvard Business School Press.

Planet (2003, 25 november). iTunes gekraakt: gratis muziek. Planet. [www-document]. URL: <http://www.planet.nl/planet/show/id=67777/contentid=421873/sc=c9540c> [2004, 19 oktober].

Planet (2004, 15 oktober). 'Digitaal rechtenbeheer tegen piraterij'. Planet. [www-document]. URL: <http://www.planet.nl/planet/show/id=118880/contentid=516521/sc=e583c7> [2004, 18 oktober].

Polak, M.V. (1998). Internationaal privaatrecht: vangnet voor het internet (preadvies). Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging, 128(I), pp. 59-118.

Polet, S. & Sikkema, P. (2003). Jongeren 2003: niets willen missen. Amsterdam: Qrius.

Pres. Rb. Den Haag (1996). Scientology versus XS4ALL e.a. Mediaforum, 8(4), B61.

Rainie, L. & Madden, M. (2004a, 2 januari). The impact of recording industry suits against music file swappers. The Pew Internet & American Life Project. [www-document]. URL: http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_File_Swapping_Memo_0104.pdf [2005, 14 september].

Rainie, L. & Madden, M. (2004b, 25 april). The state of music downloading and file-sharing online. The Pew Internet & American Life Project. [www-document]. URL: http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Filesharing_April_04.pdf [2005, 14 september].

Reijnders, M. (2004a, 12 februari). Frans Bauer luidt noodklok over downloaden. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/17742.phtml> [2004, 12 februari].

Reijnders, M. (2004b, 20 februari). Brein wil verbod op zoekmachine voor mp3's. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/17810.phtml> [2004, 23 maart].

Reijnders, M. (2004c, 10 maart). 'Piraterijrichtlijn gevaar voor Kazaa-gebruikers'. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/17982.phtml> [2004, 23 maart].

Reijnders, M. (2004d, 8 april). Weer daling wereldwijde muziekverkoop. Webwereld. Markt & onderzoek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/18251.phtml> [2004, 22 juli].

Reijnders, M. (2004e, 9 augustus). Brein gaat gebruikers Kazaa waarschuwen. Webwereld. Internet. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/19206.phtml> [2004, 12 oktober].

Reijnders, M. (2004f, 14 oktober). 'Privacy belangrijker dan bestrijden piraterij'. Webwereld. Beveiliging & privacy. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/19764.phtml> [2004, 21 oktober].

Reijnders, M. (2005a, 11 mei). Brein sleept providers voor rechter om gegevens abonnees. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/articles/35242> [2005, 18 mei].

Reijnders, M. (2005b, 18 mei). Duitse isp's hoeven geen namen te geven aan muziekindustrie. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/articles/35331> [2005, 18 mei].

Reijnders, M. (2006, 4 januari). Britten hebben de meeste breedbandaansluitingen van EU. Webwereld. Markt & onderzoek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/articles/39120> [2006, 16 januari].

Rohrer, J. (2004, 23 februari). Introduction to Mute: Anonymous, Ant Behavior Based, File Sharing. OSDir.com. [www-document]. URL: <http://osdir.com/Article202.phtml> [2006, 1 juni].

Rutten, P. & Van Bockxmeer, H. (2003, 5 september). Cultuurpolitiek, auteursrecht en digitalisering. TNO-rapport. Delft: TNO.

Schaap, J. (2004, 19 maart). Europees Parlement neemt wet aan tegen illegaal downloaden. EduSite. Nieuws. [www-document]. URL: <http://www.edusite.nl/edusite/nieuws/12972> [2006, 17 mei].

Schermer, B.W. (2004, januari). Auteursrecht en Informatiemaatschappij. Een kort overzicht. Leidschendam: ECP.NL.

Shapiro, C. & Varian, H.R. (1999). Information Rules: A Strategic Guide to the Network Economy. Boston: Harvard Business School Press.

Sietsma, R. (2004). Opsporen in een digitale omgeving. Mediaforum, 16(5), 146-154.

Soundgenerator.com (2003, 30 oktober). Listen: Futureheads New Single Released As Free MP3. Soundgenerator.com. News. [www-document]. URL: <http://www.soundgenerator.com/news/index.cfm?articleid=2681> [2003, 23 november].

Stuij, T. (2003, 17 maart). 'Downloaden mp3's niet schadelijk voor artiest'. Webwereld. Markt & onderzoek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/14472.phtml> [2004, 25 juni].

Traxsource.com (2004). Policy. Traxsource.com. [www-document]. URL: http://www.traxsource.com/index.php?act=page&page_id=7 [2004, 18 oktober].

Valkenburg, J. (2006, 14 juni). Ook Vivaldi kost maar 99 cent per track. NRC Next, nr. 63, pp. 4-5.

Vara Kassa-online (2004, 8 april). Beveiligde CD's niet afspeelbaar. Vraag & Antwoord. [www-document]. URL: http://kassa.vara.nl/portal?_scr=cons_question&cat=816&qid=16254 [2004, 12 oktober].

Verhagen, L. (2002, 16 april). Muziekindustrie ziet verkoop cd's dalen. Webwereld. Markt & onderzoek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/10923.phtml> [2004, 23 maart].

- Verhagen, L. (2003a, 17 december). 'Helpt Nederlandse surfers downloadt muziek'. Webwereld. Markt & onderzoek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/17187.phtml> [2003, 17 december].
- Verhagen, L. (2003b, 10 april). Wereldwijde verkoop muziek blijft dalen. Webwereld. Markt & onderzoek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/14743.phtml> [2004, 22 juli].
- Verhagen, L. (2003c, 19 december). Hoge Raad verwerpt bezwaren tegen Kazaa. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/17221.phtml> [2003, 19 december].
- Verhagen, L. (2004a, 27 augustus). Formeel onderzoek naar beveiligde cd's. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/19354.phtml> [2004, 12 oktober].
- Verhagen, L. (2004b, 18 oktober). Privacy belangrijk? Dan maar geen internet. Webwereld. Beveiliging & privacy. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/19782.phtml> [2004, 21 oktober].
- Verhagen, L. (2004c, 26 november). Brein: binnenkort schadeclaims p2p-gebruikers. Webwereld. Beveiliging & privacy. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/20140.phtml> [2004, 20 december].
- Verhagen, L. (2005a, 20 mei). Opnieuw tegenvaller muziekbranche in p2p-strijd. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/articles/35376> [2005, 10 juni].
- Verhagen, L. (2005b, 12 juli). Providers hoeven gegevens niet af te staan aan Brein. Webwereld. Recht & politiek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/articles/36222> [2005, 14 juli].

Verhagen, L. (2005c, 12 juli). Nederland stijgt snel in groeiende breedbandmarkt. Webwereld. Markt & onderzoek. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/articles/38780> [2006, 16 januari].

De Vries, W. (2004, 21 december). Beveiliging laatste film Van Gogh gekraakt. Webwereld. Beveiliging & privacy. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/20352.phtml> [2004, 21 december].

De Vries, W. (2005, 19 maart). DVD Jon zet achterdeur in iTunes open. Webwereld. Beveiliging & privacy. [www-document]. URL: <http://www.webwereld.nl/nieuws/21075.phtml> [2005, 27 maart].

Wired News (2002, 20 mei). CD Crack: Magic Marker Indeed. Technology. [www-document]. URL: <http://www.wired.com/news/technology/0,1282,52665,00.html> [2006, 25 mei].

XS4ALL (datum onbekend). Wat is een IP-adres? XS4ALL. Alle diensten. Internet toegang. IP-adressen. [www-document]. URL: <http://www.xs4all.nl/allediensten/toegang/ipadressen/watis.php> [2005, 22 februari].

Bijlage 1 – Tabellen en figuren

Tabel B1.1: The percentage of Internet users who download music (Graziano & Rainie, 2001, p. 4).

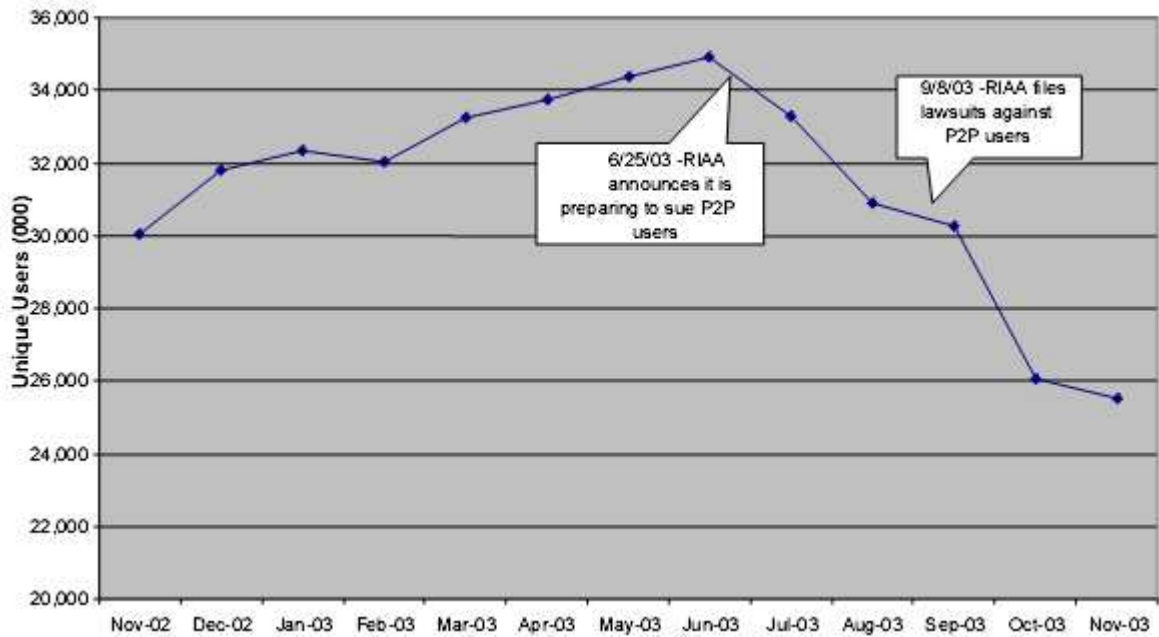
	July-August 2000	February 2001
All adults	22%	29%
Men	24%	36%
Women	20%	23%
Whites	21%	26%
Blacks	29%	30%
Hispanics	35%	46%
Age cohorts		
18-29	37%	51%
30-49	19%	23%
50+	9%	15%
Household income		
Under \$30.000	28%	36%
\$30.000 - \$50.000	24%	31%
\$50.000 - \$75.000	20%	29%
\$75.000+	15%	24%
Educational attainment		
Less than high school	38%	55%
High school graduate	25%	31%
Some college	25%	32%
College degree or more	15%	21%
Internet user experience		
Less than 6 months	20%	27%
6months to 1 year	20%	25%
2 to 3 years	24%	28%
3 or more years	22%	33%

Tabel B1.2: The percentage of each group of Internet users who download music (Madden & Lenhart, 2003, p. 5).

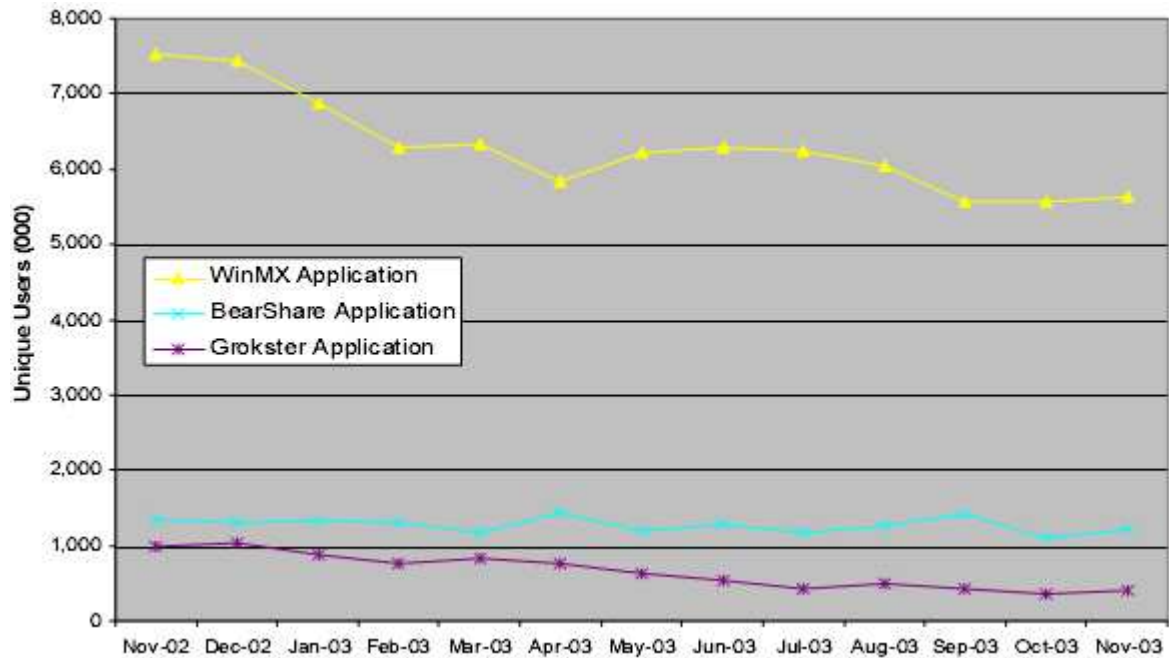
	July-August 2000	February 2001	March-May 2003
All adults	22%	29%	29%
Men	24%	36%	32%
Women	20%	23%	26%
Whites	21%	26%	28%
Blacks	29%	30%	37%
Hispanics	35%	46%	35%
Age cohorts			
18-29	37%	51%	52%
30-49	19%	23%	27%
50+	9%	15%	12%
Household income			
Under \$30.000	28%	36%	38%
\$30.000 - \$50.000	24%	31%	30%
\$50.000 - \$75.000	20%	29%	28%
\$75.000+	15%	24%	26%
Educational attainment			
Less than high school	38%	55%	39%
High school graduate	25%	31%	31%
Some college	25%	32%	33%
College degree or more	15%	21%	23%
Internet user experience			
Less than 6 months	20%	27%	26%*
6months to 1 year	20%	25%	
2 to 3 years	24%	28%	29%
3 or more years	22%	33%	59%

* Deze 26% staat voor de groep die minder dan een jaar online zijn.

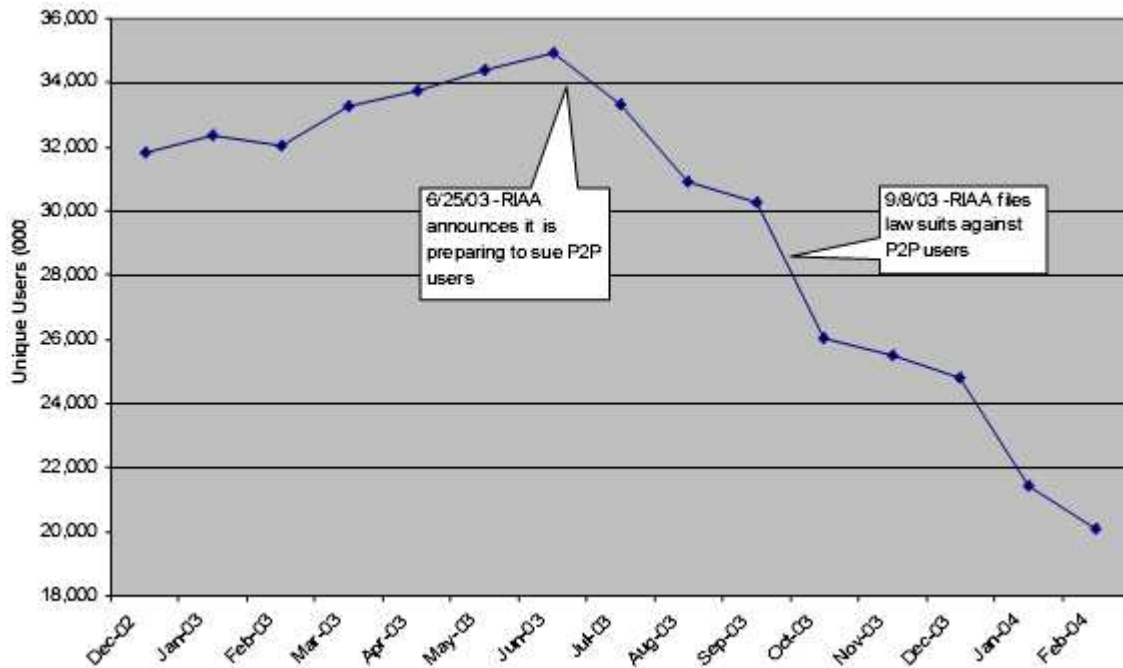
Figuur B1.1: Het verloop van het gebruik van de populaire file-sharing-applicatie KaZaa over de periode november 2002 – november 2003 (Rainie & Madden, 2004a, p. 2).

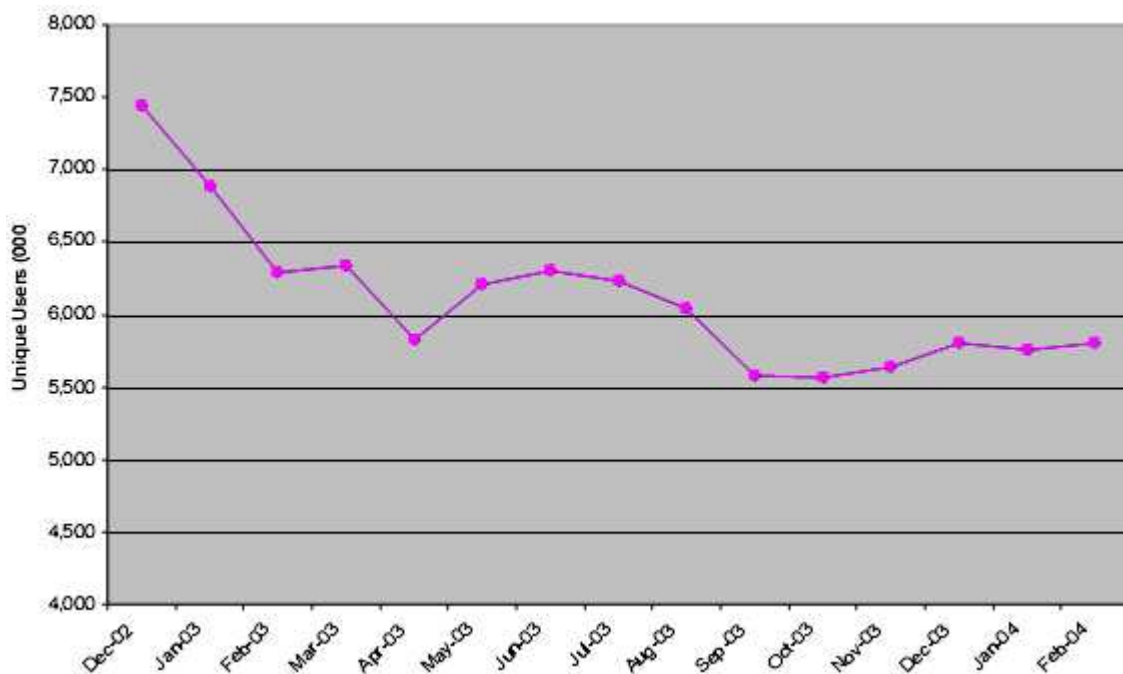
Figuur B1.2: Het verloop van het gebruik van de populaire file-sharing-applicaties WinMX, BearShare en Grokster over de periode november 2002 – november 2003 (Rainie & Madden, 2004a, p. 2).

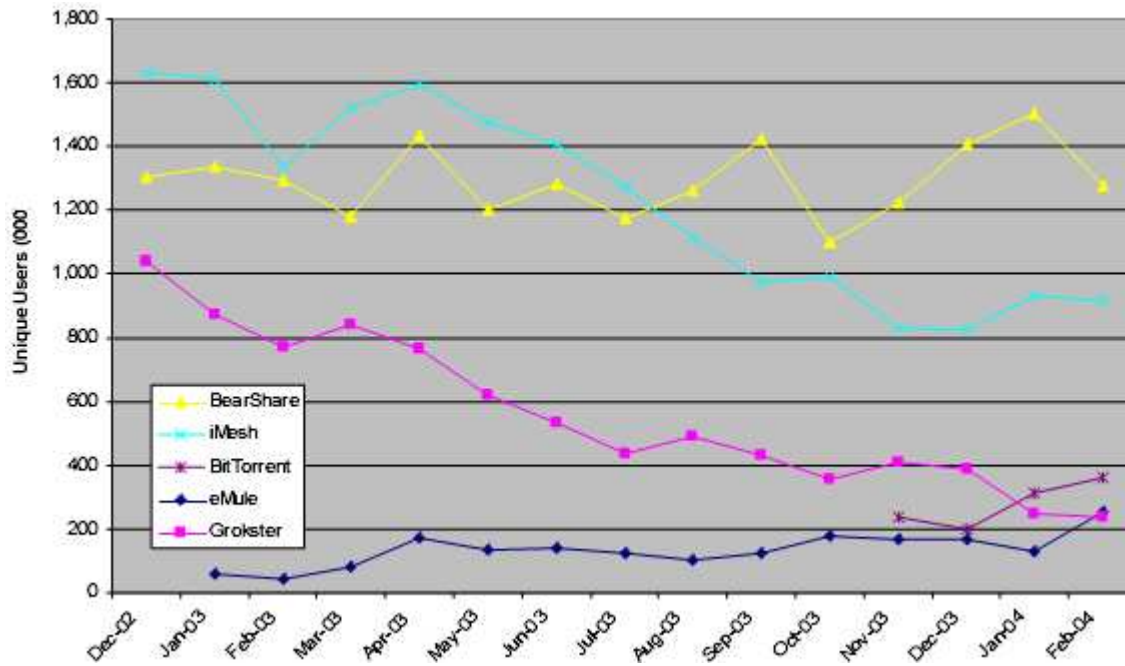
Figuur B1.3: Het verloop van het gebruik van de populaire file-sharing-applicatie KaZaa over de periode december 2002 – februari 2004 (Rainie & Madden, 2004b, p. 2).

Figuur B1.4: Het verloop van het gebruik van de file-sharing-applicatie WinMX over de periode december 2002 – februari 2004 (Rainie & Madden, 2004b, p. 3).

Figuur B1.5: Het verloop van het gebruik van de file-sharing-applicaties BearShare, iMesh, BitTorrent, eMule en Grokster over de periode december 2002 – februari 2004 (Rainie & Madden, 2004b, p. 3).

Tabel B1.3: Can the U.S. Government Reduce Music File-Sharing? (Madden & Rainie, 2005, p. 4).

	Government can reduce	Little or nothing govern- ment can do about it	Don't Know/ Refused
General Public	38%	42%	20%
Internet Users	39%	48%	13%
Home and Work Broadband Users	32%	57%	11%
Young Adults 18-29	36%	55%	9%
Current Music and Video Downloaders	39%	54%	7%
iPod/ MP3 owners	40%	52%	8%

Tabel B1.4: Who Should be Responsible for Unlawful File-Sharing? (Madden & Rainie, 2005, p. 6).

	Individual File-Sharers	Companies who own and operate networks	Both	Neither	DK/Refused
General Public	18%	49%	12%	3%	18%
Internet Users	18%	53%	14%	4%	10%
Broadband Users	22%	44%	19%	7%	8%
Young Adults 18-29	18%	59%	10%	5%	7%
Current Music and Video Downloaders	21%	54%	14%	6%	6%
iPod/ MP3 owners	19%	53%	12%	8%	7%

Bijlage 2 – Vragenlijst online onderzoek

Dit onderzoek – in het kader van mijn scriptie – gaat over de verspreiding van muziek via internet/ peer-to-peer netwerken.

Het is volstrekt anoniem en duurt ongeveer 5 minuten.

De gegevens zullen voor niks anders dan mijn scriptie worden gebruikt.

Bij voorbaat erg veel dank voor je medewerking!

1. Download je weleens muziekbestanden via peer-to-peer (p2p) netwerken, zoals KaZaa, Grokster of Morpheus?

Ja

Nee

2. Hoe vaak doe je dit?

Een paar keer per jaar

Een paar keer per maand

Een paar keer per week

Een paar keer per dag

3. Er wordt vaak gesproken over de illegale verspreiding van muziek via internet/ p2p-netwerken. Wat zou er illegaal zijn aan peer-to-peer (p2p) netwerken, zoals KaZaa, Grokster of Morpheus?

Het downloaden van muziekbestanden

Het uploaden/ aanbieden van muziekbestanden

Het downloaden en uploaden/ aanbieden van muziekbestanden

Niks

Weet niet

4. Er zijn inmiddels vrij veel betaalde muziek-download-sites, zoals iTunes.

Was je daarvan op de hoogte?

Ja

Nee

5. Maak je gebruik van deze muziek-download-sites?

Ja

Nee, maar ik ben het wel van plan

Nee, en ik ben het ook niet van plan

6. In hoeverre ben je het eens met de volgende stelling:

“De gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken is een slechte zaak.”

Zeer mee eens

Mee eens

Mee eens noch oneens

Mee oneens

Zeer mee oneens

7. In hoeverre ben je het eens met de volgende stelling:

“De auteurs zijn het slachtoffer van de gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken.”

Zeer mee eens

Mee eens

Mee eens noch oneens

Mee oneens

Zeer mee oneens

8. In hoeverre ben je het eens met de volgende stelling:

“De platenmaatschappijen/ producenten zijn het slachtoffer van de gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken.”

Zeer mee eens

Mee eens

Mee eens noch oneens

Mee oneens

Zeer mee oneens

9. In hoeverre ben je het eens met de volgende stelling:

“De ontwikkeling/ innovatie in de muziekindustrie wordt geremd door de gratis verspreiding van auteursrechtelijk beschermde muziek via internet/ p2p-netwerken.”

Zeer mee eens

Mee eens

Mee eens noch oneens

Mee oneens

Zeer mee oneens

10. In hoeverre ben je het eens met de volgende stelling:

“De mensen die via internet/ p2p-netwerken auteursrechtelijk beschermde muziek gratis verspreiden moeten juridisch vervolgd worden.”

Zeer mee eens

Mee eens

Mee eens noch oneens

Mee oneens

Zeer mee oneens

11. Om de verspreiders van auteursrechtelijk beschermde muziek te kunnen vervolgen, moeten de naam-, adres- en woonplaatsgegevens van de desbetreffende internetgebruiker door de provider (bijvoorbeeld XS4ALL of Tiscali) aan de vervolgende instantie beschikbaar worden gesteld.

Vind je dat een provider verplicht is dit te doen?

Ja

Nee

Geen mening

12. Wat is je geslacht?

Man

Vrouw

13. Wat is je leeftijd?

...

14. Heb je nog op- of aanmerkingen?

...

Mijn scriptie, met daarin onder andere de resultaten van dit onderzoekje, zal te zijner tijd online beschikbaar zijn via mijn weblog. Wil je een mailtje ontvangen wanneer dit het geval is, vul dan hieronder je e-mailadres in.

Uiteraard zal ik dit adres niet voor andere doeleinden gebruiken.

...

Erg bedankt voor je medewerking!